

Olympische Hoofdstructuur

Alternatieven en hun implicaties

must

Olympische Hoofdstructuur

Alternatieven en hun implicaties

dossier : BA3696-100-100
registratienummer : GO-AF20110003
versie: 27 oktober 2011

Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Oktober 2011

Inhoudsopgave

SAMENVATTING	7
1 INZICHT IN DE OLYMPISCHE HOOFDSTRUCTUUR	21
1.1 Weten wat er ruimtelijk nodig is voor de Olympische Spelen	21
1.2 Streven naar maximale legacy: het Olympisch Plan 2028	21
1.3 Vooronderzoek: Schetsboek, Ontwerpverkenning en Sportlandkaart	22
1.4 Een stap dieper met ruimtelijke analyse en implicaties van varianten	22
1.5 Nu studeren op Big Five. In de Randstad	23
1.6 Werken met alternatieven en varianten	23
1.7 Olympische Spelen als katalysator van innovatie	24
2 EVALUEREND ONTWERPEN: INZICHTEN TIJDENS HET PROCES	25
2.1 Methodiek evaluerend ontwerpen	25
2.2 Scoringscriteria ter optimalisatie en beoordeling	26
2.3 Categorisering van benodigde maatregelen	29
2.4 Interessante opties die in deze fase niet verder zijn bestudeerd	31
2.5 Ruimtelijke spreiding van het totale programma	32
2.6 Tijdelijke oplossingen, hergebruik en slim benutten van het bestaande	33
2.7 Toeristisch aanbod	34
3 KANSRIJKE ALTERNATIEVEN EN VARIANTEN IN BEELD GEBRACHT	35
3.1 Vijf varianten: optimalisatie binnen variatie	35
3.2 IJ-spelen Amsterdam	37
3.3 Amstelspelen Amsterdam	44
3.4 Stadsspelen Rotterdam	51
3.5 Deltaspelen Rotterdam-Den Haag	58
3.6 Randstadspelen Amsterdam-Utrecht-Rotterdam-Den Haag	64
4 VERGELIJKING VAN DE VARIANTEN PER CRITERIUM	71
4.1 Criterium 1: Kosten en baten (Investeringskosten en VMKB-resultaat)	71
4.2 Criterium 2: IOC-richtlijnen: een extra plus	73
4.3 Criterium 3: Legacypotentie: stedelijkheid versus regionale samenhang	74
4.4 Criterium 4: risico's en flexibiliteit in de besluitvorming	75
5 CONCLUSIES	79
5.1 Het kan in Nederland	79
5.2 Er valt wat te kiezen: Als-dan-redeneringen	80
5.3 Totaalscores	82
Gebruikte literatuur	86
BIJLAGE 1 Agenda's en deelnemerslijsten van de werksessies	91
BIJLAGE 2 Toelichting op maatregelen bereikbaarheid	101
BIJLAGE 3 Overzicht IOC-richtlijnen voor de Big Five	115
BIJLAGE 4 Samenvatting onderzoeken voortraject	121
BIJLAGE 5 Keuzes en aanscherpingen in de alternatieven en varianten	125
BIJLAGE 6 Toeristisch aanbod	129

Samenvatting

1 Conclusies

> Het kan in Nederland

De Olympische Zomerspelen 2028 en de Paralympische Spelen zijn ruimtelijk goed mogelijk in Nederland. Er zijn verschillende ruimtelijke configuraties voor de Big Five (de vijf grootste accommodaties) mogelijk, met verschillende effecten op investeringskosten, legacy, et cetera. Ook is het mogelijk om de sporters en de Olympic Family goed onder te brengen en ze op tijd bij hun wedstrijdaccommodaties te krijgen. Tegelijkertijd kunnen 3 tot 6 miljoen bezoekers worden geaccommodeerd en naar de stadions worden gebracht. Wel is daarvoor een strak en goed georganiseerd (tijdelijk) verkeers- en vervoersmanagement nodig en moeten de bezoekers vrijwel allemaal (het laatste deel van) hun reis naar de stadions met het openbaar vervoer afleggen. Ruimtelijk kan het! Ook voor de 38 andere locaties die worden gebruikt voor voetbal, schermen, worstelen, tennis, handbal, paardensport, wielersport, zeilen, boogschieten, slalomvaren en vele andere sporten zijn er al veel bruikbare accommodaties in Nederland die kunnen worden uitgebreid of aangepast.

> Heel Nederland doet mee

Indien Nederland de Spelen van 2028 krijgt, zal heel Nederland meedoen met de Spelen. Verspreid over Nederland zullen wedstrijdlocaties te vinden zijn. Alle topsportaccommodaties van Nederland zullen waarschijnlijk worden gebruikt als trainingsaccommodatie tijdens of voor de Spelen. De Nederlandse hospitalitysector zal alle registers kunnen opentrekken. Er zal in een straal van tweehonderd kilometer rondom de hoofdlocatie van de Spelen extra of zelfs volledig gebruik worden gemaakt van de overnachtingsmogelijkheden in hotels, pensions, campings en huisjesparken die er op dat moment zijn. Ook het Nederlandse bedrijfsleven kan de Spelen benutten om te laten zien waartoe Nederland op toptniveau in staat is.

> Accent op Big Five in de Randstad

De Olympische Spelen zijn te groot voor één stad: heel Nederland zal, zoals gezegd, meedoen, mochten de Spelen komen. Toch concentreren het vraagstuk van de Olympische Hoofdstructuur en de keuzes op dat gebied zich op de Randstad. Dit heeft alles te maken met de zogenaamde Big Five: het Olympisch Stadion, het Zwemcomplex, de Basketballhal¹, het Olympisch Dorp en het Perscentrum. Met deze Big Five zijn verreweg de meeste investeringen gemoeid (ca 80% van het totaal). Daar komt bij dat vanuit richtlijnen van het IOC de Big Five gezien moeten worden als een cluster met korte onderlinge reistijden. Kijken we vervolgens naar de bereikbaarheid (en de capaciteit van infrastructuur) voor grote publieksgroepen en naar de mogelijkheden om de grote accommodaties te kunnen blijven gebruiken, dan komen we bijna automatisch in de Randstad terecht. Daarom is begonnen met ruimtelijke modellen voor de Big Five in de Randstad. Wel is bij iedere variant een overzicht gegeven van het overige programma voor de vele andere sporten en waar dit zou kunnen 'landen' (hallen, velden, parkoersen, zwem- en zeilwater), zowel binnen als buiten de Randstad. Hierin zijn in het kader van deze studie nog geen keuzes gemaakt.

¹ De Big Five zijn niet bij alle Spelen in alle landen dezelfde vijf accommodaties en afhankelijk van de populariteit en de bezoekersaantallen per sportonderdeel in het betreffende land. Op dit moment is niet bekend of basketbal de meest populaire zwaalsport zal zijn. Het is dus mogelijk dat de grootste zaalsport (ook) voor andere sporten dan alleen basketbal zal worden gebruikt.

> Binnen de Randstad verschillende modellen mogelijk

Ligt de Randstad als keuze voor de Big Five voor de hand, de keuze voor de exacte ruimtelijke configuratie van de Big Five binnen de Randstad laat nog verschillende mogelijkheden open. In dit onderzoek zijn vijf ruimtelijke varianten voor de Big Five binnen de Randstad geconstrueerd en vervolgens

onderzocht en doorgerekend. Er zijn drie compacte stadsvarianten: twee Amsterdamse (IJ-spelen en Amstelspelen) en een Rotterdamse (Stadsspelen). De overige twee varianten zijn modellen waarbij de Big Five gespreid zijn over meerdere steden. Bij de 'Deltaspelen' zijn ze gespreid over Den Haag, Delft en Rotterdam en bij de 'Randstadspelen' zijn zij gespreid over de vier grote steden.

> **Er valt iets te kiezen**

De keuze voor de inrichting van de Olympische Hoofdstructuur kan men vanuit verschillende invalshoeken maken. Elke invalshoek leidt tot gedeeltelijk andere keuzes voor de ruimtelijke modellen.

- Als de inzet is om zoveel mogelijk boven de IOC-richtlijnen te 'performen' dan zijn de IJ-spelen, de Amstelspelen met een Olympisch Dorp in Amstel III en de Stadsspelen Rotterdam met drijvend Dorp in de Maashaven de beste oplossing.
- Als beperking van kosten in benodigde structurele infrastructuur leidend is dan zijn de Amstelspelen met IJburg II als Olympisch Dorp de meest passende oplossing. Dit is een variant waarbij de minste kosten op het gebied van structurele infrastructuur hoeven te worden gemaakt en waarbij de RAI wordt benut als perscentrum.
- Als de inzet is om zoveel mogelijk investeringen in legacy te genereren, dan zouden alle oplossingen denkbaar zijn, alleen liggen de Amstelspelen dan wat minder voor de hand.
- Vanuit het oogpunt van risicobeheersing en het vanuit de locatie 'zeker kunnen zijn' van de mogelijkheid van Olympische Spelen is de keuze voor Rotterdam met Olympisch Dorp in Stadshavens het veiligst.

> **Compacte stedelijke varianten scoren over het geheel beter**

Als alle criteria een even grote rol spelen, dan valt op dat de compacte stedelijke varianten het beste scoren. Het zijn de IJ-spelen en de Amstelspelen in Amsterdam en de Stadsspelen in Rotterdam. Zij scoren beduidend beter op IOC-richtlijnen en niet slechter op overige criteria.

> **Tijdelijke oplossingen en hergebruik belangrijk**

Wij zijn bij het ontwerpen van de varianten uitgegaan van tijdelijke oplossingen, hergebruik en slim gebruik maken van het bestaande. In een aantal gevallen blijken dit soort oplossingen inderdaad voordeel op te leveren of zelfs noodzakelijk te zijn. Op het gebied van hotelaccommodaties is Nederland bijvoorbeeld aangewezen op tijdelijke capaciteit in de vorm van cruiseschepen in de havens van Amsterdam en/of Rotterdam. Tijdelijk bouwen is echter niet altijd veel goedkoper dan permanente bouw, bijvoorbeeld bij een grote sporthal, mede omdat er dan ook sloopkosten moeten worden meegerekend. Toch is het ook dan soms de beste oplossing als er voor het betreffende gebouw geen nieuwe bestemming gevonden kan worden.

> **Nieuwe infrastructuur specifiek/tijdelijk voor de Olympische Spelen kan beperkt blijven**

Elk van de varianten impliceert een hoeveelheid benodigde maatregelen op het gebied van weg- en railinfrastructuur. Maar het leeuwendeel van deze maatregelen bestaat uit structurele maatregelen die ook een knelpunt oplossen zonder dat de Olympische Spelen worden gehouden. De bereikbaarheidsmaatregelen die specifiek en/of tijdelijk voor de Spelen moeten worden getroffen kunnen veelal beperkt blijven tot tijdelijke maatregelen zoals perronverlengingen, verkeersmanagement (zoals Olympic Lanes of speciale dienstregelingen) of extra (tijdelijke) perrons.

- > **Er ontstaan knelpunten als gevolg van Olympic Lanes bij de Deltaspelen en de Stadsspelen**
Zonder structurele (legacy/versnellings-) maatregelen ontstaan knelpunten bij de Randstadspelen, Deltaspelen en de Stadsspelen op het rijkswegennet als de Olympic Lanes worden ingevoerd. Deze doen zich vooral voor op de A4 tussen Schiphol en Leiden, op de A4 bij Den Haag, op de toekomstige A13/16 en op de A20 tussen Gouda en Rotterdam. Dit zijn tevens weggedeelten waar ook in de autonome situatie (dus zonder Olympische Spelen) grote verkeersdruk zal zijn. Dit verklaart waarom de hoeveelheid benodigde structurele maatregelen bij deze varianten relatief hoog is.
- > **Metropoolregio Amsterdam vraagt relatief weinig structurele investeringen in infrastructuur**
De benodigde structurele investeringen in infrastructuur die een voorwaarde zijn om de Spelen te kunnen organiseren zijn het laagst bij de Amsterdamse varianten (€ 90 miljoen). Bij de overige varianten liggen deze vele malen hoger (van 1,9 tot 2,5 miljard). Structurele investeringen zijn niet alleen nodig voor de Olympische Spelen maar zij lossen ook een toekomstig knelpunt op. Op dit moment is de bekostiging van die investeringen nog niet geregeld.
- > **Modules uit varianten uitwisselbaar**
Bij een verdere toekomstige uitwerking en optimalisatie van de varianten zal blijken dat sommige onderdelen van de Big Five uit de ene variant goed bruikbaar zijn in de andere en dat zij nog verder geoptimaliseerd kunnen worden. Tijdens het rekenen en tekenen met de vijf varianten tekent zich een groter aantal combinaties van modules af dan de huidige vijf. Er kunnen soms modules van ene variant gebruikt worden voor de andere variant. Bijvoorbeeld een tijdelijke hal in plaats van een permanente of andersom. Ook een drijvend Olympisch Dorp, dat wij voor Rotterdam hebben berekend, is bijvoorbeeld ook in Amsterdam denkbaar.

2 Weten wat er ruimtelijk nodig is voor de Olympische Spelen

> Nuchter en nauwkeurig

De Nederlandse regering omarmt de ambitie om de Olympische en Paralympische Spelen van 2028 naar Nederland te halen. In dit rapport worden een aantal ruimtelijke varianten van de Spelen in Nederland en hun implicaties in beeld gebracht. Al vanaf 2007 vinden ruimtelijke en economische verkenningen plaats naar mogelijke Olympische Spelen in Nederland. Het Schetsboek (2008) leverde een goed besef op van de ruimtelijke vereisten en mogelijkheden, maar ook een idee van de kosten en de mogelijke ruimtelijk-economische baten. De ontwerpverkenning (2011) gaf inzichten op welke wijze verschillende doelstellingen (kwaliteit, opportuniteit en techniek) elkaar het best kunnen versterken. De Sportlandkaart (2011) leverde een gedetailleerd overzicht op van de topsportaccommodaties in Nederland die een rol zouden kunnen vervullen voor de Spelen in Nederland. Het onderzoek dat voor u ligt, zet een volgende stap en geeft inzicht in:

1. De ruimtelijke mogelijkheden en consequenties van de Spelen in Nederland.
2. De investeringskosten die moeten worden gemaakt op het gebied van stadions, bereikbaarheid en overige voorzieningen. Die kosten vormden de input voor de VMKB² Olympische Spelen 2028 die tegelijkertijd heeft plaatsgevonden.
3. Het tijdspad dat nodig is om qua ruimtelijke ontwikkeling in 2028 klaar te zijn voor de Spelen in Nederland.

² Het betreft een Verkenning Maatschappelijke Kosten Baten voor de Olympische Spelen 2028, die tegelijkertijd met het onderzoek van DHV en Must is uitgevoerd door RebelGroup in opdracht van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. In dit VMKB-rapport worden de kostenramingen van DHV gebruikt. DHV gebruikt op zijn beurt de kosten/batenverhoudingen van de RebelGroup bij de beoordeling van mogelijke varianten.

Het onderzoek heeft niet de bedoeling mensen te enthousiasmeren. Evenmin straalt het een ambitie uit. Het tracht, met de kennis van 2011, zo nuchter en nauwkeurig mogelijk in beeld te brengen wat de implicaties zijn van de Spelen in Nederland in 2028.

> **Toeristisch aanbod voldoende**

Een belangrijk onderdeel van de Olympische Hoofdstructuur is het aanbod voor bezoekers, voor de journalisten en voor de Olympic Family. Het gaat hierbij om overnachtingsmogelijkheden, horecafiliteiten en fanzones. Daarom hebben wij vraag en aanbod met elkaar geconfronteerd, inclusief de eisen die het IOC aan de hotelcapaciteit stelt. Uit die confrontatie blijkt dat Nederland in staat is te voldoen aan de IOC-richtlijnen en aan de verwachte bezoekersstromen, zowel qua hotelcapaciteit als qua capaciteit voor dagbezoek aan de grote steden. De gevraagde hotelcapaciteit in het luxe segment (5 sterren) is naar verwachting onvoldoende. Vooral in Rotterdam laat zich dit tekort gelden, maar ook in Amsterdam lijkt het vijfsterreaanbod niet voldoende om in de vraag te voorzien. In dit onderzoek gaan wij daarom uit van een oplossing met behulp van tijdelijke capaciteit in de vorm van luxe cruiseschepen met een zeer hoog percentage vijfsterrenkamers. Op een later tijdstip kan worden onderzocht of deze schepen in 2028 inderdaad beschikbaar (zullen) zijn en voldoen aan de criteria van het IOC.

> **Tijdelijke oplossingen, hergebruik en slim benutten van het bestaande**

Tijdelijke oplossingen, hergebruik en benutten van bestaande gebouwen en accommodaties kunnen de kosten verminderen en de duurzaamheid van de Spelen verhogen. Bestaande stadions of andere accommodaties kunnen soms worden 'opgeplust', bijvoorbeeld met een extra tijdelijke tribune of extra tijdelijke zwembaden. Gebouwen die speciaal voor de Spelen worden gerealiseerd, zoals een perscentrum of een Dorp zouden na de Spelen zoveel mogelijk een nieuwe bestemming moeten krijgen. Een nieuw hotel kan misschien verder als zorginstelling, een perscentrum kan misschien verder als kantoor/bedrijfsverzamelgebouw of beurs- en congresfaciliteit. In de keuzes in de modellen is daar zoveel mogelijk rekening mee gehouden. Als er voor een gebouw geen exploitabele bestemming gevonden kan worden gevonden kan deze soms beter worden neergezet als tijdelijke accommodatie, die na de Spelen weer wordt verwijderd. Ook kan soms slim gebruik worden gemaakt van het bestaande. Oude hallen en loodsen, leegstaande kantoorgebouwen kunnen wellicht worden gebruikt. Daarom zijn sommige Olympische locaties in een aantal varianten geprojecteerd op stedelijke (haven)gebieden die zich transformeren. Echter, in de berekeningen zijn de mogelijke besparingen die een herbesteding van een bestaand gebouw met zich meebrengt niet meegenomen. Dit omdat we ons van tevoren niet 'rijk willen rekenen' met iets waarover nog geen zekerheid bestaat. Daarom is steeds uitgegaan van nieuwbouw of van tijdelijke bouw inclusief de verwijdering ervan.

> **Categorisering van benodigde maatregelen**

Om de Olympische Spelen in Nederland te kunnen organiseren moeten er maatregelen worden getroffen op het gebied van stadions, voorzieningen en maatregelen op het gebied van bereikbaarheid. De maatregelen zijn verschillend van aard. Sommige maatregelen zijn al geregeld, andere niet. Sommige maatregelen zijn alleen van belang voor de Spelen, andere dienen naast de Spelen bredere maatschappelijke en economische doelen. Daarom maken we onderscheid in de volgende soorten maatregelen:

Categorisering van benodigde maatregelen

Besluiten genomen en financiering geregeld	Voorwaardelijk voor Olympische Spelen (besluit niet genomen)	
Nulalternatief	Tijdelijk/Specifiek	Structureel
Maatregelen (in realisatie of planstudie) die reeds zijn voorzien in het kader van het MIRT (of andere plannen) en waarvoor bekostiging is geregeld. Het zijn maatregelen die deel uitmaken van de autonome ontwikkeling tot 2028.	Maatregelen nodig voor de Olympische Spelen welke geen toekomstig knelpunt oplossen en die niet waarschijnlijk zijn wanneer de Spelen niet in Nederland georganiseerd worden. Hier hebben (indien mogelijk) tijdelijke of niet fysieke oplossingen de voorkeur.	Maatregelen nodig voor de Olympische Spelen, die tevens een toekomstig knelpunt oplossen. De omvang van het knelpunt vereist ten behoeve van de Spelen een permanente structurele maatregel. ³

³ In sommige gevallen is een deel van de bekostiging van een structurele maatregel al geregeld, bijvoorbeeld bij de passage van de A4 bij Den Haag of de verbreding van de A20. In dat geval nemen wij alleen de kosten van de maatregel mee die nog niet geregeld zijn (stand van zaken september 2011). De maatregel blijft staan bij 'structureel' omdat hij nog niet volledig bekostigd en dus nog onzeker is.

⁴ Voor de aanpak van het onderzoekstraject werden drie grote werksessies georganiseerd. Hier waren betrokkenen vanuit de ministeries van Infrastructuur en Milieu, Landbouw en Innovatie, Economische Zaken en Volksgezondheid, Welzijn en Sport, de Alliantie Olympisch Vuur, gemeenten, provincies en stadsregio's aanwezig. Daarnaast was ook telkens de Rebel Group aanwezig om de consistentie met de VMKB te borgen.

3 Vijf varianten met ieder hun eigen verhaal

> De samenstelling van de varianten: optimalisatie binnen variatie

De hoofdvragen van dit onderzoek (ruimtelijke mogelijkheden, consequenties, kosten en tijdsplan) hebben wij voor vijf verschillende denkbare ruimtelijke varianten van de Spelen in Nederland uitgezocht. De varianten zijn tijdens een proces van 'evaluerend ontwerpen', in samenspraak met een groot aantal experts/partners⁴ samengesteld en vervolgens geoptimaliseerd. Als startpunt dienden de ruimtelijke alternatieven voor de Big Five uit de ontwerpverkenningen die, zoals aangegeven, alle in de Randstad liggen. Die alternatieven waren Amsterdam, Rotterdam en een combinatie van Amsterdam en Rotterdam. In de groepen met experts/partners zijn de alternatieven aangepast, verfijnd, gecombineerd en uitgebreid waarbij steeds de beste oplossingen werden gezocht en de minder goede oplossingen afvielen.

De optimalisatie gebeurde op basis van kosten en baten, de IOC-richtlijnen, 'legacy-potentie', en de risico's en de flexibiliteit in de besluitvorming. De opzet bij het maken van de varianten was dat ze in principe allemaal een goed verhaal hebben, maar verschillend scoren op verschillende criteria. Op die manier kwam het speelveld van plausibele en denkbare ruimtelijke configuraties goed in beeld. Ook ontstond een precies inzicht in de voors en tegens van de verschillende alternatieven. De keuze voor het aantal (vijf) varianten is een pragmatische. Vijf is voldoende om het speelveld van plausibele mogelijkheden in beeld te krijgen en niet teveel om het overzicht te kunnen behouden en keuzes inzichtelijk te kunnen maken. De vijf varianten zijn modulair opgebouwd en de kosten zijn per module (zoals een stadion of zwemcomplex) berekend. Dit maakt het mogelijk om in een latere uitwerking modules uit de ene variant te gebruiken in een andere. Ook kan, op basis van nieuwe inzichten of ontwikkelingen, een variant op onderdelen worden aangepast.

Nadat de vijf varianten zo goed mogelijk waren uitgewerkt zijn ze stuk voor stuk doorgerekend. Daarbij zijn de kosten berekend van de voorzieningen van de Big Five zelf, maar ook van de maatregelen die nodig zijn om de Big Five bereikbaar te maken.

> **Legacy-potentie als één van vier criteria**

Een belangrijke, zo niet de belangrijkste doelstelling bij het binnenhalen van de Olympische Spelen van 2028 is de bijdrage aan de gewenste ontwikkeling van Nederland, ofwel de 'legacy'. Brengen de Spelen gewenste investeringen/ontwikkelingen op gang of versnellen zij investeringen/ontwikkelingen waar Nederland bij gebaat is? In andere woorden: hoe duurzaam zijn de investeringen in infrastructuur en accommodaties? Legacy-potentie is daarom een belangrijk criterium geweest bij de samenstelling van de varianten en vervolgens bij de beoordeling ervan. De mogelijke bijdrage van de Spelen aan de gewenste ontwikkeling van Nederland laat zich op velerlei manieren benoemen. Wij hebben vooral gekeken naar die onderwerpen waar de ruimtelijke keuzes veel invloed op hebben. We hebben ze samengevat in de bijdrage aan de aspecten leisure, bereikbaarheid, woonklimaat en economie. Daarbij kijken we tevens naar het schaalniveau waarop de legacy wordt bereikt⁵. We hebben de varianten niet gescoord op (belangrijke) zaken als de bijdrage aan het sportklimaat in Nederland, de versnelling in de samenwerking tussen verschillende partijen of de bijdrage aan sociale cohesie. Dit zijn belangrijke gewenste effecten, maar op dit moment valt er nog weinig zinnigs te zeggen over de invloed van de keuze van een bepaalde variant hierop.

> **Variante 1: IJ-spelen Amsterdam**

De variant van de IJ-spelen bevat één compact Olympisch terrein voor de complete Big Five, op de huidige terreinen van de havens direct ten oosten van de A10 en de Coentunnel. Deze variant sluit naadloos aan op de ontwikkeling van Houthavens. Een goede verbinding met de rest van de stad via tram, metro en veerverbindingen behoren bij deze variant.

Het Olympisch Stadion ligt markant aan het IJ, goed zichtbaar vanuit de omgeving. Het Olympische Zwemcomplex, de Olympische Basketbalhal, het Perscentrum en het Olympisch Dorp liggen op loopafstand van het Olympisch Stadion in een compact Olympisch park aan beide oevers van het IJ. Dit gebied is nu nog in gebruik als haven- en industriegebied, maar het is de bedoeling dat dit gebied op termijn zal transformeren tot gemengd stedelijk gebied. De OS2028 zijn een belangrijke impuls om de transformatie in gang te zetten.

> **Variante 2: Amstelspelen Amsterdam**

De Amstelspelen gaan uit van een Olympische zone aan de zuidflank van Amsterdam, gekoppeld aan de gecombineerde infrastructuur van spoor en weg. Deze variant maakt gebruik van de beschikbare ruimte langs de A10 en A2. De bestaande infrastructuur hoeft slechts op een beperkt aantal punten (tijdelijk) aangepast te worden.

De Amstelspelen gaan uit van een Olympisch terrein georganiseerd op één van de best bereikbare locaties van Nederland; de Zuidas en het ArenA-gebied. Hier komt het Olympisch kerngebied met het nieuwe Olympische Stadion, het Olympische Zwemcomplex, de Olympische Basketbalhal en de Ziggo Dome. Het Perscentrum wordt gehuisvest in de RAI, die daarvoor een tijdelijke uitbreiding krijgt. De sporters zouden gedurende de Spelen direct ten zuiden van de huidige Amsterdam ArenA kunnen logeren in een Olympisch Dorp op de locatie van een deel van het bedrijventerrein Amstel III. Een alternatieve locatie voor het Olympisch Dorp ligt in deze variant op IJburg II.

⁵ Rebel spreekt in zijn VMKB-rapport niet van legacy, maar van 'Olympische effecten'. Met Olympische Effecten doelt Rebel op de groei van economische sectoren, regionale economische impulsen, impulsen aan de ruimtelijke ontwikkeling en sociaal-maatschappelijke impulsen (sportdeelname, gezondheid). Deze effecten zijn in het VMKB-rapport niet gekwantificeerd.

> **Variant 3: Stadsspelen Rotterdam**

De Stadsspelen Rotterdam liggen op meerdere locaties in het hart van de stad, op gezichtsbepalende en aansprekende locaties aan de Maas. Vervoer over water, een nieuw intercitystation in Rotterdam Zuid en een nieuwe HOV-verbinding tussen het Zuidplein en het metrostation Kralingse Zoom ontsluiten en verbinden de verschillende sportaccommodaties met elkaar en met Nederland.

De hoofdlocatie is het Stadionpark met een goed zichtbare ligging aan de Maas, een intercitystation waar ook de hogesnelheidstrein ter gelegenheid van de Spelen kan stoppen. Het Zwemcomplex en De Nieuwe Kuip liggen als een icoon aan de rivier. De Basketballhal ligt aan de zuidkant van Stadionpark. De faciliteiten van het nabijgelegen Ahoy'-complex worden vanzelfsprekend ook benut. Het (tijdelijke) Perscentrum ligt gecombineerd met het Olympisch Dorp aan de noordkant van de Maas op de locatie Stadshavens-Noord. Dit havengebied is nu nog in gebruik maar zal stapsgewijs transformeren tot een gemengd stedelijk gebied, aansluitend op de eerdere ontwikkelingen langs de Maasoever. Een alternatief voor een Olympisch Dorp in Stadshavens is een gedeeltelijk drijvend Olympisch Dorp in de Maashaven aan de zuidoever van de Maas.

> **Variant 4: Deltaspelen Rotterdam-Den Haag**

De belangrijkste accommodaties liggen bij de Deltaspelen tussen de Haagse kust en de Maas in Rotterdam. De Big Five zijn over verschillende binnenstedelijke locaties in Den Haag, Delft en Rotterdam verspreid. De locaties liggen stuk voor stuk in de bestaande bundel van spoorwegen en snelwegen en zijn goed met elkaar verbonden.

De hoofdlocatie is het Stadionpark met een intercitystation en een goed zichtbare ligging aan de Maas. De Basketballhal is, net als in Londen, tijdelijk en staat in Delft dicht bij station Delft Zuid en op loopafstand van de historische binnenstad. Het perscentrum ligt op de Binckhorst, dicht bij station Hollands Spoor. Het Olympisch Dorp ligt in de Vlietzone dicht tegen de A4 aan. De Deltaspelen strekken zich uit van kust tot en met de Nieuwe Maas. Scheveningen biedt alle ruimte voor strandporten en watersporten.

> **Variant 5: Randstadspelen Amsterdam-Utrecht-Rotterdam-Den Haag**

De Randstadspelen zijn georganiseerd rond de goed bereikbare knooppuntlocaties in de vier grote steden van de Randstad. De Big Five is verdeeld over de vier steden waarbij rekening is gehouden met de meerwaarde van de betreffende accommodatie in een bepaalde stad. Het netwerk van snelwegen en spoorlijnen legt de verbinding tussen de locaties en de rest van Nederland.

Het Olympisch Stadion staat aan de Maas in het Rotterdamse Stadionpark. De naastgelegen Kuip fungeert als atletiekstadion. Het Zwemcomplex staat in Amsterdam, direct gekoppeld aan het cluster bij de Amsterdam ArenA. De Basketballhal staat op het Jaarbeursterrein in Utrecht. Het Perscentrum ligt op de Binckhorst in Den Haag. Het Olympisch Dorp ligt in Utrecht, direct langs de A2. Van hieruit kunnen de sporters snel alle kanten op.

4 Vergelijking van de varianten per criterium

> Criterium 1: Kosten en baten (Investeringskosten en VMKB resultaat)

Investeringskosten

Bij de investeringskosten⁶ is gekeken naar:

1. Tijdelijk/Specifiek Olympische investeringen: de noodzakelijke investeringen voor de Big Five, bestaand uit de Big Five en specifieke/tijdelijke maatregelen voor bereikbaarheid, inclusief verweringskosten, engineeringkosten, et cetera.
2. Structurele maatregelen: de volledige investeringskosten van benodigde additionele structurele maatregelen in bereikbaarheid en voorzieningen. Het zijn investeringen die een noodzakelijke voorwaarde zijn voor de Spelen maar die ook een toekomstig knelpunt oplossen.

Investeringskosten per variant

Varianten	Investeringskosten tbv Big Five in miljarden euro's (prijspeil 1-1-2011, excl. BTW) Worst Case + 20% / Best Case - 20%		Investeringskosten benodigde structurele maatregelen in miljarden euro's (prijspeil 1-1-2011, excl. BTW)	
	Totaal	Waarvan specifiek/ tijdelijke maatregelen	minimaal	maximaal
IJ-spelen Amsterdam	3,6	0,4	0,1	0,1
Amstelspelen Amsterdam (met dorp in Amstel III)	4,0	0,3	0,1	0,1
Amstelspelen Amsterdam (met dorp op IJburg II)	2,6	0,3	0,1	0,1
Stadsspelen Rotterdam (met dorp in Stadshavens Noord)	2,7	0,3	1,9	2,5
Stadsspelen Rotterdam (met dorp in Maashaven, gedeeltelijk drijvend)	2,8	0,3	1,9	2,5
Deltaspelen Rotterdam-Den Haag	2,3	0,3	2,2	2,8
Randstadspelen	2,4	0,3	2,2	2,5

Kijken we naar de investeringskosten van de Big Five dan valt op dat de IJ-spelen in Amsterdam en de Amstelspelen met het Dorp op een gedeelte van Amstel III relatief slecht scoren: resp. 3,6 en 4 miljard euro. Dit verschil heeft te maken met de naar verhouding hoge verwervingskosten van deze twee Amsterdamse (sub)varianten. Alle overige varianten liggen tussen de 2,3 en 2,8 miljard (alle bedragen met een marge van 20% naar boven of naar beneden).

Kijken we naar de structurele maatregelen die een voorwaarde vormen voor het organiseren van de Spelen op het gebied van bereikbaarheid en voorzieningen dan valt een groot verschil op tussen de va-

⁶ Reële bedragen, prijsspeil 1-1-2011, exclusief beheer- en onderhoudskosten, inclusief opslagen, exclusief BTW.

arianten in de metropoolregio Amsterdam en de overige varianten. Dit is terug te voeren op benodigde investeringen in de infrastructuur in de Zuidvleugel van de Randstad. In de Metropoolregio Amsterdam worden de komende jaren al vele ingrijpende infrastructurele maatregelen uitgevoerd. In de Zuidvleugel van de Randstad zijn daarentegen lang niet alle voor de Spelen benodigde maatregelen zeker gesteld. Andersom geredeneerd: in de Zuidvleugel kunnen de Spelen voor een versnelling zorgen in de oplossing van knelpunten.

VMKB (Verkenning Maatschappelijke Kosten en Baten)

Naast noodzakelijke investeringen zijn ook mogelijke opbrengsten die de Olympische Spelen genereren, van belang. In de VMKB-studie van Rebel zijn de kosten van de Spelen afgezet tegen de opbrengsten voortvloeiend uit de organisatie van de Spelen⁷. Rebel neemt meer kosten mee dan alleen de kosten van voorzieningen en infrastructuur, maar bijvoorbeeld ook kosten van de organisatie van de Spelen, de beveiliging, et cetera. Bij opbrengsten gaat het om kaartverkoop, mediarechten, toeristische opbrengsten, et cetera.

In zijn VMKB-rapport vat Rebel de uitkomsten van zijn studie naar kosten en baten als volgt samen:

“Naar onze best mogelijke inschatting vandaag varieert het saldo van de kosten en baten van de onderzochte varianten in de base case, voor zover we die hebben kunnen monetariseren en uitgedrukt in een netto contante waarde in 2020 tussen -1,1 en de -1,8 miljard euro (prijspeil 2011). Dat saldo ligt in de worst case tussen -3,0 en -3,8 miljard euro en in de best case tussen 0,7 en 1,2 miljard euro. Daarbij is nog geen rekening gehouden met de overwegend positieve PM-posten. Als Nederland onvoldoende inzet op het realiseren van Olympische Effecten, is de kans groot dat de organisatie van de Spelen meer geld zal kosten dan opleveren. De opbrengsten wegen dan niet op tegen de operationele kosten en de onrendabele top op de investeringen die moeten worden gedaan in Olympische voorzieningen en in infrastructuur. Wij denken tegelijk dat het mogelijk is om Spelen te organiseren met een positieve maatschappelijk-economische waarde. Voorwaarden daarvoor zijn kostenbeheersing, optimalisatie van de uitvoeringsvarianten, inspelen op toekomstige ontwikkelingen met betrekking tot de Spelen en bovenal het sturen op Olympische Effecten”.

⁷ Het saldo van kosten en baten is hier weergegeven, waarbij moet worden opgemerkt dat een aantal positieve effecten op het gebied van Legacy niet zijn meegenomen en als Olympisch Effect zijn vermeld zonder te zijn gekwantificeerd. De bedragen van de VMKB zijn uitgedrukt als 'contante waarde' per 1 januari 2020.

Rebel heeft ook gekeken naar de kosten en opbrengsten van de verschillende varianten van de OHS. Het VMKB-resultaat van de 'base case' is per variant weergegeven in de samenvattende tabel op bladzijde 16 en 17. Al met al zijn er geen spectaculaire verschillen tussen de VMKB-resultaten van de verschillende varianten. De verschillen tussen de varianten vallen weg tegen de grote onzekerheidsmarges binnen het VMKB-resultaat die bij Rebel tot uiting komen in de verschillen tussen worst case, base case en best case.

> Criterium 2: IOC-richtlijnen, op zoek naar een 'extra plus'

De richtlijnen van het IOC voor de Spelen van Londen dienen als uitgangspunt bij de samenstelling van de varianten. Alle varianten scoren een voldoende op de IOC-richtlijnen. Daarom is de vraag belangrijk welke varianten het IOC extra kunnen verleiden en zo nog een 'extra plus' op de IOC-richtlijnen zetten.

- *Onderlinge reisafstanden minder dan 50 kilometer.* Vier varianten blijven binnen de 50 kilometer-norm. Alleen de Randstadspelen scoren deze extra plus in ieder geval niet, met reisafstanden die boven de 50 kilometer uitkomen en zullen extra moeten aantonen dat de reisafstanden binnen een uur blijven.
- *Het voordeel van een Olympic Zone.* Een 'Olympic Zone' is een situatie waarin het Olympisch Dorp op loop/fietsafstand van de belangrijkste stadions is gelegen. Dit was het geval in Peking en zal in 2012 ook weer in Londen het geval zijn. De IJ-spelen scoren het hoogst voor wat betreft een compacte Olympic Zone met de Big Five allemaal bij elkaar. Stadsspelen Rotterdam (met Dorp in de Maashaven) en Amstelspelen (met Dorp op Amstel III) doen het ook behoorlijk goed voor wat betreft zo'n Olympic Zone met een afstand van 2-3 kilometer.
- *Hoogwaardige (tijdelijke) hotelcapaciteit.* Een grote concentratie hotelkamers in de vijfsterrencategorie (liefst in één hotel) waarin een 1.000 koppig deel van de IOC-family kan worden ondergebracht, direct naast de grote venues. De Rotterdamse Stadsspelen en de Amsterdamse IJ-spelen hebben hiervoor de beste papieren aangezien zij de mogelijkheid hebben om luxe cruiseschepen dicht bij de grote stadions te leggen. Wel moet op een later moment worden vastgesteld of de eisen van de IOC-family overeen komen met het niveau van de cruiseschepen die in 2028 beschikbaar zijn.

Al met al scoren de IJ-spelen en de Stadsspelen allebei drie extra plussen op de IOC-richtlijnen. De Randstadspelen scoren op geen van de extra's.

> **Criterium 3: Legacy-potentie**

Met 'legacy' wordt de bijdrage aan de gewenste ontwikkeling van Nederland bedoeld. Hierbij denken wij aan ontwikkeling op het gebied van bereikbaarheid, woonklimaat, leisure en economie. We stellen ons bij elke variant de vraag: wat is de mogelijke legacy:

- op het niveau van de stad zelf;
- op het niveau van Nederland;
- op het niveau van Nederland in de wereld.

Kijkend naar het niveau van de stad zelf: de Rotterdamse Stadsspelen en de Amsterdamse IJ-spelen, in iets mindere mate de Amstelspelen zorgen voor een sterke mate van legacy voor de stad. Ook wordt het stedelijke OV-netwerk in de eerste twee varianten structureel verbeterd. De Randstadspelen bespoedigen juist legacy op het gebied van stedelijke en nationale netwerken en nationale integratie van stedelijke netwerken, doordat zij de verbetering van de verbindingen tussen de steden en regio's en het gezamenlijk (door meerdere steden) gebruik van topvoorzieningen stimuleren. De Deltaspelen zorgen zowel voor stedelijke legacy in Den Haag en Rotterdam als ook voor versterking van het regionale netwerk Rotterdam-Den Haag. Het is al met al moeilijk aan te geven welke van deze vier varianten de meeste legacy-potentie heeft. Wel scoren de Amstelspelen op het gebied van stedelijke en nationale legacy-potentie iets lager dan de andere vier varianten, juist doordat er gebruik wordt gemaakt van bestaande infra.

Kijkend naar de positionering van Nederland in de wereld lijkt de profilering van Nederland als innovatief waterland of als innovatieve delta een sterk thema. De Olympische varianten met een nadrukkelijke koppeling aan het water (IJ-spelen, Stadsspelen, Deltaspelen) hebben de meeste potentie om deze pro-

filing neer te zetten. Een gedeeltelijk drijvend Dorp (bij al deze varianten mogelijk) kan daarbij gezien worden als showcase van de Nederlandse ingenieurs- en bouwwereld die inspeelt op duurzaamheid en klimaatverandering.

> **Criterium 4: Risico's en flexibiliteit in de besluitvorming**

Bij de risico's speelt de vraag hoe het zit met de kansen dat er tijdens de voorbereiding iets tegenzit waardoor de datum van 2028 toch niet gehaald wordt.

- *Verwerving.* De IJ-spelen in Amsterdam kennen de meeste risico's bij de verwerving. Delen van de beoogde locaties zijn nog volop in bedrijf en kennen moeilijk te verplaatsen bedrijven.
- *Structurele maatregelen.* De Stadsspelen, Deltaspelen en Randstadspelen kennen de meeste risico's op het gebied van structurele maatregelen op het gebied van infrastructuur. Enerzijds doordat de bekostiging nog niet is geregeld, anderzijds door onverhoopte vertragingen tijdens de voorbereidingen (oa mogelijke bezwaren vanuit de samenleving). Deze drie varianten zijn afhankelijk van grote investeringen op het gebied van infra, terwijl dit in de Amsterdamse varianten veel minder het geval is.
- *Bestuur.* Vanuit de bestuurlijke risico's scoren de Rotterdamse Stadsspelen en de IJ-spelen het beste, omdat alle locaties op het grondgebied van één gemeente liggen. De Randstadspelen komen hier het minst gunstig uit de bus, vanwege het vereiste samenspel tussen de vele betrokken provincies en gemeenten.

Het onderwerp flexibiliteit in de besluitvorming heeft vooral te maken met het tijdstip waarop met de voorbereiding moet worden begonnen. Wij concentreren ons hier op de pre-bid fase: de periode tot 2019. De Amsterdamse IJ-spelen hebben de langste voorbereidingstijd en daarmee het meest kritieke pad (door de verwerving van de locaties). Als niet binnen korte tijd (twee jaar) wordt begonnen met de eerste gesprekken met bedrijven over verhuizing dan zou het goed mogelijk zijn dat de ontwikkeling van dit gebied te laat komt. De Rotterdamse Stadsspelen, de Deltaspelen en de Randstadspelen vragen de meeste structurele investeringen in infrastructuur, vaak met een lange voorbereidingstijd. Dat betekent dat de voorbereiding van een groot aantal infra-opgaven nu ter hand genomen zou moeten worden.

Alles bij elkaar genomen (risico's en flexibiliteit) scoren de Amstelspelen met een Olympisch Dorp op IJburg II het best op dit criterium.

	Amsterdam IJ-spelen	Amsterdam Amstelspelen	
Investeringskosten ¹		Amstel III	IJburg II
Specifiek Olympisch (Big Five) ² en structurele maatregelen (vooral infra) ³ € mld. max Worst Case € mld. min Best Case 			
VMKB-resultaat⁴			
Base Case, excl. O.E. ⁵	- € 1,8 mld + O.E.	- € 1,5 mld + O.E.	- € 1,1 mld + O.E.

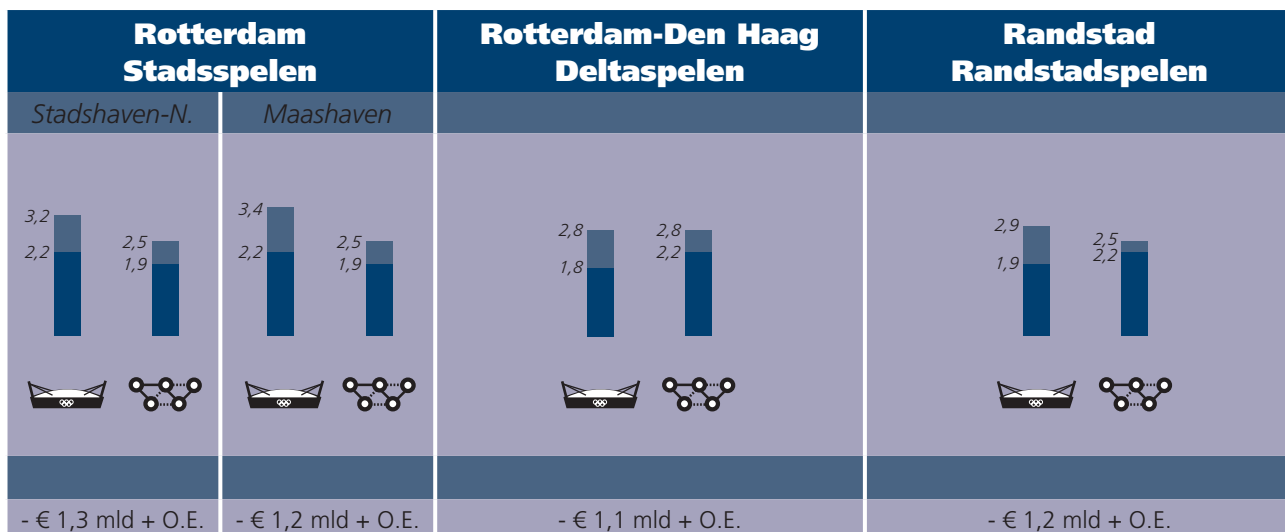
IOC-richtlijnen			
Voldoet het aan de IOC-richtlijnen?	☒	Voldoet	☒ Voldoet
Wat aan extra's?	+	<ul style="list-style-type: none"> Zeer korte reisafstanden Olympic Zone Geconcentreerde tijdelijke hotelcapaciteit bij Olympic Zone 	<ul style="list-style-type: none"> Zeer korte reisafstanden Olympic Zone (alleen bij Olympisch Dorp op Amstel III)
Legacy potentie			
Bereikbaarheid 		Versnelling ontsluiting nieuw stadsdeel	
Woonklimaat		Versnelling nieuw stadsdeel	 Versnelling nieuwe wijk Probleemwijken krijgen impuls
Leisure		Nieuwe leisurezone	 Upgrade leisurezone Nationale zone voor leisure en entertainment
Economie	 	Kennis en creatieve economie Impuls Metropoolregio als trekker van nationale economie Nederland als innovatieve Delta / Waterland	 Impuls Metropoolregio als trekker van nationale economie
Risico's en flexibiliteit in de besluitvorming			
Bestuurlijk	-		Beperkt risico
Bereikbaarheid		Klein risico	Klein risico
Verwerving		Aanzienlijk risico	Klein risico
Start grondverwerving vereist in pré-bid fase? (2012-2019)	Ja		Nee ⁶ Ja

¹ Reële bedragen, prijspeil 1-1-2011, exclusief beheer- en onderhoudskosten, exclusief BTW.

² Investeringskosten van Big Five en tijdelijk/specifieke bereikbaarheidsmaatregelen. Probabilistische raming.

³ Investeringskosten maatregelen nodig voor de Olympische Spelen die tevens een toekomstig knelpunt oplossen (veelal infra).

⁴ Verkenning Maatschappelijke Kosten en Baten (VMKB) voor de Olympische Spelen is in 2010/2011 uitgevoerd door de RebelGroup. In deze VMKB worden de ruimtelijke alternatieven en bijbehorende kostenramingen van DHV/IMust als input gebruikt. Ook andere kosten, zoals kosten voor techniek en beveiliging zijn in beeld gebracht en

Rotterdam Stadsspelen		Rotterdam-Den Haag Deltaspelen	Randstad Randstadspelen
☒ Voldoet	☒ Voldoet	☒ Voldoet	☒ Voldoet
<ul style="list-style-type: none"> + Zeer korte reisafstanden + Olympic Zone (alleen bij Olympisch Dorp in Maashaven) + Geconcentreerde tijdelijke hotelcapaciteit bij Olympic Zone 	-	-	-
<ul style="list-style-type: none"> Versnelling completering OV-netwerk Rotterdam Versnelling infrastructuur Zuidvleugel van de Randstad 	<ul style="list-style-type: none"> Versnelling completering OV-netwerk Rotterdam Versnelling infrastructuur Zuidvleugel van de Randstad 	Versnelling infrastructuur Randstad	
<ul style="list-style-type: none"> Versnelling nieuw stadsdeel Probleemwijken krijgen impuls 	<ul style="list-style-type: none"> Versnelling nieuw stadsdeel Probleemwijken krijgen impuls 	Versnelling nieuw stadsdeel	
Upgrade leisurezone	Upgrade leisurezone	Upgrade leisurezone	
Nederland als innovatieve Delta / Waterland	Nederland als innovatieve Delta / Waterland		
-	Klein risico	Klein risico	Klein risico
Aanzienlijk risico	Aanzienlijk risico	Aanzienlijk risico	Aanzienlijk risico
Klein risico	Beperkt risico	Aanzienlijk risico	Aanzienlijk risico
Ja	Ja	Nee	Nee

meegenomen. Evenals de opbrengsten, zoals uitzendrechten, kaartverkoop en de opbrengsten van het vastgoed. Het saldo van kosten en baten is in de tabel weergegeven als een netto contante waarde per 1 januari 2020. Hierbij moet worden opgemerkt dat een aantal effecten die moeilijk te bepalen zijn, niet zijn meegenomen en als PM post in het rapport zijn vermeld. Het gaat om de volgende effecten: Baten uit maatregelen Veiligheid & Technologie, baten uit vrijkomende grond van de voorzieningen en 'Olympische Effecten' als impuls aan de economie, katalysatorwerking voor RO en Infra planning en sociaal-maatschappelijke effecten.

⁵ Olympische Effecten

⁶ Start realisatie eiland vóór 2015 i.v.m. verlopen van vergunningen

Inzicht in de Olympische Hoofdstructuur

1.1 Weten wat er ruimtelijk nodig is voor de Olympische Spelen

De Nederlandse regering sprak in het regeerakkoord uit dat zij de Olympische Spelen wil organiseren: "Nederland werkt op die manier toe naar het bereiken van een Olympisch niveau. Het kabinet (...) wil de Olympische Spelen 2028 en de Paralympische Spelen in Nederland."¹ Daarnaast heeft het kabinet in mei 2011 in de beleidsbrief 'Sport en Bewegen in Olympisch Perspectief' opnieuw benadrukt dat het de ambitie van Nederland om de Olympische en Paralympische Spelen van 2028 naar Nederland te halen, omarmt.²

Al in 2008 werden de eerste ruimtelijke en economische verkenningen gedaan naar mogelijke Olympische Spelen in Nederland³. Het Ministerie van Infrastructuur en Milieu laat nu onderzoeken wat er ruimtelijk nodig is om de Spelen te kunnen organiseren. Doel van dit traject is het kabinet inzicht te geven in de mogelijkheden en consequenties van de Spelen in Nederland en het geven van input voor de VMKB⁴ Olympische Spelen 2028 die tegelijkertijd met het voor u liggende onderzoek heeft plaatsgevonden. Ook is het belangrijk om een beeld te hebben bij het tijdspad dat nodig is om qua ruimtelijke ontwikkeling in 2028 klaar te zijn in Nederland. Het rapport dat voor u ligt geeft hierover zo goed mogelijk inzicht. Het onderzoek heeft niet de bedoeling mensen te enthousiasmeren. Evenmin straalt het een ambitie uit. Het tracht, met de kennis van 2011, zo nuchter en nauwkeurig mogelijk in beeld te brengen wat de implicaties zijn van de Spelen in Nederland in 2028.

Na een korte samenvatting van eerdere studies en het presenteren van een aantal keuzes die wij hebben gemaakt bij deze studie (H1), presenteren wij de uitkomsten. We beginnen met de belangrijkste bevindingen en aanscherpingen die wij hebben gedestilleerd uit bijeenkomsten met onze partners (H2). Vervolgens presenteren wij de verschillende ruimtelijke varianten (H3) om deze in het vierde hoofdstuk onderling te vergelijken en in het laatste hoofdstuk een aantal conclusies te trekken.

¹ Regeerakkoord VVD-CDA (2010) Pag. 20

² Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2011)

³ Bureau Nieuwe Gracht en Twijnstra Gudde (2008)

⁴ Het betreft een Voorlopige Maatschappelijke Kosten Batenanalyse voor de Olympische Spelen 2028, die tegelijkertijd met het onderzoek van DHV en Must is uitgevoerd door de RebelGroup in opdracht van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. In dit VMKB-rapport worden de kostenramingen van DHV gebruikt. DHV gebruikt op zijn beurt de kosten/baten-verhoudingen van de RebelGroup bij de beoordeling van mogelijke varianten

⁵ NOC*NSF (2009)

1.2 Streven naar maximale legacy: het Olympisch Plan 2028

De Olympische Spelen zijn in de eerste plaats een groot internationaal evenement dat de Nederlandse regering en talrijke andere partijen in overheid, bedrijfs- en verenigingsleven mogelijk zouden willen aantrekken. Tegelijkertijd worden de Spelen ook gezien als een instrument, een versneller of een hefboom voor de gewenste ontwikkeling van Nederland. De bijdrage aan de gewenste ontwikkeling van Nederland als gevolg van (de voorbereiding op) de Spelen wordt in de discussie onder vakgenoten en beleidsambtenaren aangeduid met het woord 'legacy', een woord dat ook in dit rapport hiervoor zal worden gebruikt.

Een belangrijk document dat deze ambitie voor maximale blijvende waarde verwoordt is het Olympisch Plan 2028⁵, dat NOC*NSF samen met sport, overheid en bedrijfsleven heeft ontwikkeld. Dit plan wil van Nederland een land op Olympisch niveau maken. Een sportland op Olympisch niveau waar veel Nederlanders sporten, vele sportevenementen georganiseerd worden en sport een nadrukkelijke bijdrage aan de maatschappij levert. Maar ook op andere terreinen zou Nederland naar Olympisch niveau moeten proberen te komen. Het plan spreekt van acht ambities op gebied van: topsport, breedtesport, sociaal maatschappelijk, welzijn, economie, ruimtelijke ordening, evenementen en media-aandacht. Het kabinet verwoordt haar visie in het kabinetsstandpunt 'Uitblinken op alle niveaus' onder de noemers 'Talentvol Nederland', 'Meedoen in Nederland', 'Vitaal Nederland', 'De Kaart van Nederland' en 'Ne-

derland in beeld'. Zowel in het Olympisch Plan als in de kabinetsvisie strekken de ambities zich uit van het lokale schaalniveau van wijken, scholen en gymzalen tot het grootste schaalniveau van de mondiale positie van Nederland. De Alliantie Olympisch Vuur trekt het Olympisch Plan. Olympisch Vuur bestaat uit: NOC*NSF, de Rijksoverheid, de Nederlandse provincies (IPO), de vier grote steden, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), de vakbeweging (FNV) en het bedrijfsleven (VNO-NCW).

1.3 Vooronderzoek: Schetsboek, Ontwerpverkenning en Sportlandkaart

Het voor u liggend rapport is voorafgegaan door diverse onderzoeken en rapportages over de mogelijkheden en kansen van de Olympische Spelen voor Nederland. Wij noemen hier met name drie rapporten die een belangrijke basis vormden voor dit rapport. In 2008 verscheen in opdracht van het ministerie van VROM het Schetsboek Ruimte voor Olympische plannen⁶. Het Schetsboek leverde een goed besef op van de ruimtelijke vereisten en mogelijkheden, maar ook een idee van de kosten en de mogelijke ruimtelijk-economische baten. Wij gebruiken diverse gegevens uit dit rapport als achtergrond en context. In het voorjaar van 2010 zette het toenmalige ministerie van VROM opdracht uit tot het ontwerpen van een Olympische Hoofdstructuur, met als resultaat het rapport "Ontwerpen aan de Olympische Hoofdstructuur; plannen met een deadline"⁷. Deze ontwerpverkenning gaf inzichten op welke wijze verschillende doelstellingen (kwaliteit, opportuniteit en techniek) elkaar het best kunnen versterken. Wij gebruiken de resultaten van dit rapport als startpunt voor ons onderzoek. In het voorjaar van 2011 verscheen onder verantwoordelijkheid van NOC-NSF de Sportlandkaart van Nederland: een inventarisatie van alle (plannen voor) topsportaccommodaties in Nederland. De sportlandkaart⁸ sluit af met een overzicht van de accommodaties die benodigd zijn voor Olympische Spelen en wat er nodig is om Nederland op Olympisch Niveau te brengen. In dit rapport hanteren wij de Sportlandkaart als uitgangspunt voor de aanwezige en benodigde accommodaties. Bijlage 4 is een samenvatting van de drie genoemde rapporten.

1.4 Een stap dieper met ruimtelijke analyse en implicaties van varianten

In dit rapport pakken wij de draad van Ontwerpverkenning Olympische Hoofdstructuur op en gaan nog een stap dieper. Zoals al in het Schetsboek werd geconcludeerd: "Procedureel (en ruimtelijk) gezien is 2028 nú. Gelet op de doorlooptijd van de procedures voor grote ruimtelijke en infrastructuure vereisten, is er een grote urgentie om nu aan de slag te gaan. Om de Spelen in 2028 mogelijk te maken, moet men nu al starten met een preciezere en lokale invulling van het ruimtelijk programma". De ruimtelijke zoekgebieden uit de ontwerpverkenning OHS worden in dit rapport uitgewerkt, geoptimaliseerd, gepreciseerd, doorgerekend en beoordeeld op een viertal criteria (zie paragraaf 2.2).

Vanuit de ruimtelijke zoekgebieden maken wij in dit rapport de slag naar vijf uitgewerkte varianten. De insteek van het maken van de varianten is dat ze allemaal een goed verhaal hebben, maar verschillend scoren op verschillende criteria. De ene variant scoort misschien wat sterker op kosten en baten, de ander op legacy. De ene variant behelst minder ingrepen in infrastructuur dan de andere, maar levert misschien ook minder blijvende waarde op voor Nederland. Wel hebben wij er alles aan gedaan om de varianten vergelijkbaar te maken op vier belangrijke criteria (zie 2.2). Op die manier ontstaat een preciezer inzicht in de voors en tegens van de verschillende alternatieven en varianten.

⁶ Bureau Nieuwe Gracht en Twynstra Gudde (2008)

⁷ One Architecture en Zwarts & Jansma Architecten (2011)

⁸ Bureau Nieuwe Gracht (2011)

1.5 Nu studeren op Big Five. In de Randstad

De Olympische Spelen zijn te groot voor één stad: heel Nederland zal in principe meedoen, mochten de Spelen hier komen. Toch hebben de genoemde eerdere studies ons geleerd dat het vraagstuk van de Olympische Hoofdstructuur en de keuzes op dat gebied zich concentreren op de Randstad. Dit heeft alles te maken met de zogenaamde Big Five: het Olympisch Stadion, het Zwemcomplex, de Basketballhal, het Olympisch Dorp en het Perscentrum. Met deze Big Five zijn verreweg de meeste investeringen gemoeid (minimaal 80% van het totaal), zo stelt RebelGroup in haar VMKB-rapport op basis van een aantal studies naar voorgaande Olympische Spelen. Er is nog een reden om op dit moment vooral te studeren op de Big Five. Het IOC stelt voor de Big Five⁹ een aantal richtlijnen op die te maken hebben met hun onderlinge ligging en reistijd. Met andere woorden: de Big Five kunnen niet over het hele land worden verspreid, en moeten dus gezien worden als een cluster. Kijken we vervolgens naar de bereikbaarheid (en de capaciteit van infrastructuur) voor grote publieksgroepen en naar de mogelijkheden om de grote accommodaties te kunnen blijven gebruiken, dan komen we bijna automatisch in de Randstad terecht. Dit is ook de conclusie van de Ontwerpverkenning¹⁰.

Kortom, de Randstad scoort voor de Big Five in Nederland verreweg het beste op de combinatie van:

- Bereikbaarheid: dichtheid en kwaliteit van infrastructuur en verknoping met Schiphol
- Demografie: het aantal mensen dat binnen een uur bereikbaar is (denk aan arbeidsmarkt en publieksbereik)
- Investerend vermogen: marktpartijen geven aan het meeste heil te zien in investeringen ten behoeve van Olympische Spelen in de Randstad¹¹.
- Legacy: de kans dat investeringen in accommodaties, zoals een stadion, zwembad, mediacentrum en Olympisch Dorp goed gebruikt zullen worden na de Olympische Spelen of gemakkelijk kunnen worden herbestemd is het grootst in de Randstad.

DHV en Must zijn daarom begonnen met de Big Five in de Randstad. Wel is bij iedere variant een overzicht gegeven van het overige programma voor de vele andere sporten en waar dit zou kunnen 'landen' (hallen, velden, parkoersen, zwem- en zeilwater), zowel binnen als buiten de Randstad. Ook andere configuraties zijn mogelijk. Dit vereist nadere uitwerking, die buiten het kader van deze studie valt.

⁹ Deze richtlijnen gelden voor alle sportaccommodaties, waarbij in elk geval een uitzondering wordt gemaakt voor voetbal, paardrijden, zeilen, roeien, schieten en wielrennen (op de weg).

¹⁰ One Architecture en Swarts & Jansma Architecten (2011)

¹¹ Deloitte (2011)

¹² Kamerstuk 313035, nr 196 (2011)

1.6 Werken met alternatieven en varianten

Om te kijken of, en zo ja, hoe de Olympische Spelen in Nederland ruimtelijk kunnen worden geaccommodeerd hebben wij een aantal alternatieven en varianten uitgewerkt. Een combinatie van bureaustudies, rekenen en tekenen aan de verschillende ruimtelijke varianten en het delen van deze kennis in gezamenlijke werksessie met diverse overheden, heeft geleid tot een onderbouwde verfijning van de verschillende varianten (zie hoofdstuk 2). De alternatieven en varianten zijn tijdens een proces van 'evaluerend ontwerpen' geoptimaliseerd, op basis van ruimtelijke samenhang, optimalisatie van de 'legacy', kosten en opbrengsten, et cetera. Vervolgens hebben wij deze varianten doorgerekend en beoordeeld, gedeeltelijk op basis van de situatie in 2011 (bijvoorbeeld vastgoed en grondprijzen) en, voor zover mogelijk, op basis van toekomstprognoses (zoals toekomstige verkeersvraag en -aanbod) uit de NMCA¹². Wij hebben deze exercitie gedaan om inzicht te verkrijgen in de verschillende ruimtelijke aspecten en kwesties die zich voordoen bij de organisatie van de Spelen. Ook de verschillen die zich voordoen tussen mogelijke varianten kunnen wij zo in beeld brengen. Hoewel alle varianten in principe 'een goed

verhaal hebben' scores zij, zoals gezegd, uiteindelijk verschillend op de diverse criteria.

De varianten zijn doorgerekend op bouwkosten, bereikbaarheidskosten en vastgoedkosten. Deze zijn input geweest voor de Verkennende Maatschappelijke Kosten Baten studie van het Ministerie van VWS, uitgevoerd door RebelGroup. Deze gegevens zijn niet in detail vermeld omdat zij mogelijke onderhandelingen met bedrijven, vastgoed- en grondeigenaren, et cetera kunnen beïnvloeden.

1.7 Olympische Spelen als katalysator van innovatie

De Olympische Spelen worden vaak gezien als een versneller van innovaties. Innovaties in ICT, verkeer en vervoer bijvoorbeeld, maar ook in publiek-private samenwerkingsconstructies. Ook in Nederland zouden diverse vormen van innovatie een belangrijk effect van de Spelen moeten zijn. Niet alleen omdat innovatie op zichzelf al goed is voor onze economie, maar ook omdat de Spelen een ideaal platform kunnen zijn voor de verspreiding van (Nederlandse) innovaties over de wereld. In dit onderzoek kijken wij of er verschil is tussen de verschillende ruimtelijke varianten voor wat betreft hun potentie om bij te dragen aan het positioneren van Nederland als innovatief land in de wereld. Vanzelfsprekend is dat lastig, niet alleen omdat wij 17 jaar vooruit moeten kijken, maar ook omdat dit onderwerp van zoveel meer aspecten afhankelijk is dan de keuze van de ruimtelijke variant. In navolging van eerdere studies (zie par 1.1) lijkt de profilering van Nederland als innovatief waterland of als innovatieve delta een sterk thema. Waterthema's die aan de Olympische Spelen kunnen worden gekoppeld zijn bijvoorbeeld: leven met en aan water, waterveiligheid, duurzaamheid, klimaatbestendigheid en havens en schepen. Deze lenen zich stuk voor stuk voor innovatieve oplossingen. We nemen dit aspect mee bij het criterium 'legacy' (zie par 2.2).

Daarnaast speelt de methodische vraag hoe wij in dit onderzoek omgaan met innovaties die in de periode tussen 2011 en 2028 zullen hebben plaatsgevonden en misschien in die periode zullen leiden tot een ander programma van eisen. Zo wordt er bijvoorbeeld gesproken van driedimensionale, holografische projecties in stadions, waardoor publiek beter gespreid zou kunnen worden over meerdere locaties. Of dat journalisten in 2028 misschien meer op afstand hun werk doen dan nu het geval is. Ook op het gebied van verkeer en vervoer worden soms vergaande innovaties geschetst, variërend van 'GPS-gestuurde auto's tot superbussen et cetera. Dit zou de wegcapaciteit kunnen beïnvloeden.

Toch gaan wij in onze varianten niet uit van een situatie waarbij dit soort technieken worden toegepast. Wij gaan uit van de huidige, bewezen stand van de techniek en bewezen toepassingen, juist omdat wij er met de kennis van nu naar moeten kijken. De 17 jaar tot 2028 zijn dichterbij dan het lijkt. Over acht jaar moet er al een bidbook liggen. De ervaring leert dat er in veel gevallen vele jaren voorbij gaan voordat een innovatie van experimenteel stadium, via een bewezen business case algemeen kan worden toegepast, als het al ooit zover komt. DHV en Must gaan daarom uit van de richtlijnen zoals die op dit moment door het IOC worden afgegeven. Wij hanteren recente Spelen en de Spelen van Londen als referenties.

Evaluerend ontwerpen: inzichten tijdens het proces

2.1 Methodiek evaluerend ontwerpen

Voor de aanpak van het onderzoekstraject organiseerden wij met het Ministerie van Infrastructuur en Milieu drie grote werksessies met een groot aantal betrokkenen vanuit de Ministeries van Infrastructuur en Milieu, Landbouw en Innovatie, Economische Zaken en Volksgezondheid, Welzijn en Sport, de Alliantie Olympisch Vuur, gemeenten, provincies en stadsregio's. Daarnaast was ook telkens RebelGroup aanwezig om de consistentie met de VMKB te borgen. Daarnaast waren facilitators en inhoudelijke specialisten aanwezig vanuit DHV en Must.

Het traject beoogde, zoals gezegd, een uitwerking van de resultaten van de Ontwerpverkenning OHS via de systematiek van evaluerend ontwerpen. Dit is een cyclisch proces van verfijnen, concretiseren, toetsen en optimaliseren. Het doel van dit proces was het komen tot concrete, vergelijkbare en ambitieuze maar realistische varianten, met behulp van specialistische en regionale kennis. Op deze manier zijn wij tot een set van vijf varianten met enkele subvarianten gekomen. Bijlage 5 beschrijft de werkwijze per werksessie en de opgedane inzichten.

In de tussentijd hebben ook nog verschillende besprekingen plaatsgevonden met specialisten van de ministeries, van ProRail en vanuit de steden en regio's. De gesprekken gingen onder andere over maatregelen op het gebied van weg en spoor en de stand van zaken op het gebied van verschillende locaties. Het proces met de partners is in oktober afgesloten met een bespreking van het eindrapport. In bijlage 1 zijn de agenda's van de bijeenkomsten en de overzichten van deelnemers terug te vinden.

Werksessie 1 (18 januari 2011) globaal programma:

- Aanscherpen van de toetsingscriteria in werkgroepen;
- Uitwerkingsniveau varianten verkennen in werkgroepen;
- Plenair bespreken van het mogelijke kabinetsbesluit en terugkoppeling uit werkgroepen.

Werksessie 2 (1 februari 2011) globaal programma:

- Terugkoppeling tussenresultaten van Must en DHV;
- Verbeteren van de varianten in werkgroepen;
- Selectie van meest kansrijke varianten voor verdere uitwerking.

Werksessie 3 (1 maart 2011) globaal programma:

- Terugkoppeling resultaten en methodiek bereikbaarheid en kosten door DHV en Must;
- Varianten scoren per toetsingscriterium;
- Bezoekers en hun accommodaties (hotelcapaciteit);
- Vooruitblik op de besluitvorming en meegeven belangrijkste leerpunten aan onderzoekers.

Werksessie 4 (5 april 2011) globaal programma:

- Bespreking van het concept eindrapport.

Periode april – september 2011

- Verwerking van opmerkingen en commentaar vanuit de partners;
- Bespreking van het eindconcept bij Planbureaus, RVOB, en ministeries;
- Afstemming met Rebel.

Werk sessie 5 (3 oktober 2011) globaal programma:

- Terugkoppeling van de laatste wijzigingen en vooruitblik op het vervolg;
- Laatste reactieronde op concept eindrapport door de partners.

2.2 Scoringscriteria ter optimalisatie en beoordeling

Om de alternatieven en varianten te optimaliseren en uiteindelijk met elkaar te vergelijken hebben wij, in overleg met de partners in de eerste werksessie een aantal toetsingscriteria vastgesteld en verder aangescherpt tijdens de werksessies. Iedere variant laat zich bespreken in termen van elk van de criteria (zie hoofdstuk 4). De vergelijking wordt zo opgezet, dat de verschillende varianten vergelijkbaar zijn in totaal, maar ook op elk van de criteria.

> Criterium 1: Kosten en baten (Investeringskosten en VMKB-resultaat)

Het is belangrijk te weten hoeveel geld er moet worden vrijgemaakt voor de Big Five en de benodigde infrastructuur ten behoeve van de Big Five. Dit noemen we de investeringskosten. Eventuele opbrengsten zijn hierin niet verdisconteerd. Daarnaast is het belangrijk te weten wat het saldo is tussen kosten en baten van de Olympische Spelen. Dit presenteren wij als het VMKB-resultaat. Investeringskosten en VMKB-resultaat zijn twee verschillende grootheden en kunnen niet bij elkaar worden opgeteld of afgetrokken, zoals verderop duidelijk wordt, maar beide zijn relevant en wij presenteren ze allebei.

¹³ Reële bedragen, prijspeil 1-1-2011, exclusief beheer- en onderhoudskosten, inclusief opslagen, exclusief BTW.

¹⁴ Het saldo van kosten en baten is hier weer-geven, waarbij moet worden opgemerkt dat een aantal positieve effecten op het gebied van Legacy (door Rebel benoemd als Olympische Effecten) niet zijn meegenomen en als PM post zijn vermeld. De bedragen van de VMKB zijn uitgedrukt als 'contante waarde' per 1 januari 2020.

¹⁵ RebelGroup heeft in de VMKB een generieke inschatting gemaakt van de investeringen die buiten de Big Five gedaan moeten worden om deze geschikt te maken voor de Spelen. Op basis van de informatie over de Spelen in Londen hanteert men de aanname dat de kosten in de base case 20% bedragen van de investeringen die in de duurste varianten van de Big Five sportfaciliteiten worden gedaan.

Investeringskosten¹³

Hierbij is gekeken naar:

1. Tijdelijk/Specifiek Olympische investeringen: de noodzakelijke investeringen voor de Big Five, bestaand uit de Big Five en specifieke/tijdelijke maatregelen voor bereikbaarheid, inclusief verwerkingskosten, engineeringkosten, et cetera.
2. Structurele maatregelen. De volledige investeringskosten van benodigde additionele structurele maatregelen in bereikbaarheid en voorzieningen. Het zijn investeringen die een noodzakelijke voorwaarde zijn voor de Spelen maar die ook een toekomstig knelpunt oplossen.

VMKB-resultaat

Naast noodzakelijke investeringen zijn ook mogelijke opbrengsten die de Olympische Spelen genereren, van belang. In de VMKB-studie van RebelGroup zijn de kosten van de Spelen afgezet tegen de opbrengsten voortvloeiend uit de organisatie van de Spelen¹⁴. Rebel neemt meer kosten mee dan alleen de kosten van voorzieningen en infrastructuur, maar bijvoorbeeld ook kosten van de organisatie van de Spelen, beheer en onderhoud, de beveiliging, et cetera. Bij opbrengsten gaat het om kaartverkoop, mediarechten, toeristische opbrengsten, et cetera. Hoewel wij in de investeringskosten het volledig Olympisch Dorp + voorzieningen meerekenen, rekent Rebel alleen de kosten van de voorzieningen en de transformatie naar een woonwijk mee. Voor het Olympisch Dorp gaat men verder uit van een sluitende business case in alle varianten. Wij vatten de VMKB-resultaten van de vijf varianten samen in paragraaf 4.1.

De investeringen voor overige Olympische accommodaties buiten de Big Five hebben wij niet in beeld gebracht, maar hiervoor, op basis van studies van de Spelen in Londen¹⁵ aangenomen dat zij ongeveer 20% van de kosten voor de investeringen van de Big Five-sportfaciliteiten zullen beslaan. Ook investe-

ringen in toeristische infrastructuur hebben wij niet meegerekend, ervan uitgaande dat deze voor een groot deel door marktpartijen zullen worden gedaan. Wel hebben wij vraag en aanbod van toeristische infrastructuur in beeld gebracht, zie hiervoor paragraaf 2.7.

Tevens hebben wij waar mogelijk ook rekening gehouden met de uitkomsten van een studie van Deloitte en NIROV¹⁶. De onderzoekers van dit rapport hebben gekeken naar de mogelijkheden en de bereidheid om te investeren door private partijen. Een aanvullend gesprek dat wij met Deloitte voerden heeft tevens inzicht gegeven in hun beoordeling van onze huidige varianten in het licht van hun onderzoek. Uitkomsten van deze studie zijn ook gebruikt in de VMKB-studie.

> **Criterium 2: De mate waarin (meer dan) wordt voldaan aan de IOC-richtlijnen**

Om een concurrerend bid uit te kunnen brengen is het van belang te weten in welke mate de Olympische Hoofdstructuur voldoet aan de richtlijnen van het IOC. Zij vormen een uitgebreide set van aantallen stoelen, vierkante meters accommodaties, capaciteiten en onderlinge reisafstanden waaraan Olympische accommodaties zouden moeten voldoen. Het programma van eisen voor wat betreft de accommodaties (aantal, oppervlakte/zitplaatsen, kwaliteit) is betrekkelijk hard. Daarnaast is er sprake van een aantal evaluatiecriteria aan de hand waarvan bids worden beoordeeld (transportafstanden, hotelcapaciteit enz. enz.) Vooral de evaluatiecriteria zijn niet onwrikbaar. We zien dat Olympische steden er in het verleden op sommige aspecten een eigen draai aan hebben gegeven. Bovendien zijn zij, als gevolg van economische, maatschappelijke en technische ontwikkelingen, aan verandering onderhevig. De richtlijnen voor 2028 zijn nu nog niet bekend en in de komende tien tot twintig jaar zal er ongetwijfeld het een en ander veranderen. Bijvoorbeeld telecommunicatietechnieken zullen zich naar verwachting snel blijven ontwikkelen waardoor een persdorp van 2028 er misschien anders uitziet dan dat van 2012. Maar op dit moment is daarover weinig met enige zekerheid te voorspellen. Daarom gaan we uit van de huidige richtlijnen, zoals deze voor de Spelen van Londen zijn toegepast. In Bijlage 3 hebben wij de belangrijkste voor dit onderzoek relevante IOC-richtlijnen samengevat en, indien voor meerdere uitleg vatbaar, is aangegeven hoe wij deze richtlijnen hebben geïnterpreteerd.

Succesvolle bids uit het verleden scoren in veel gevallen boven de vastgelegde IOC-criteria, doordat zij iets extra's bieden dat het IOC aanspreekt. Daarom is het belangrijk om te kijken welke variant nog extra scoort door de ogen van het IOC, bijvoorbeeld door sommige voorzieningen nog dichter bij elkaar te leggen dan de maximale reisafstand. Zo is de directe nabijheid van het Olympisch Dorp bij de grote atletiek- en zwembadstadions een pre. Bij de berekening van de oppervlaktes van het Olympisch Dorp, aantallen parkeerplaatsen, bezoekers- en hotelcapaciteit hebben wij tevens gekeken naar cijfers en referenties van andere speelsteden, met name Londen.

> **Criterium 3: Legacy-potentie**

Een belangrijke, zo niet de belangrijkste doelstelling bij het binnenhalen van de Olympische Spelen van 2028 is de bijdrage aan de gewenste ontwikkeling van Nederland, ofwel de 'legacy'. Brengen de Spelen investeringen/ontwikkelingen op gang of versnellen zij investeringen/ontwikkelingen waar Nederland bij gebaat is? In andere woorden: hoe duurzaam zijn de investeringen in infrastructuur en accommodaties? Legacy-potentie is daarom een belangrijk criterium geweest bij de samenstelling van de varianten en vervolgens bij de beoordeling ervan. De mogelijke bijdrage van de Spelen aan de gewenste ontwikkeling van Nederland laat zich op velerlei manieren benoemen. Om de varianten te

¹⁶ Deloitte Financial Advisory Services BV en Nirov (2011)

kunnen scoren is tijdens de sessies gebruik gemaakt van thema's die genoemd worden in de verschillende gebiedsagenda's, Randstad 2040, Nota Mobiliteit, Mobiliteitsaanpak 2028. Deze thema's komen ook terug in de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR), die gezien kan worden als de opvolger van een aantal van deze nota's. Belangrijke thema's uit de SVIR en overig beleid zijn: :

- Bereikbaarheid
- Economie
- Woningbouw en woonklimaat
- Energie
- Leisure
- Water

In de praktijk blijkt het nog niet mogelijk om in het huidige stadium van planvorming specifiek en systematisch voor elk van deze onderdelen te kijken naar de score per mogelijke variant. Vooral de onderwerpen water en energie zijn sterk afhankelijk van de invulling op een later moment van de planvorming. Ook op het onderwerp woningbouw is het moeilijk nu de legacy te bepalen. Wij nemen aan dat er op de langere termijn geen kwantitatieve effecten op het aantal gebouwde woningen in een stad zullen zijn als gevolg van de Spelen. Wel kan er tijdelijk vertraging of versnelling optreden in de woningbouwproductie als gevolg van het Olympisch Dorp. Daarnaast denken wij dat de Spelen invloed kunnen hebben op het woonklimaat, bijvoorbeeld doordat een probleemwijk een opwaartse impuls krijgt als gevolg van de Spelen. We hebben de varianten niet gescoord op (belangrijke) zaken als de bijdrage aan het sportklimaat in Nederland, de versnelling in de samenwerking tussen verschillende partijen of de bijdrage aan sociale cohesie. Dit zijn belangrijke gewenste effecten, maar op dit moment valt er nog weinig zinnigs te zeggen over de invloed van de keuze van een bepaalde variant hierop. Wij hebben dus alleen gekeken naar die onderwerpen waar de ruimtelijke keuzes mogelijk veel invloed op hebben. Deze zijn samengevat in de bijdrage aan de aspecten leisure, bereikbaarheid, woonklimaat en economie. Daarnaast kijken wij naar de bijdrage van de variant op drie verschillende schaalniveaus. Bij elke variant stellen wij ons de vraag wat de mogelijke legacy is:

- op het niveau van de stad zelf;
- op het niveau van Nederland;
- op het niveau van Nederland in de wereld.

> **Criterion 4: Risico's en flexibiliteit in besluitvorming**

Bij de aanscherping van de set criteria is tijdens het eerste werkatelier het criterium 'flexibiliteit in besluitvorming' toegevoegd. Het onderwerp flexibiliteit heeft te maken met het tijdstip waarop met de voorbereiding moet worden begonnen en met de mogelijkheden die varianten bieden om er op een later tijdstip nog wijzigingen in aan te brengen. Grofweg zijn er drie perioden:

1. Pré Bid Fase: de periode tot het moment waarop al dan niet een bid wordt uitgebracht (2011-2019). In 2016 valt het besluit om al dan niet een bid te gaan maken, maar er kan tot 2019 nieuwe informatie komen of andere onvoorziene redenen om het bid toch niet in te dienen. Het jaar 2019 is dus een cruciaal jaar, want dan heeft Nederland het bid al dan niet ingediend;
2. Post Bid Fase: (stel dat het bid is ingediend): de periode van lobby en gunstig stemmen van het IOC (2019-2021);
3. Post Gunning Fase: (stel dat de Spelen aan Nederland worden gegund) de periode tot de Olympische Spelen (2021-2028).

In de eerste twee periodes gaat het erom zo veel mogelijk alleen investeringen te doen waar Nederland later geen spijt van krijgt als we de Spelen niet krijgen. De investeringen die alleen nut hebben bij de Olympische Spelen willen we echter zoveel mogelijk concentreren in de derde periode. Zo moeten eventuele desinvesteringen worden vermeden.

De flexibiliteit in de besluitvorming heeft tevens te maken met het zogenaamde kritische pad. Iedere variant bestaat uit een aantal onderdelen of modules (Stadion, dorp, et cetera). Elk onderdeel heeft zijn eigen voorbereidingstijd, de ene langer dan de andere. Bij het ene onderdeel moet al vroeg worden begonnen met verwerving, terwijl dat bij een ander onderdeel niet zo is. Daarmee hebben de varianten allemaal hun eigen kritische pad, in de zin van: "als op tijdstip X niet is begonnen met de voorbereiding dan lukt het niet meer om met deze module vóór 2028 klaar te zijn". Eventuele beleids- en investeringsbeslissingen zouden dus rekening moeten houden met deze kritische tijdstippen.

Daarnaast speelt het aspect van eventuele risico's tijdens de voorbereiding op de locaties zelf. In sommige gevallen moet de voorbereiding al vroeg worden ingezet, echter zonder dat de kans van slagen op een tijdig beschikbaar komen van de locatie 100 procent is. Dit geldt bijvoorbeeld als er een bedrijf moet worden onteigend of verplaatst zonder dat er al een alternatief is, of als er bestuurlijke tegenwerking is. Ook kan er sprake zijn van (financiële) risico's bij de zogenaamde structurele maatregelen (zie voor een uitleg paragraaf 2.3). Dit zijn structurele maatregelen die nodig zijn om een bepaalde variant van de OHS mogelijk te maken.

2.3 Categorisering van benodigde maatregelen

Om de Olympische Spelen in Nederland te kunnen organiseren moeten er maatregelen worden getroffen op het gebied van stadions, voorzieningen en maatregelen op het gebied van bereikbaarheid. De maatregelen zijn verschillend van aard. Sommige maatregelen zijn al geregeld, andere niet. Sommige maatregelen zijn alleen van belang voor de Spelen, andere dienen naast de Spelen bredere maatschappelijke en economische doelen. Daarom maken we onderscheid in de volgende soorten maatregelen:

¹⁷ In sommige gevallen is een deel van de bekostiging van een structurele maatregel al geregeld, bijvoorbeeld bij de passage van de A4 bij Den Haag of de verbreding van de A20. In dat geval nemen wij alleen de kosten van de maatregel mee die nog niet geregeld zijn (stand van zaken september 2011). De maatregel blijft staan bij 'structureel' omdat hij nog niet volledig bekostigd en dus nog onzeker is.

Categorisering van benodigde maatregelen

Besluiten genomen en financiering geregeld	Voorwaardelijk voor Olympische Spelen (besluit niet genomen)	
	Tijdelijk/Specifiek	Structureel
Nulalternatief		
Maatregelen (in realisatie of planstudie) die reeds zijn voorzien in het kader van het MIRT (of andere plannen) en waarvoor bekostiging is geregeld. Het zijn maatregelen die deel uitmaken van de autonome ontwikkeling tot 2028.	Maatregelen nodig voor de Olympische Spelen welke geen toekomstig knelpunt oplossen en die niet waarschijnlijk zijn wanneer de Spelen niet in Nederland georganiseerd worden. Hier hebben (indien mogelijk) tijdelijke of niet fysieke oplossingen de voorkeur.	Maatregelen nodig voor de Olympische Spelen, die tevens een toekomstig knelpunt oplossen. De omvang van het knelpunt vereist ten behoeve van de Spelen een permanente structurele maatregel. ¹⁷

> **Nulalternatief**

Deze categorie maatregelen zijn projecten die reeds in realisatie zijn of planstudies zijn opgenomen. Ook is de financiering rond. Daarmee kan met flinke zekerheid verondersteld worden dat deze in 2028 zijn gerealiseerd. Wij noemen dit het Olympisch nulalternatief. Deze projecten lossen toekomstige knelpunten op en zijn van belang als infrastructurele ruggengraat voor het organiseren van de Spelen in Nederland

> **Additioneel voor Olympische Spelen**

Bovenop de maatregelen in het nulalternatief zijn er extra maatregelen noodzakelijk om de Olympische Spelen te kunnen organiseren. Deze maatregelen vallen uiteen in tijdelijk/specifieke en structurele maatregelen. Voor beide soorten maatregelen is geen financiering geregeld en ook over nut en noodzaak van deze maatregelen is door het Rijk geen besluit genomen.

> **Tijdelijk/Specifiek**

Deze categorie maatregelen omvat maatregelen die specifiek zullen plaatsvinden ten behoeve van de Spelen. Het zijn maatregelen die vrijwel uitsluitend verdedigbaar zijn vanuit de Olympische Spelen zelf. Een groot deel van deze maatregelen is daarom tijdelijk van aard. Deze maatregelen noemen we Tijdelijk/Specifiek. Voorbeelden van deze maatregelen zijn:

- De tijdelijke ombouw van een bestaand stadion tot Olympisch stadion;
- Het verlengen of vergroten van de perrons om grote hoeveelheden mensen aan- en af te kunnen voeren (als tijdelijke maatregel);
- Tijdelijke dienstregelingen in het openbaar vervoer en verkeersmanagement op de weg;
- Alle extra kosten die moeten worden gemaakt voor het maken van een Olympisch Dorp in vergelijking met het realiseren van de stadswijk die er daarna overblijft (extra voorzieningen, transformatiekosten; sloop, ombouw en recycling van extra voorzieningen na de OS en Paralympics).

Alle specifieke/tijdelijke maatregelen zijn dus maatregelen waar niet of nauwelijks maatschappelijke baten tegenover staan en die zonder Olympische Spelen vrijwel zeker niet genomen zouden worden.

> **Structureel**

Deze categorie bevat maatregelen die ook zonder Olympische Spelen maatschappelijke baten opleveren. Zij dienen niet alleen de Olympische Spelen, maar zij dragen ook bij aan de oplossing van structurele (toekomstige) knelpunten. Ze zijn bijvoorbeeld gekoppeld aan knelpunten uit de NMCA (de Nationale Markt- en Capaciteitsanalyse)¹⁸ of zijn onderdeel van MIRT-verkenningen. De tijdige realisatie van deze categorie maatregelen is een essentiële voorwaarde om de Spelen te kunnen organiseren.

Voorbeelden van structurele maatregelen zijn:

- Maatregelen aan rijkswegen, die nodig zijn voor de Olympische Spelen en tevens voorzien in de oplossing van een verwacht knelpunt in de situatie zonder Spelen;
- Nieuwe stations of stationsuitbreidingen die nodig zijn voor de de Olympische Spelen en tevens voorzien in de oplossing van een verwacht knelpunt in de situatie zonder Spelen;
- Nieuwe of verbeterde regionale openbaar vervoerlijnen die nodig zijn voor de de Olympische Spelen en tevens voorzien in de oplossing van een verwacht knelpunt of onderdeel uitmaken van een ruimtelijke opgave in de situatie zonder Spelen;

¹⁸ Wij hebben tijdens onze analyse in het voorjaar van 2011 gebruik gemaakt van een conceptversie van de NMCA. De definitieve versie is Kamerstuk 313035, nr 196. De definitieve versie leidt niet tot nieuwe inzichten met betrekking tot de door ons signaleerde knelpunten ten aanzien van de Olympische Spelen.

- Nieuwe topsportvoorzieningen, die nodig zijn voor de Olympische Spelen en tevens voorzien in een behoefte of oplossing van een verwacht knelpunt in de situatie zonder Spelen.

Onder de laatste categorie valt ook de Rotterdamse Nieuwe Kuip. Wij gaan ervan uit dat de Nieuwe Kuip niet zal worden gebouwd voor de Olympische Spelen, maar als stedelijke voorziening die, mede gezien de leeftijd en conditie van de Oude Kuip (in 2028 negentig jaar), een Rotterdams, niet-olympisch knelpunt moet oplossen. Omdat ook hiervoor de financiering niet rond is en er ook geen uitvoeringsbesluit is genomen, valt de Nieuwe Kuip niet in het nulalternatief, maar in de categorie 'Structureel' van de additionele maatregelen.

2.4 Interessante opties die in deze fase niet verder zijn bestudeerd

In de afgelopen periode hebben diverse steden en regio's interesse en ambitie getoond om een rol te vervullen in het kader van mogelijke Olympische Spelen. Amsterdam en Rotterdam hebben zich opgeworpen als kandidaat voor de naamgevende stad, maar ook andere gemeenten, zoals Almere, Haarlemmermeer en Eindhoven zouden misschien een grotere rol willen spelen dan de rest van Nederland. Toch zijn, zoals in de vorige paragraaf beschreven, voor de Big Five, uiteindelijk een aantal opties/locaties¹⁹ afgefallen en uiteindelijk niet meegenomen in de uitwerking van de varianten.

Het feit dat ze zijn afgefallen heeft te maken met het feit dat er een alternatief voor de betreffende locatie was die objectief beter scoorde op de vier criteria. De locaties blijven interessant, bijvoorbeeld om een Olympische rol te spelen buiten de Big Five. Wij lichten hieronder vier locaties/steden toe die in de afweging zijn afgefallen.

> Drechtsteden

In het Rotterdamse alternatief is tijdens de Ontwerpverkenningen een variant uitgewerkt met een zwaartepunt langs de Drechtoevers. Deze variant werd interessant bevonden vanuit het oogpunt van de ruimtelijke ordening, er is namelijk synergie denkbaar met het Deltaprogramma en de revitalisering van Rotterdam-Zuid en de Drechtsteden. Als Olympische locatie liggen de Drechtoevers echter minder voor de hand. Er is slechts een beperkt aantal kansrijke locaties, deze zijn moeilijk bereikbaar met het openbaar vervoer, liggen op grotere afstand van Schiphol en ze sluiten niet goed aan op mogelijke onderdelen van de Olympische Hoofdstructuur elders in Rotterdam dan concurrerende alternatieve locaties in Rotterdam, Delft en Den Haag. De Drechtsteden scoren daardoor structureel lager op meerdere criteria dan andere locaties. Daarom is deze variant in dit onderzoek niet verder onderzocht.

> Haarlemmermeer

Door de strategische ligging in de Randstad, de directe nabijheid van Schiphol en de goede ligging in het infrastructurele netwerk is de Haarlemmermeer op het eerste gezicht een logische optie voor de Olympische Spelen. De Big Five zou een goede aanjager kunnen zijn voor de realisatie van het Park van de 21e eeuw en de geplande woningbouwontwikkeling langs de westflank van de Haarlemmermeer. De vraag is echter of de schaal van de Big Five niet te groot is voor de Haarlemmermeer. Vooral de legacy van de investeringen die moeten worden gedaan in grote Big Five stadions en overige accommodaties is veel groter dan gewenst in de gemeente Haarlemmermeer. Het toekomstperspectief van de Metropoolregio Amsterdam, waar Haarlemmermeer deel van uitmaakt, schetst in de Haarlemmermeer geen voorzieningconcentraties of nieuwe stedelijke ontwikkelingen waar één of meer Big Five een

¹⁹ *One Architecture en Zwarts & Jansma Architecten (2011)*

gewenste legacy kunnen vormen. Deze zienswijze sluit overigens ook redelijk goed aan bij de lokale ambities van de gemeente Haarlemmermeer, die ook vooral een Olympische rol voor zichzelf ziet buiten de Big Five²⁰.

> **Eindhoven Zwemstad**

Eindhoven is in eerste instantie in verschillende varianten meegenomen in de verkenning als mogelijke locatie voor het zwemcomplex. Dit vanwege het feit dat Eindhoven dé topzwemstad van Nederland is. Veel topzwemmers komen uit Eindhoven en de stad heeft zelf ook ambities als topsportstad. Echter, op basis van de IOC-richtlijnen ligt Eindhoven als locatie voor hét zwemcomplex van de Spelen niet voor de hand vanwege de relatief grote afstand tot de Randstad. Het IOC hanteert in eerste instantie het 50 kilometer-criterium. Als dat niet lukt moet overtuigend worden aangetoond dat een maximale reistijd van één uur gegarandeerd is. De reistijd van één uur tussen de sportlocaties in de Randstad en Eindhoven wordt normaal gesproken niet gehaald. Hooguit is een Olympisch Dorp in Utrecht vanuit Eindhoven over de weg in één uur bereikbaar, maar een stadion of een perscentrum elders in de Randstad al niet meer. Vanwege de te lange reistijd is Eindhoven daarom niet meer uitgewerkt in de varianten. Daar komt bij dat het bij de Olympische Spelen als een groot voordeel wordt gezien als het zwemcomplex geclusterd wordt met andere voorzieningen van de Big Five. Een clustering van de Big Five ligt alleen in de Randstad voor de hand.

> **Almere Pampus**

Voor de Amstelspelen is Almere Pampus op hoofdlijnen in beeld gebracht als locatie voor het Olympisch Dorp. Het is een mooi aan het water gelegen locatie in handen van het Rijk en met veel ruimtelijke mogelijkheden. Toch is deze locatie niet verder uitgewerkt. De belangrijkste reden is de IOC-richtlijn dat de autoverbindingen tussen het Olympisch Dorp en de Olympische locaties optimaal moeten zijn. Dat impliceert dus een IJmeerverbinding die ook ruim baan biedt aan autoverkeer. Op dit moment is de geprojecteerde IJmeerverbinding tussen Almere Pampus en Amsterdam primair bedoeld als openbaar vervoersas. Omdat er ook uitstekende alternatieven voor het Olympisch Dorp in Amsterdam zijn, waar bij een investering als de IJmeerverbinding niet nodig is, is besloten Almere Pampus als locatie voor het Olympisch Dorp niet verder te bestuderen.

Een andere gedachte zou zijn om nog meer voorzieningen van de Big Five in Almere Pampus te clusteren. Dit is echter weer geen goede optie vanwege de aan- en afvoer van grote aantallen bezoekers. Hiervoor is een lightrail-verbinding met Amsterdam niet voldoende. Het zou dus een enorme extra investering in rail-infrastructuur vragen. Om deze reden en vanwege het feit dat er goede Amsterdamse alternatieven zijn, is besloten ook deze optie niet verder uit te werken.

²⁰ In de nota 'Olympische kansen voor Haarlemmermeer' (april 2011) geeft de gemeente aan kansen te zien voor de hippische sporten, moderne vijfkamp, wildwaterkanoën, open water zwemmen en BMX/Mountainbike. Daarnaast ziet men kansen voor de huisvesting van atleten.

2.5 Ruimtelijke spreiding van het totale programma

De ruimtelijke spreiding van het overige niet-Big Five programma is zeer bepalend voor de Olympische Hoofdstructuur. Naast de Big Five zijn er nog zo'n 25 andere Olympische voorzieningen nodig, van badminton tot beachvolleybal. Deels moeten deze binnen een uur bereikbaar zijn vanaf het Olympisch Dorp, deels kunnen ze buiten de Randstad liggen. Denk bij de laatste aan voetbal, wielrennen of paardrijden. De uiteindelijke spreiding van deze 25 accommodaties/wedstrijdlocaties die niet tot de Big Five behoren kan op verschillende manieren vorm krijgen. Bijvoorbeeld door ze zoveel mogelijk onder

te brengen in de naamgevende stad of door ze juist in overige steden op enige afstand te plaatsen. Er zijn argumenten om dit programma te spreiden over Nederland (heel Nederland doet mee, spreiding van publieksdruk). Er zijn ook argumenten om de spreiding toch te beperken (gebruik maken van bestaande hallen en accommodaties, IOC-richtlijnen). Wij hebben nog geen keuzes gemaakt over de precieze locaties van deze accommodaties en laten per variant een aantal mogelijkheden zien op basis van de Sportlandkaart. Voor een variant waarbij de Big Five worden gespreid over de hele Randstad (zie Randstadspelen in hoofdstuk 3) bestaan extra argumenten voor concentratie van de overige accommodaties. Op die manier kunnen de over de Randstad verspreide Big Five meer 'body' krijgen.

2.6 Tijdelijke oplossingen, hergebruik en slim benutten van het bestaande

Tijdelijke oplossingen, hergebruik en benutten van bestaande gebouwen en accommodaties kunnen de kosten verminderen en de duurzaamheid van de Spelen verhogen. Permanente stadions of andere accommodaties kunnen soms worden 'opgeplust', bijvoorbeeld met een extra tijdelijke tribune of extra tijdelijke zwembaden. Gebouwen die speciaal voor de Spelen worden gerealiseerd, zoals voor een perscentrum of voor een dorp zouden na de Spelen zoveel mogelijk een nieuwe bestemming moeten krijgen. Een nieuw hotel kan misschien verder als zorginstelling, een perscentrum kan misschien verder als kantoor/bedrijfsverzamelgebouw of beurs- en congresfaciliteit. Een erg mooi en duurzaam voorbeeld van tijdelijkheid zijn voorzieningen die later op een andere plaats weer kunnen worden gebruikt, zoals tijdelijke tribunes, maar ook drijvende woningen (Olympisch Dorp) en drijvende hotels (cruiseschepen). Ook kan soms slim gebruik worden gemaakt van het bestaande. Oude hallen en loodsen, leegstaande kantoorgebouwen kunnen wellicht worden ingezet.

In de keuzes in de modellen is daar zoveel mogelijk rekening mee gehouden. Als er voor een gebouw echt geen exploitabele bestemming gevonden kan worden kan deze soms beter worden neergezet als tijdelijke accommodatie die na de Spelen weer wordt verwijderd.

Met behulp van de Sportlandkaart zijn de ontwerpen voor de varianten gemaakt en vervolgens geoptimaliseerd in de werksessies. Voor de Big Five en de overige sportvoorzieningen is per locatie beargumenteerd of het gaat om een permanente of een tijdelijke voorziening gelet op de legacy en huidige plannen, daarnaast is aangegeven of het gaat om nieuwbouw of een tijdelijke uitbreiding. Het overzicht van accommodaties is besproken met de regio's en vervolgens zijn de kosten geraamd mede op basis van de richtlijnen van het IOC.

Het is echter niet goed mogelijk gebleken om een adequate inschatting te maken van alle mogelijkheden tot hergebruik van alle accommodaties, zoals het perscentrum of de voorzieningen van het Olympisch Dorp. De opbrengsten van een denkbare herbestemming zijn daarom alleen meegerekend als deze nu al zo goed als zeker is, zoals bijvoorbeeld bij de herbestemming van de appartementen van het Olympisch Dorp tot permanente woningen.

Slim omgaan met tijdelijkheid vormt daarom een volgende optimalisatieslag! Zeker is dat nog een optimalisatieslag mogelijk zal zijn, na grondige verkenning van de behoeften en mogelijkheden in de betreffende steden. Waardoor bijvoorbeeld sloopkosten van delen van accommodaties worden gecompenseerd door de mogelijkheden van hergebruik.

2.7 Toeristisch aanbod

> Overnachtingsmogelijkheden

Een belangrijk onderdeel van de Olympische Hoofdstructuur is het aanbod voor bezoekers, voor de journalisten en voor de Olympic Family. Het gaat hierbij primair om overnachtingsmogelijkheden, horecafaciliteiten en fanzones. Dit aanbod is niet meegenomen in de kostenramingen bij de varianten. Daarin zitten alleen de overnachtingen voor de sporters (Olympisch Dorp). Wij gaan er in dit stadium van onderzoek vanuit dat de markt voor dit aanbod kan zorgen of dit marktconform door de organiserende stad kan worden verzorgd. Ook is het toeristische aanbod niet specifiek opgenomen in de ruimtelijke schetsen van de varianten. Dit is niet gebeurd omdat het aanbod dusdanig gespreid is dat het niet tot sterk geconcentreerde vervoersstromen zal leiden en dus ook niet tot extra bereikbaarheidsmaatregelen.

Dit alles neemt niet weg dat er voldoende aanbod moet zijn voor deze groepen bezoekers. En als er niet voldoende aanbod is, dan is het van belang te kijken hoe dit tijdelijk zou kunnen worden gerealiseerd. Daarom hebben wij vraag en aanbod met elkaar geconfronteerd, inclusief de eisen die het IOC aan de hotelcapaciteit stelt. Bijlage 6 bevat hiervan een uitgebreide analyse.

Als uitkomst van deze analyse kunnen wij concluderen dat Nederland in staat is te voldoen aan de IOC-richtlijnen en aan de verwachte bezoekersstromen, zowel qua hotelcapaciteit als qua capaciteit voor dagbezoek aan de grote steden. Wel mag verwacht worden dat de overnachtingaccommodaties (hotels, huisjesparken en campings) in heel Nederland en Antwerpen en mogelijk ook in de Duitse grensstreken, positieve effecten van de Spelen zullen ondervinden als gevolg van een (zeer) hoge bezetting. De gevraagde hotelcapaciteit in het luxe segment (5*) is naar verwachting onvoldoende. In Amsterdam voldoet deze weliswaar aan de IOC-richtlijnen, maar de verwachting is dat de vraag een stuk hoger ligt dan de IOC-richtlijnen en dus onvoldoende zal zijn. Als de Spelen zich concentreren in Rotterdam dan zal de stad, ook volgens de IOC-richtlijnen onvoldoende hotelcapaciteit hebben in het luxe segment. Hiervoor kan een oplossing worden gevonden door middel van tijdelijke capaciteit. In dit onderzoek gaan wij uit van een oplossing met tijdelijke capaciteit in de vorm van luxe cruiseschepen met een zeer hoog percentage vijfsterrenkamers. Op een later tijdstip moet worden onderzocht of deze schepen in 2028 inderdaad beschikbaar (zullen) zijn en voldoen aan de criteria van het IOC. Ook in Amsterdam lijken één of twee luxe cruiseschepen als aanvulling op het reguliere aanbod gewenst om de verwachte vraag in het hoge segment aan te kunnen. Bovendien bieden luxe hotelschepen in sommige varianten de mogelijkheid om 1000 leden van de IOC-family geconcentreerd en op zeer geringe afstand van de grote stadions onder te brengen. Dit kan in Amsterdam en in Rotterdam.

Kansrijke alternatieven en varianten in beeld gebracht

3.1 Vijf varianten: optimalisatie binnen variatie

Olympische Spelen in Nederland zijn Spelen in heel Nederland. De eerste beelden die men doorgaans heeft bij de Spelen zijn die van de zogenaamde 'Big Five', waaronder hét Olympisch Stadion en het dorp. Maar er is veel meer nodig dan dat. Naast 25 andere wedstrijdaccommodaties zijn er veel trainingsfaciliteiten nodig, hotels, fanzones voor de toeristen en bezoekers, etc. Tegelijkertijd moet de hoeveelheid aan benodigde volledig nieuwe sportaccommodaties niet overschat worden. Door juist handig gebruik te maken van bestaande of geplande voorzieningen in heel Nederland komen de Spelen een stuk dichterbij.

De ruimtelijke configuratie van de Big Five is wel bepalend voor de kans van slagen van het bid, voor de kosten, voor de legacy, voor de interesse van de markt om bij te dragen in de bekostiging en voor de risico's en de flexibiliteit in de besluitvorming. Voorbeeld: de keuze voor de locatie van het Olympisch Dorp beïnvloedt het criterium of er voldaan wordt aan de IOC-richtlijn met betrekking tot de maximale reisafstand voor sporters. Belangrijker wellicht dan de score per criterium is de synergie tussen de configuratie van de Spelen en de lokale kwaliteiten. Wat is het verhaal van de Spelen? Wat is de nalatenschap voor de stad, de regio, het land en de wereld? De Spelen vinden in heel Nederland plaats, maar de Big Five vormen de smaakmaker. Zij bepalen voor een groot deel de identiteit van de Spelen.

De belangrijkste vragen van dit onderzoek (ruimtelijke mogelijkheden, consequenties, kosten en tijdsfad van de Spelen in Nederland) konden wij niet beantwoorden vanuit één ideaal ruimtelijk model. Dit ideale ruimtelijke model bestond nog niet. Bovendien waren er teveel criteria die ieder om andere oplossingen vroegen. Daarom is gekozen om te werken met een aantal denkbare alternatieven en varianten om op die manier inzicht te krijgen in de voors en tegens hiervan. De alternatieven en varianten die werden ontwikkeld scoren verschillend op de verschillende criteria, maar ze hebben allemaal een goed verhaal. Zo is het mogelijk om tot een ruimtelijke analyse en inventarisatie te komen van de Olympische Hoofdstructuur.

Het startpunt van het proces van evaluerend ontwerpen vormden de alternatieven uit de ontwerpverkenning OHS, gebaseerd op overwegingen vanuit het perspectief van techniek, kwaliteit en opportuniteit²¹. Deze lagen, zoals hiervoor beargumenteerd, alle in de Randstad. Het waren Amsterdam, Rotterdam en een alternatief met een combinatie van Amsterdam-Rotterdam. Samen met een groot aantal betrokkenen vanuit gemeenten, ministeries van I&M, VWS en EL&I, alliantie Olympisch Vuur, provincies en stadsregio's hebben wij de alternatieven aangepast, gecombineerd en uitgebreid. Daarbij zochten wij steeds de beste oplossingen en lieten de minder goed scorende oplossingen afvallen. De optimalisatie gebeurde op basis van ruimtelijke samenhang, optimalisatie van de 'legacy', kosten en opbrengsten, de IOC-criteria en de flexibiliteit in de besluitvorming. De opzet bij het maken van de varianten was dat ze in principe allemaal een goed verhaal hebben, maar verschillend scoren op verschillende criteria. Op die manier kwam het speelveld van plausible en denkbare ruimtelijke configuraties goed in beeld. Ook ontstond een precies inzicht in de voors en tegens van de verschillende alternatieven. Uiteindelijk zijn wij uitgekomen op de volgende vijf varianten. Deze werken wij in dit hoofdstuk verder uit.

²¹ One Architecture
en Zwarts & Jansma
Architecten (2011)

Het zijn:

- Alternatief met focus Amsterdam voor de Big Five:
 - Variant IJ-spelen;
 - Variant Amstelspelen met twee subvarianten voor de locatie van het dorp.
- Alternatief met focus Rotterdam voor de Big Five:
 - Variant Stadsspelen met twee subvarianten voor de locatie van het dorp;
 - Variant Deltaspelen.
- Alternatief met focus Randstad voor de Big Five:
 - Randstadspelen.

De keuze voor het aantal (vijf) is een pragmatische. Het hadden er ook tien of twintig kunnen zijn. Vijf is voldoende om het speelveld van plausible mogelijkheden in beeld te krijgen en niet teveel om het overzicht te behouden en keuzes inzichtelijk te kunnen maken.

Nadat de Big Five waren bepaald is het model verder ingevuld, om een compleet plaatje van heel Nederland te krijgen. Vanwege de discussie die nog wordt gevoerd is niet voor alle wedstrijdaccommodaties een keuze gemaakt. Dit viel buiten de scope van dit onderzoek.

De varianten zijn dus geen zelfstandige Olympische Plannen of bids. Wel zijn ze zo volledig mogelijk uitgewerkt om de alternatieven en varianten onderling vergelijkbaar te maken. Naast de Big Five zijn er een aantal wedstrijdaccommodaties die in iedere variant benut worden, ongeacht de locatie van de Big Five. In de eerste plaats zijn dit de vier grote complexen (Ziggo Dome, Ahoy, RAI en Jaarbeurs Utrecht) die geschikt zijn voor indoor sporten die grote bezoekersaantallen zullen trekken en voldoende faciliteiten bieden om deze sporten te kunnen accommoderen. Het zijn accommodaties waarvan je, in het kader van de benodigde behoefte aan grote hallen, je niet kunt voorstellen dat ze niet gebruikt worden. In de tweede plaats gaat het om de vijf voetbalstadions in Nederland die groot genoeg zijn voor het voetbaltoernooi: het Abe Lenstrastadion, de Grolsch Veste, het Philipsstadion, de Kuip en de Amsterdam ArenA. Voor de locatie van de overige 20 wedstrijdaccommodaties is nog geen keuze gemaakt. De inventarisatie van de Sportlandkaart²¹ heeft aangetoond dat er in Nederland voor veel sporten meerdere accommodaties geschikt zijn voor wedstrijden op internationaal niveau (A1-locaties). Deze lenen zich in principe voor opwaardering en uitbreiding tot Olympische wedstrijdaccommodaties. Ook zijn ze geschikt als trainingsaccommodatie.

Nadat de vijf varianten zo goed mogelijk waren uitgewerkt en vastgesteld zijn ze stuk voor stuk op onderdelen doorgerekend. Daarbij werden de kosten berekend van de voorzieningen van de Big Five zelf, maar ook van de bereikbaarheidsmaatregelen die nodig zijn om de betreffende variant mogelijk te maken.

²¹ Wij hebben gebruik gemaakt van de Sportlandkaart van januari 2011. Deze heeft op onderdelen actualisatie en uitwerking, maar bood in het kader van deze studie voldoende informatie.

> Investeringskosten

Bij de beschrijvingen van de varianten worden per variant steeds de 'investeringskosten' beschreven. Wat wordt hier precies onder verstaan? In paragraaf 2.3 hebben wij onderscheid gemaakt tussen het nulalternatief, de tijdelijk/specifieke maatregelen en de structurele maatregelen. Alle investeringskosten in dit rapport zijn reële bedragen, prijspeil 1-1-2011, exclusief beheer- en onderhoudskosten, exclusief BTW. De kosten van het nulalternatief worden verder niet beschreven. De tijdelijk/specifieke maatregelen

len bestaan uit:

- investeringen in de accommodaties van de Big Five
- investeringen in de specifieke bereikbaarheidsmaatregelen voor de Big Five.

Hierbij zijn meegenomen de bouwkosten (aanleg), de vastgoedkosten (zoals grondverwerving), engineeringkosten en overig bijkomende kosten. Vervolgens zijn deze tijdelijk/specifieke investeringen per variant gezamenlijk probabilistisch doorgerekend. Probabilistisch betekent dat rekening is gehouden met een groot aantal onzekerheden. De ramingen kennen een bandbreedte van ca. +/- 20%. De structurele maatregelen zijn niet probabilistisch doorgerekend, maar bestaan uit een optelling van de kosten van benodigde maatregelen, met een minimum en een maximum aan maatregelen. In sommige gevallen is een deel van de bekostiging van de maatregel al geregeld, bijvoorbeeld bij de passage van de A4 bij Den Haag of de verbreding van de A20. In dat geval nemen wij alleen de kosten van de maatregel mee die nog niet geregeld zijn (stand van zaken september 2011). De maatregel blijft staan bij 'structureel' omdat hij nog niet volledig bekostigd en dus onzeker is.

In onderstaande tabel staan de (locatie-onafhankelijke) bouwkosten van een aantal modules die wij als basis hebben gebruikt in onze berekeningen. Dit zijn uitsluitend de bouwkosten. Deze zijn vervolgens, afhankelijk van de locatie, vermeerderd met vastgoedkosten (zoals grondverwerving), engineeringkosten en overige bijkomende kosten.

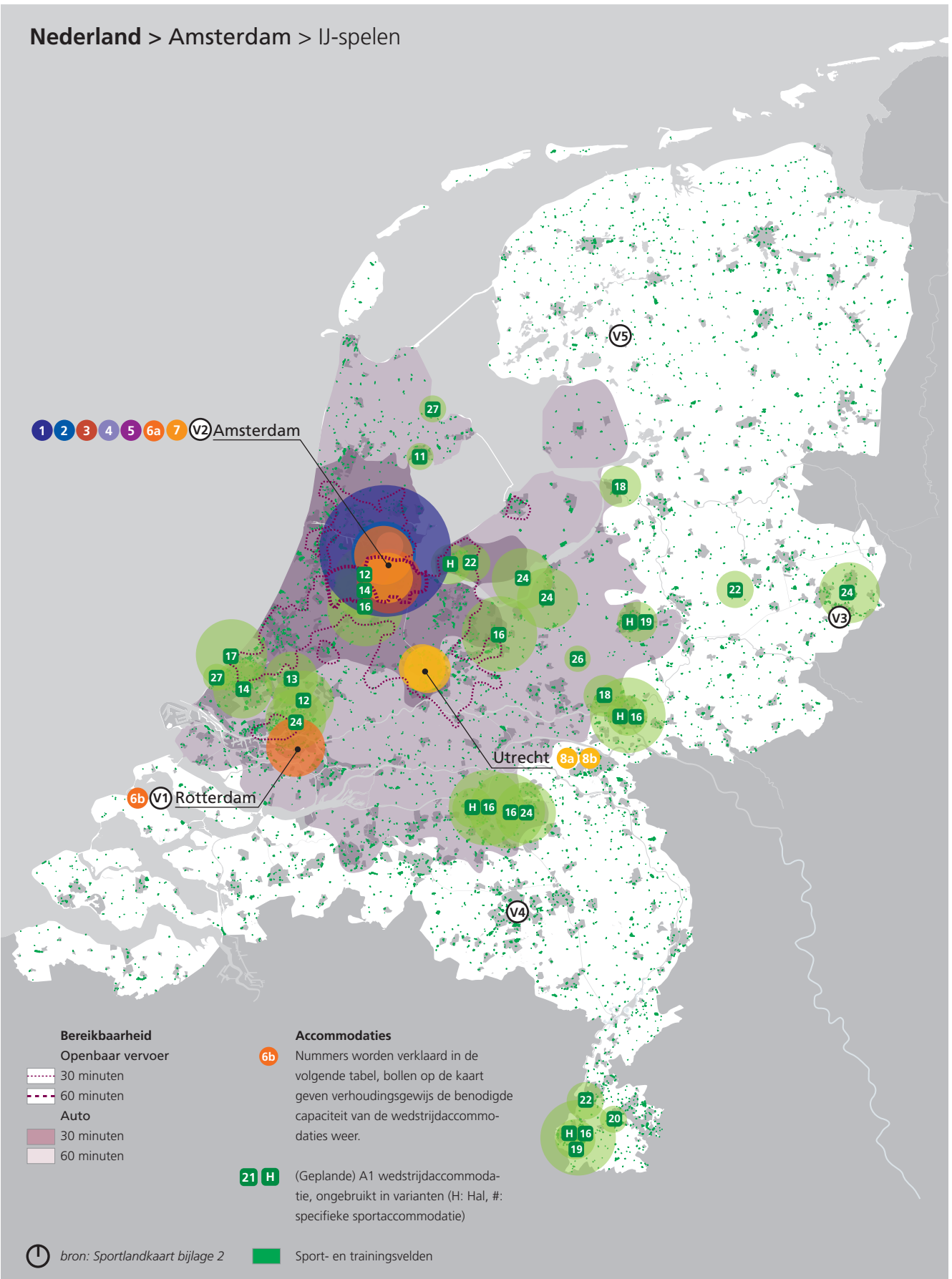
Bouwkosten modules	
Accommodatie	Bouwkosten 'nieuw' in miljoenen euro's (exclusief grondverwerving en engineering) Bandbreedte +/- 20%
Olympisch Stadion	€ 450
Olympisch Dorp – tijdelijke voorzieningen	€ 240
Perscentrum	€ 170
Zwemcomplex	€ 50
Basketbalhal	€ 30

3.2 IJ-spelen Amsterdam

De variant van de IJ-spelen bevat één compact Olympisch terrein voor de complete Big Five, op de huidige terreinen van de havens direct ten oosten van de A10 en de Coentunnel. Deze variant sluit naadloos aan op de ontwikkeling van Houthavens. Een goede verbinding met de rest van de stad via tram, metro en veerverbindingen behoren bij deze variant.

> Het verhaal: De Spelen in een duurzame, compacte stad

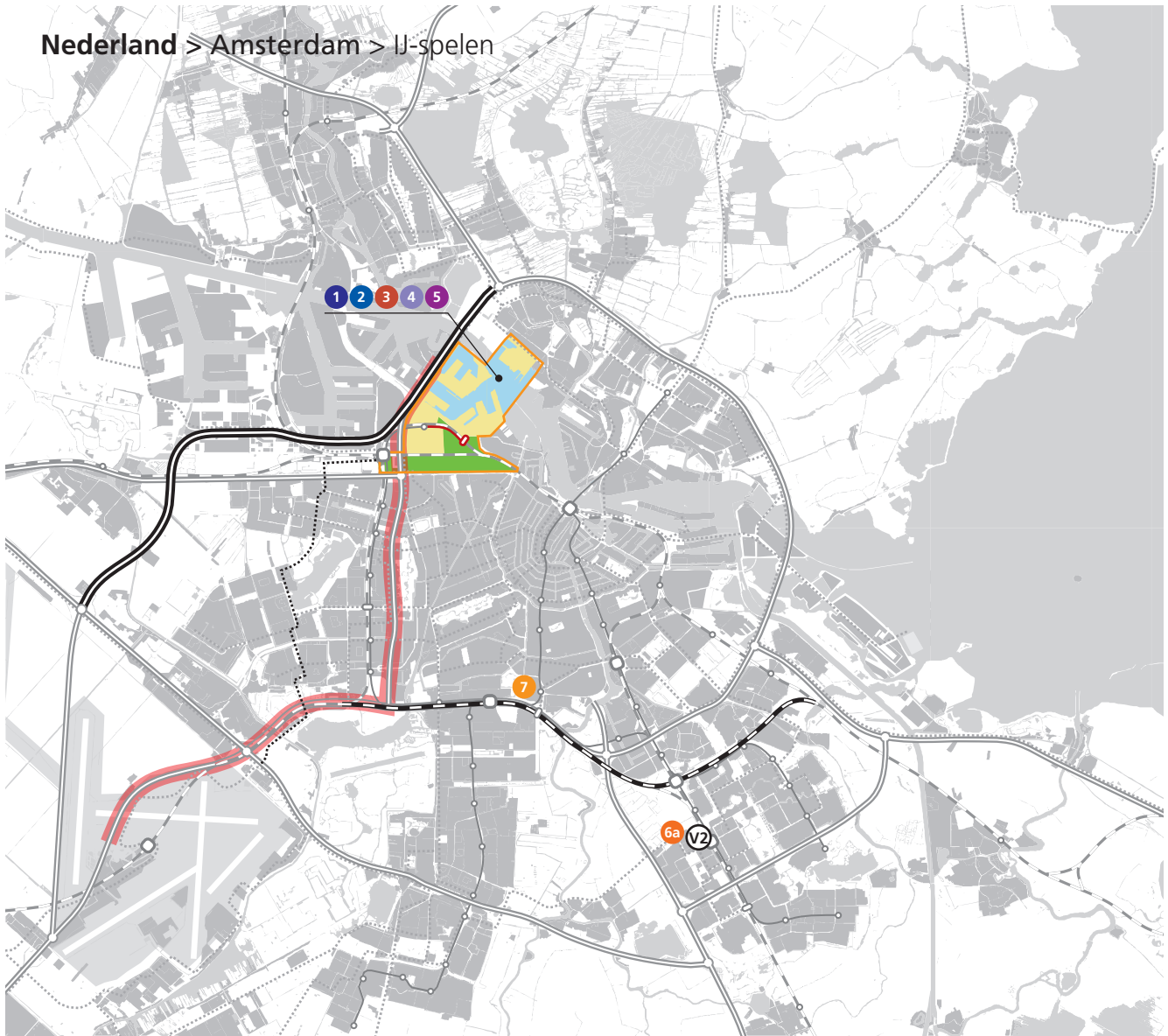
De IJ-spelen zetten de duurzame compacte stad van de 21e eeuw in de etalage. De clustering van de Big Five aan de IJ-oeveren bouwt voort op het laboratorium van innovatieve en spraakmakende stedelijke transformatieprojecten langs het havenfront van Amsterdam. Water en cultuur zijn het beeldmerk.

Accommodatie	Capaciteit	Sport en locatie		
Big Five				
1 Stadion	75.000	Opening, sluiting, atletiek en finish marathon > Westelijke IJ-oever (binnen de ring)	N	P
2 Zwemcomplex	33.500	Wedstrijdzwemmen, Synchronzwemmen, Waterpolo, Schoonspringen > Westelijke IJ-oever (binnen de ring)	N	P
3 Hal	18.000	Basketbal (F) + twee andere sporten (Basketbal (V), Volleybal, Handbal, Turnen Artistiek, Trampolinespringen) > Westelijke IJ-oever (binnen de ring)	N	P
4 Olympisch Dorp		> Westelijke IJ-oever (binnen de ring)	N	P
5 IBC + MPC		> Westelijke IJ-oever (binnen de ring)	N	P
6a Hal	15.000	Handbal (F/V), Basketbal V, Volleybal, Handbal (F), Turnen Artistiek, Trampolinespringen > Ziggo Dome	B	-
6b Hal	15.000	Handbal (F/V), Basketbal V, Volleybal, Handbal (F), Turnen Artistiek, Trampolinespringen > Ahoy	B	-
7 Hal	11.000	Judo, plus twee andere sporten (Worstelen, Taekwondo, Handbal (V), Boksen, Schermen) > RAI	U	P
8a Hal	9.500	Worstelen, Boksen en/of Taekwondo al dan niet plus Schermen, Tafeltennis of Handbal (V) > Jaarbeurs	U	P
8b Hal	9.500	Worstelen, Boksen en/of Taekwondo al dan niet plus Schermen, Tafeltennis of Handbal (V) > Jaarbeurs	U	P
Overige accommodaties (bestaande en geplande A1-accommodaties volgens Sportlandkaart)				
9a Hal (H)	7.000	Scheren (F/V) Tafeltennis, Turnen Ritmisch en Badminton al dan niet plus Pentatlon, Schermen en/of Schieten > Gelredome, Brabanthallen, MECC, Omnisport Apeldoorn, Topsporthal Almere		
9b Hal (H)	7.000	Scheren (F/V) Tafeltennis, Turnen Ritmisch en Badminton al dan niet plus Pentatlon, Schermen en/of Schieten > Gelredome, Brabanthallen, MECC, Omnisport Apeldoorn, Topsporthal Almere		
10 Hal (H)	6.000	Gewichtheffen > Gelredome, Brabanthallen, MECC, Omnisport Apeldoorn, Topsporthal Almere		
11 Zwemparcours		Lange Afstandswemmen > Hoorn		
12 Roeibaan	16.000	Roeien, Kanoën, Kajak > Bosbaan Amsterdam, Alexanderbaan Rotterdam		
13 Wildwaterbaan	12.000	Slalomvaren > Zoetermeer		
14 Stadion	15.000	Hockey (F) > Wagener Stadion Amstelveen, ADO-stadion		
15 Stadion	5.000	Hockey (V) > Wagener Stadion Amstelveen, ADO-stadion		
16 Tenniscomplex	19.000	Tennis > Frans Ottenstadion Amstelveen, Gelredome, Brabanthallen, MECC, Omnisport Apeldoorn, Amersfoort, Rosmalen		
17 Stadioncomplex	max. 22.000	Beachvolleybal > Scheveningen		
18 BMX track	7.500	BMX > Kampen, Papendal Arnhem,		
19 Velodrome	5.500	Baanwielrennen > Omnisport Apeldoorn, MECC		
20 Parcours		Wielrennen > Zuid-Limburg		
21 Parcours		Mountainbiking > x		
22 Triatloncentrum	6.000	Triatlon zwemmen, wielrennen, hardlopen > Almere, Holten, Stein		
23 Pentatloncentrum	max 12.000	Pentatlon zwemmen, schermen, schieten, paardrijden, hardlopen > x		
24 Hippisch Complex	16.000	Jumping, Dressuur, Eventing > Dorhout Mees Flevoland, Twente, Rosmalen, Ermelo, Kralingen		
25 Boogschietcentrum	6.000	Boogschieten > x		
26 Schietcomplex	3.000	Schieten > Harskamp		
27 Jachthaven		Zeilen > ISC Den Haag, ISC Medemblik		
Voetbal				
V1 Stadion	80.000	Voetbal (F) > De Nieuwe Kuip	B	-
V2 Stadion	50.000	Voetbal (V) > Amsterdam Arena	B	-
V3 Stadion	50.000	Voetbal (V) > Enschede	U	T
V4 Stadion	50.000	Voetbal (V) > Eindhoven	U	T
V5 Stadion	50.000	Voetbal (V) > Heerenveen	U	T

F: Finale V: Voorrondes B: Bestaand U: Uitbreiden of aanpassen N: Nieuw P: Permanent T: Tijdelijk

Afhankelijk van de indeling van de zaal kan de capaciteit van Ziggo Dome en Ahoy' enigszins lager uitvallen dan in het schema is aangegeven.

Legenda

Accommodaties

Voor de verklaring van de nummers, zie legenda kaartbeeld vorige pagina

Bereikbaarheidsmaatregelen

Maatregelen nulalternatief

- Uitbreiding weg > Tweede Coentunnel (incl. A5 Westrandweg)
- Spooruitbreiding > OV SAAL korte termijn
- Nieuwe HOV-lijn > Westtangent (bus Sloterdijk-Nieuw West-Schiphol)
- Niet op de kaart > Programma Hoogfrequent Spoor

management, Mobiliteits- en (dynamisch) verkeersmanagement

Achtergrond

- Zoekgebied Olympische Zone
- Snelweg
- Trein
- Randstadnet metro
- Randstadnet overig (tram/bus)

Structureel

Niet op de kaart > Ontvlechten metronet Amsterdam (verkeersmanagement en kleine aanpassingen infra)

Tijdelijk / Specifiek

- Olympic Lanes
- Nieuw / aanpassen treinstation > Nieuwe Hemweg (tijdelijk)
- Nieuwe HOV-lijn > Metro-ontsluiting westelijke IJ-oever
- Niet op de kaart > Op- en afstapplaatsen veerponten, Pakket OV verkeers-

Een wandeling vanaf het vernieuwde Centraal Station aan het IJ richting het Olympisch park toont de dynamiek van de stad. Van Filmmuseum tot tv-studio's, van muziekgebouw tot openluchtconcerten, alles gemixt met wonen, werken en water. Aan de waterzijde is zichtbaar hoe de Nederlanders hebben geleerd om in een waterrijk land onder de zeespiegel te leven; het IJ is een levendig theater met cruiseschepen, veerponten, tallships, grachtensloepjes en woonboten. Aan de stadszijde sluit het Olympisch park aan op het festivalterrein en cultuurpark rondom de Westergasfabriek. De binnenstad is via dit voormalige industriële complex optimaal bereikbaar voor voetgangers en fietsers.

Olympische Spelen in Amsterdam passen in de Amsterdamse traditie van grootschalige Internationale (sport)evenementen met niet alleen de Olympische Spelen van 1928, maar ook de Floriade (1972 en 1982), de Culturele Hoofdstad van Europa (1987), Gay Games (1998), EK2000 (voetbal) en Giro (2010, wielrennen). De Olympische Spelen in Amsterdam haken vanzelfsprekend in op het imago van Amsterdam als open, gastvrije, tolerante internationale stad.

> **Algemeen**

De IJ-spelen gaan uit van een Olympisch terrein in het westelijke havengebied, nabij de woonwijk Houthavens die op dit moment gerealiseerd wordt. Het Olympisch Stadion ligt markant aan het IJ, goed zichtbaar vanuit de omgeving. Het Olympische Zwemcomplex, de Olympische Basketbalhal, het Perscentrum en het Olympisch Dorp liggen op loopafstand van het Olympisch Stadion in een compact Olympisch park aan beide oevers van het IJ. Het dorp krijgt een hoogstedelijk karakter, aansluitend op de eerdere IJ-oeverontwikkelingen. Delen van het Olympisch Dorp zouden in principe ook drijvend kunnen worden gerealiseerd, maar hier is in de berekeningen niet van uitgegaan. Dit gebied is nu nog in gebruik als haven- en industriegebied, maar in de Structuurvisie Amsterdam is vastgelegd dat dit gebied op termijn zal transformeren tot gemengd stedelijk gebied. De OS2028 zijn een belangrijke impuls om de transformatie in gang te zetten.

Net als in alle andere varianten worden de Amsterdam ArenA, de Ziggo Dome en de RAI ook gebruikt als wedstrijdaccommodatie. Het ligt voor de hand om ook het Olympisch Stadion uit 1928 op de een of andere wijze in de Amsterdamse Spelen te betrekken, ook al leent dit stadion zich al lang niet meer voor het volledige atletiekprogramma. Overige wedstrijdaccommodaties, zoals het Wagnerstadion (hockey), het Frans Ottenstadion (tennis) en de Bosbaan (roeien) zijn een goede optie om ook benut te worden in deze variant. Deze sporten kunnen echter ook op een andere locatie in Nederland plaatsvinden. Daarom zijn deze accommodaties verder niet meegenomen als vast onderdeel van deze variant.

> **Bereikbaarheid**

Door de compacte opzet van de Big Five liggen de belangrijkste accommodaties van de IJ-spelen op loopafstand van elkaar. Het Olympisch park en de andere Amsterdamse Olympische locaties zijn vanuit heel Nederland via de bestaande infrastructuurbundel van de A10, de spoorlijnen en de bestaande metrolijn van Amsterdam goed bereikbaar. Om alle bezoekers tijdens de Olympische spelen goed te kunnen aan- en afvoeren is extra capaciteit nodig op het OV-net. Ontsluiting op loopafstand van de accommodaties wordt geregeld door middel van een tijdelijk treinstation en een metrostation. Door de directe ligging aan de A10 is een groot deel van de Nederlandse accommodaties met de auto binnen 50 kilometer en 60 minuten bereikbaar. Schiphol ligt binnen 15 treinminuten van de Big Five.

> **Investeringskosten**

Bij de IJ-spelen is de volledige Big Five op de westelijke IJ-oeveren binnen de ring A10 voorzien. De tijdelijke/specifieke investeringskosten voor deze variant bedragen ca. € 3,6 miljard, inclusief tijdelijke/specifieke bereikbaarheidsmaatregelen en opslagen. De kosten voor verwerving van gronden zijn aanzienlijk in deze variant omdat er sprake is van bedrijven die moeten worden verplaatst. De grootste kostencomponent binnen de Big Five wordt gevormd door de woningen in het Olympisch Dorp, gevolgd door het Olympisch Stadion. Kosten voor de tijdelijke Olympische voorzieningen in het Olympisch Dorp (zoals horecafaciliteiten) zijn geraamd op ca. € 240 miljoen. Aanleg van een nieuw Olympisch Stadion kost ca. € 450 miljoen. Kosten voor verwerving en engineering komen hier nog bij. Kosten voor aanleg van het nieuwe perscentrum bedragen ca. € 170 miljoen.

Het pakket aan structurele maatregelen is bij deze variant relatief klein en bedraagt ca. € 90 miljoen.

> **Legacy: Ontwikkelkansen Houthavens en IJ-oeveren Noord.**

De IJ-spelen laten Amsterdam een nieuw stadsdeel na, dicht bij het centrum op één van de meest gewilde locaties van de stad. De ruimtelijke potentie van de havenbekkens, dicht bij de binnenstad, wordt ten volle benut. Bovendien is het een belangrijke opstap voor de verdere ontwikkeling van de IJ-oeveren richting Zaanstad. De centrale ligging van de locatie versterkt de werking van de compacte stad waarbij de binnenstad en de Olympische locaties op loop- en fietsafstand van elkaar liggen. Dankzij de Spelen wordt de kostbare transformatie van dit gebied versneld gerealiseerd. Daarvoor is het wel wenselijk dat de metroring rond Amsterdam wordt gesloten met een verbinding tussen Isolatorweg en Amsterdam Centraal.

Ook voor de vitaliteit van de gehele Nederlandse economie is de verdere ontwikkeling van Amsterdam van belang. Terwijl veel steden in Nederland kampen met stagnatie of zelfs bevolkingsdaling heeft de Metropoolregio Amsterdam de potentie zich te meten met innovatieve en competitieve steden in Europa. Het optimaliseren van het grondgebruik in de directe nabijheid van het centrum draagt daar aan bij.

Met de IJ-spelen presenteert Nederland zich in de wereld als een land dat door de eeuwen heen zijn steden bouwt met en in het water. De Spelen zetten Nederland op de kaart als innovatief land op het gebied van stedelijke transformatie, compacte leefbare steden en duurzaamheid.

> **Risico's en flexibiliteit in de besluitvorming**

De Olympische locatie is op dit moment nog in gebruik als havengebied. Zoals nog eens bevestigd in de recent door de Gemeenteraad vastgestelde Structuurvisie Amsterdam 2040 heeft een aantal bedrijven in de westelijke havens tot 2028 recht om op de huidige locatie te kunnen blijven. Dit brengt risico's met zich mee. Ook is een bodemsanering noodzakelijk voordat de ontwikkeling van de Olympische locatie gestart kan worden. Er zal daarom zeer vroeg moeten worden begonnen met de voorbereiding van deze locatie, waarbij op dit moment geen zekerheid bestaat over het vinden van goede oplossingen voor de aanwezige bedrijven.

Bestuurlijk hebben we te maken met één gemeente, wat de coördinatie en afstemming van de realisatie met betrekking tot de verschillende onderdelen versterkt.

Kritisch tijdpad IJ-spelen Amsterdam			
	Pré bid 2012-2019	Post bid 2019-2021	Post gunning 2021-2028
Tijdelijk / Specifiek	Vorbereiding metro-infra Isolatorweg - Nieuwe Hemweg en nieuw metrostation	Planvorming metro-infra Isolatorweg - Nieuwe Hemweg en nieuw metrostation	Realisatie metroinfra Isolatorweg - Nieuwe Hemweg en nieuw metrostation
		Vorbereiden tijdelijk treinstation Nieuwe Hemweg met 4 perronsporen + toeleidende infra	Realisatie tijdelijk treinstation nieuwe Hemweg met 4 perronsporen en toeleidende infra
			Vorbereiden en realisatie op- en afstapplaatsen voor inzet ferries
			Vorbereiden en uitvoering mobiliteits- en (dynamisch) verkeersmanagement ten behoeve van Olympic Lanes
			Vorbereiding en uitvoering van pakket OV verkeersmaatregelen (o.a. Olympische Dienstregeling)
	Grondverwerving Westelijk Havengebied	Grondverwerving Westelijk Havengebied	
Structureel			Vorbereiding en uitvoering ontvlechten metronet Amsterdam (verkeersmanagement en kleine aanpassingen in infra)

> **Aandachtspunten**

- Het nieuwe Olympisch park zal gaan concurreren met het sport- en leisurecluster rondom de Amsterdam ArenA. De vraag is of Amsterdam niet te klein is voor twee van deze clusters. De kans dat de ontwikkeling van het Olympisch park ten koste gaat van het ArenA-gebied is aanwezig. Ook andersom kan het gunstig in Nederland gelegen ArenA gebied de exploitatiekansen voor de sport- en leisurevoorzieningen in het Olympisch Park aan de IJ-oeveren negatief beïnvloeden.

3.3 Amstelspelen Amsterdam

De Amstelspelen gaan uit van een Olympische zone aan de zuidflank van Amsterdam, gekoppeld aan de gecombineerde infrastructuur van spoor en weg. Deze variant maakt gebruik van de beschikbare ruimte langs de A10 en A2. De bestaande infrastructuur hoeft slechts op een beperkt aantal punten (tijdelijk) aangepast te worden.

> **Het verhaal: versterken van hét sport- en leisureknooppunt van Nederland**

Het podium van de Amstelspelen is het historische landschap van Rembrandt's Gouden Eeuw. Gezien vanuit de historische binnenstad van Amsterdam (Werelderfgoed) liggen de Big Five aan weerszijden van de rivier, waaraan Amsterdam zijn naam heeft ontleend. Het hoogstedelijke knooppunt rondom de Zuidas tekent zich af langs de Amstelscheg en legt de verbinding met het zwaartepunt van de Olympische Spelen die op dat moment precies honderd jaar geleden hebben plaatsgevonden; het oude Olympische Stadion van architect Jan Wils. Aan de overzijde van de Amstel, aan de horizon van het Hollandse panorama staat het nieuwe Olympische Stadion. De Amstelspelen maken goed gebruik van alles dat voorhanden is. Re-use, reduce en recycle is het motto. Ze laten zien dat economische vitaliteit hand in hand gaat met historisch bewustzijn. Goed verweven met datgene wat er al is en centraal gepositioneerd aan de binnenflank van de Randstad. Olympische Spelen in Amsterdam passen in de Amsterdamse traditie van grootschalige Internationale (sport)evenementen. Niet alleen de Olympische Spelen van 1928, maar ook de Floriade (1972 en 1982), de Culturele Hoofdstad van Europa (1987), Gay Games (1998), EK2000 en Giro (2010) vormen deze traditie. De Olympische Spelen in Amsterdam haken vanzelfsprekend in op het imago van Amsterdam als open, gastvrije, tolerante internationale stad.

> **Algemeen**

De Amstelspelen gaan uit van een Olympisch terrein georganiseerd op één van de best bereikbare locaties van Nederland; de Zuidas en het ArenA-gebied. Op deze locaties is voldoende ruimte beschikbaar. Hier komt het Olympisch kerngebied met het nieuwe Olympische Stadion, het Olympische Zwemcomplex, de Olympische Basketbalhal en de Ziggo Dome. Het Perscentrum wordt gehuisvest in de RAI, die daarvoor een tijdelijke uitbreiding krijgt. Aan de Zuidflank van Amsterdam bevindt zich ook een grote concentratie van hotelaccommodaties die goed voor de Spelen kunnen worden ingezet. Ook in de rest van de metropoolregio is er veel hotelruimte.

De sporters zouden gedurende de Spelen direct ten zuiden van de huidige Amsterdam ArenA kunnen logeren in een Olympisch Dorp op de locatie van een deel van het bedrijventerrein Amstel III. Dit gedeelte zou dan worden getransformeerd tot Olympisch Dorp. Deze locatie krijgt een stedelijke dichtheid. Omdat op dit moment veel vastgoed in bezit is van beleggers, zal de transformatie in nauwe samenwerking met private partijen plaats moeten vinden. Het sluit overigens goed aan bij de structuurvisie en ontwikkelingsvisie die gemeente Amsterdam in februari 2011 heeft vastgesteld voor dit gebied. Voor het transformatieproces moet echter wel voldoende tijd uitgetrokken worden. Een alternatieve locatie voor het Olympisch Dorp ligt in deze variant op IJburg II. De tweede fase van IJburg II, die vanwege de kredietcrisis vertraagd is, leent zich hier goed voor. Ook hier kan een stedelijke dichtheid gerealiseerd worden. De plannen voor deze ontwikkeling zijn al klaar en de planologische procedures zijn doorlopen. Omdat er tijd nodig is voor het aanleggen van nieuwe eilanden moet ook in deze

subvariant ruim op tijd

begonnen worden met de realisatie, mede omdat sommige planologische procedures anders opnieuw moeten worden doorlopen. Delen van het Olympisch Dorp zouden op IJburg II ook drijvend kunnen worden gerealiseerd en kan een goede showcase worden voor innovatieve vormen van drijvend wonen, maar hier is in de berekeningen niet van uitgegaan.

Aan de andere kant van de Zuidas, rondom het oude Olympisch Stadion en in het Amsterdamse Bos liggen nog verschillende wedstrijdaccommodaties. Het ligt voor de hand om ook het Olympisch Stadion uit 1928 op de een of andere wijze in de Amsterdamse Spelen te betrekken, ook al leent dit stadion zich al lang niet meer voor het volledige atletiekprogramma. Het Wagnerstadion (hockey), het Frans Ottenstadion (tennis) en de Bosbaan (roeien) zijn een goede optie om ook benut te worden in deze variant. Deze sporten kunnen echter ook op een andere locatie in Nederland plaatsvinden. Daarom zijn ze verder niet meegenomen als vast onderdeel van deze variant.

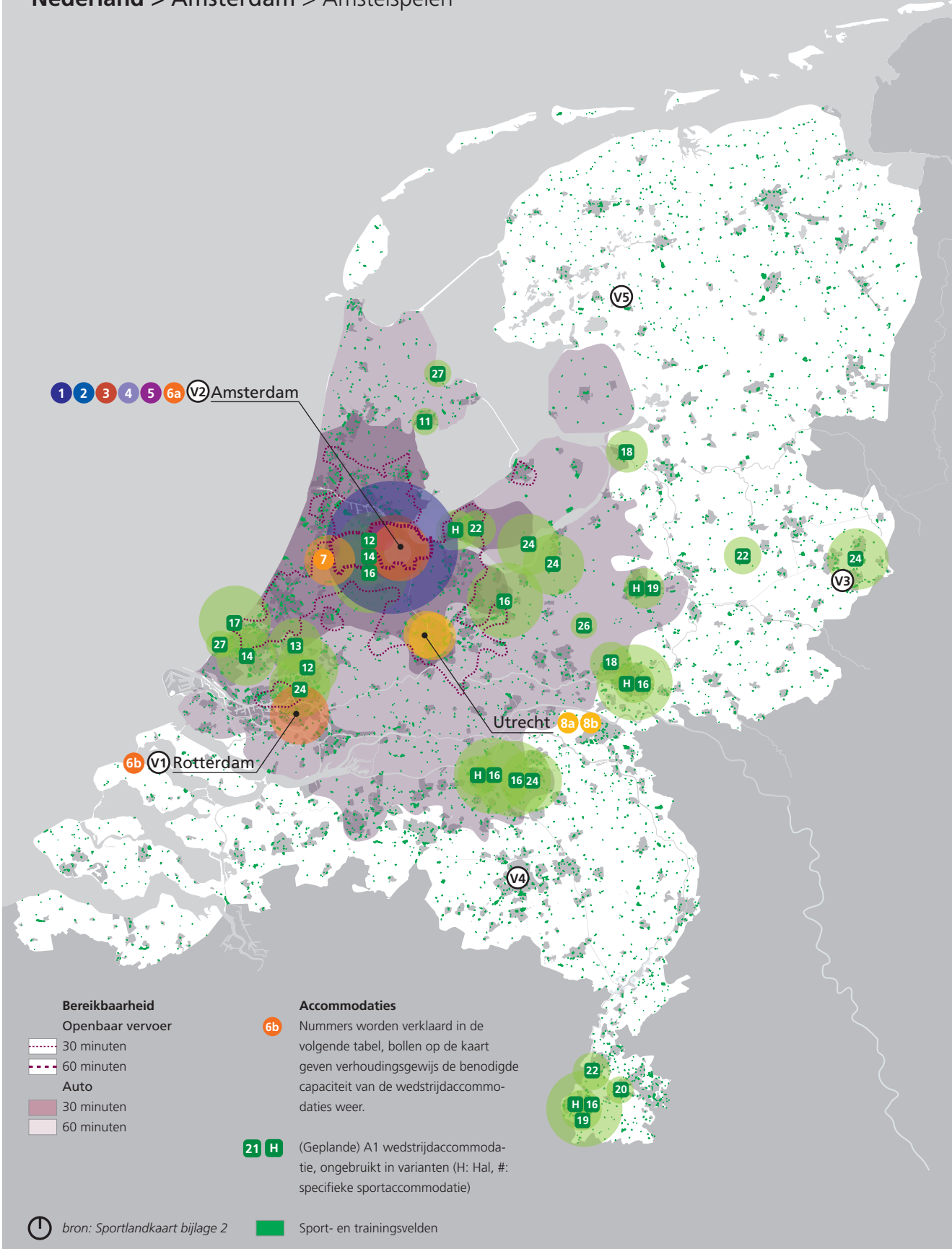
> **Bereikbaarheid**

De meeste accommodaties bevinden zich in de buurt van de Amsterdam ArenA. De Amstelspelen liggen daarmee op nu al één van de best bereikbare plekken van Nederland. Bij beide varianten van het Olympisch Dorp is een groot deel van de sportaccommodaties in Nederland met de auto binnen 50 kilometer en 60 minuten bereikbaar. Door de compacte opzet van de Big Five liggen de belangrijkste accommodaties dicht bij elkaar, soms op loopafstand. Voor de bereikbaarheid van de accommodaties wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van de al aanwezige infrastructuur. Schiphol en de rest van Nederland zijn via de bestaande spoorlijnen en de treinstations Zuid, RAI, Duivendrecht en Bijlmer uitstekend bereikbaar. Ook het bestaande metronet van Amsterdam ontsluit de verschillende locaties in meerdere richtingen. Uitbreiding van capaciteit op OV lijnen en op stations zorgt ervoor dat tijdens de Spelen pieken van bezoekers opgevangen kunnen worden.

> **Investeringskosten**

De variant Amstelspelen kent twee subvarianten. Bij de eerste subvariant is het Olympisch Dorp voorzien op IJburg II en bij de tweede subvariant op een gedeelte van Amstel III. Totale investeringskosten tijdelijk/specifiek voor deze varianten komen op respectievelijk ca. € 2,6 en ca. € 4,0 miljard, inclusief Olympisch tijdelijke/specifieke bereikbaarheidsmaatregelen en opslagen. Het dorp op IJburg II dient te worden opgespoten, verwervingskosten zijn hier echter laag. Bij het dorp op een gedeelte van Amstel III is sprake van een gemengd kantorenpark dat een gedeeltelijke transformatie ondergaat. De verwervingskosten lopen hierdoor snel op. Voor het perscentrum wordt een aanpassing van de RAI voorzien, waardoor er geen volledige nieuwbouw hoeft plaats te vinden. Investeringskosten worden daardoor beperkt. De overige Big Five accommodaties zijn in het Arenagebied voorzien, waarbij de kosten voor het nieuwe Olympisch Stadion het hoogst zijn, ca. € 450 miljoen (uitsluitend bouwkosten, exclusief verwerving, engineering, et cetera).

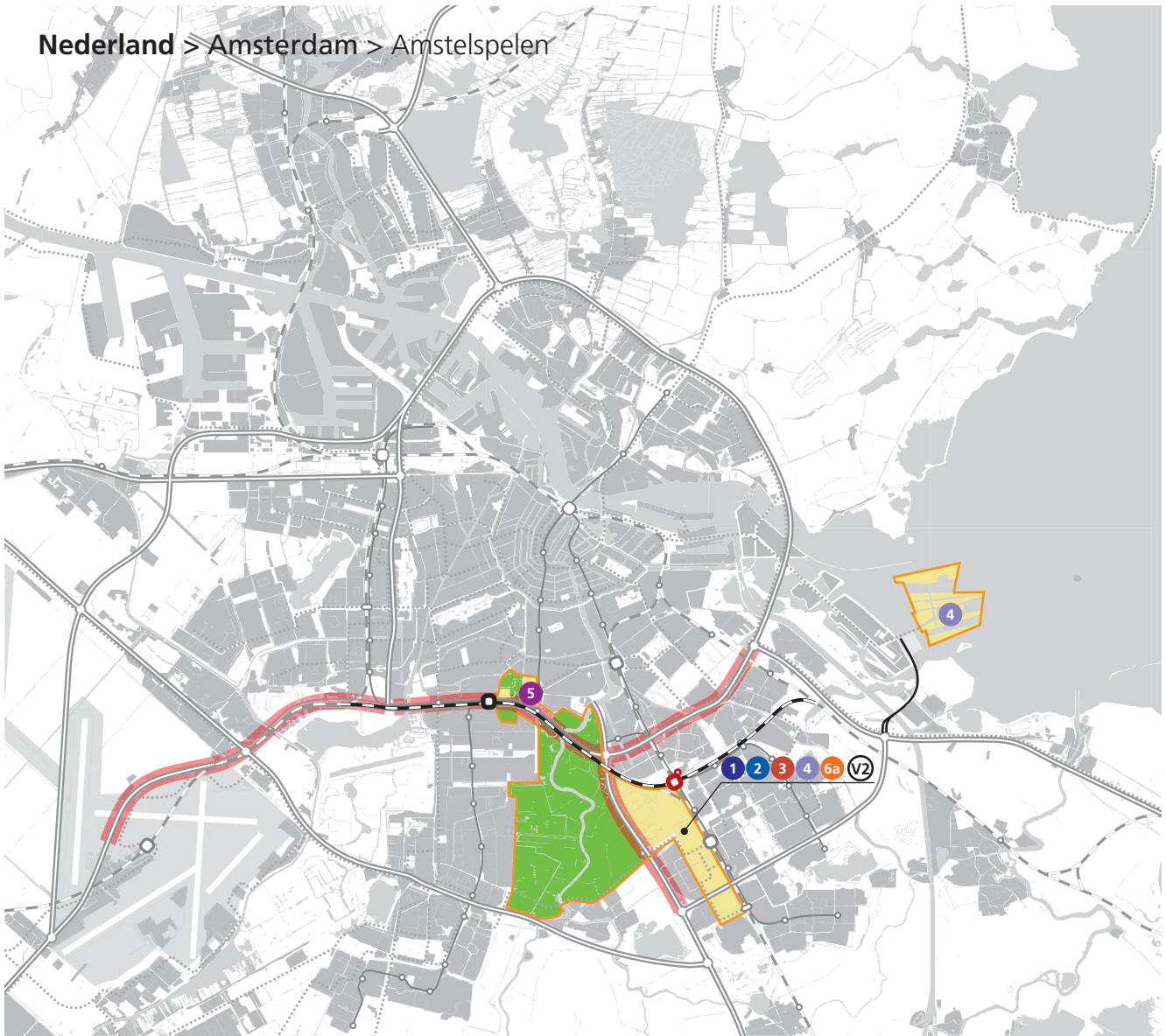
Het pakket aan structurele maatregelen dat nodig is om de Spelen te kunnen organiseren is bij deze variant relatief klein en kost ca. € 90 miljoen.

	Accommodatie	Capaciteit	Sport en locatie		
Big Five					
1	Stadion	75.000	Opening, sluiting, atletiek en finish marathon > ArenaA-gebied	N	P
2	Zwemcomplex	18.000	Wedstrijdzwemmen, Synchronzwemmen, Waterpolo, Schoonspringen > ArenaA-gebied	N	P
3	Hal	18.000	Basketbal (F), plus twee andere sporten (Basketbal (V), Volleybal, Handbal, Turnen Artistiek, Trampolinespringen) > ArenaA-gebied	N	P
4	Olympisch Dorp		> Amstel III of IJburg II	N	P
5	IBC + MPC		> RAI	U	T
6a	Hal	15.000	Handbal (F/V), Basketbal V, Volleybal, Handbal (F), Turnen Artistiek, Trampolinespringen > Ziggo Dome	B	-
6b	Hal	15.000	Handbal (F/V), Basketbal V, Volleybal, Handbal (F), Turnen Artistiek, Trampolinespringen > Ahoy	B	-
7	Hal	11.000	Judo, plus twee andere sporten (Worstelen, Taekwondo, Handbal (V), Boksen, Schermen) > Park van de 21^e eeuw	N	P
8a	Hal	9.500	Worstelen, Boksen en/of Taekwondo al dan niet plus Schermen, Tafeltennis of Handbal (V) > Jaarbeurs	U	P
8b	Hal	9.500	Worstelen, Boksen en/of Taekwondo al dan niet plus Schermen, Tafeltennis of Handbal (V) > Jaarbeurs	U	P
Overige accommodaties (bestaande en geplande A1-accommodaties volgens Sportlandkaart)					
9a	Hal (H)	7.000	Schermen (F/V) Tafeltennis, Turnen Ritmisch en Badminton al dan niet plus Pentatlon, Schermen en/of Schieten > Gelredome, Brabanthallen, MECC, Omnisport Apeldoorn, Topsportthal Almere		
9b	Hal (H)	7.000	Schermen (F/V) Tafeltennis, Turnen Ritmisch en Badminton al dan niet plus Pentatlon, Schermen en/of Schieten > Gelredome, Brabanthallen, MECC, Omnisport Apeldoorn, Topsportthal Almere		
10	Hal (H)	6.000	Gewichtheffen > Gelredome, Brabanthallen, MECC, Omnisport Apeldoorn, Topsportthal Almere		
11	Zwemparcours		Lange Afstandswemmen > Hoorn		
12	Roeibaan	16.000	Roeien, Kanoën, Kajak > Bosbaan Amsterdam, Alexanderbaan Rotterdam		
13	Wildwaterbaan	12.000	Slalomvaren > Zoetermeer		
14	Stadion	15.000	Hockey (F) > Wagener Stadion Amstelveen, ADO-stadion		
15	Stadion	5.000	Hockey (V) > Wagener Stadion Amstelveen, ADO-stadion		
16	Tenniscomplex	19.000	Tennis > Frans Ottenstadion Amstelveen, Gelredome, Brabanthallen, MECC, Omnisport Apeldoorn, Amersfoort, Rosmalen		
17	Stadioncomplex	max. 22.000	Beachvolleybal > Scheveningen		
18	BMX track	7.500	BMX > Kampen, Papendal Arnhem,		
19	Velodrome	5.500	Baanwielrennen > Omnisport Apeldoorn, MECC		
20	Parcours		Wielrennen > Zuid-Limburg		
21	Parcours		Mountainbiking > x		
22	Triatloncentrum	6.000	Triatlon zwemmen, wielrennen, hardlopen > Almere, Holten, Stein		
23	Pentatloncentrum	max 12.000	Pentatlon zwemmen, schermen, schieten, paardrijden, hardlopen > x		
24	Hippisch Complex	16.000	Jumping, Dressuur, Eventing > Dorhout Mees Flevoland, Twente, Rosmalen, Ermelo, Kralingen		
25	Boogschietcentrum	6.000	Boogschieten > x		
26	Schietcomplex	3.000	Schieten > Harskamp		
27	Jachthaven		Zeilen > ISC Den Haag, ISC Medemblik		
Voetbal					
V1	Stadion	80.000	Voetbal (F) > De Nieuwe Kuip	B	-
V2	Stadion	50.000	Voetbal (V) > Amsterdam Arena	B	-
V3	Stadion	50.000	Voetbal (V) > Enschede	U	T
V4	Stadion	50.000	Voetbal (V) > Eindhoven	U	T
V5	Stadion	50.000	Voetbal (V) > Heerenveen	U	T

F: Finale V: Voorrondes B: Bestaand U: Uitbreiden of aanpassen N: Nieuw P: Permanent T: Tijdelijk

Afhankelijk van de indeling van de zaal kan de capaciteit van Ziggo Dome en Ahoy' enigszins lager uitvallen dan in het schema is aangegeven.

Legenda

Accommodaties

Voor de verklaring van de nummers, zie legenda kaartbeeld vorige pagina

Niet op de kaart > Pakket OV verkeersmanagement, Mobiliteits- en (dynamisch) verkeersmanagement

Bereikbaarheidsmaatregelen

Maatregelen nulalternatief

- Uitbreiding weg > Oostelijke ontsluitingsweg IJburg II
- Spooruitbreiding > OV SAAL korte termijn
- Nieuw / aanpassen station > Vergroten transfercapaciteiten station Amsterdam Zuid zoals in het project Zuidas
Niet op de kaart > Programma Hoogfrequent Spoor

Achtergrond

- Zoekgebied Olympische Zone
- Snelweg
- Trein
- Randstadnet metro
- Randstadnet overig (tram/bus)

Structureel

Niet op de kaart > Ontvlechten metronet Amsterdam (verkeersmanagement en kleine aanpassingen infra)

Tijdelijk / Specifiek

- Olympic Lanes
- Nieuw / aanpassen station > Metrostation Duivendrecht aan Gaasperplaslijn, Capaciteitsuitbreiding station Duivendrecht o.a. doorrijdsporen en toeleidende infra

> **Legacy**

Het bestaande cluster van nationale evenementen, sport, entertainment en leisure rondom station Bijlmer ArenA heeft een nationale betekenis. De Amstelspelen vormen een belangrijk middel om het cluster te vernieuwen. Er komt een nieuw multifunctioneel stadion dat tijdelijk geschikt wordt gemaakt als Olympisch Stadion. Dit stadion blijft ook in de toekomst de grote trekker van het gebied. Voor alle evenementen en wedstrijden met een nationale spreiding van fans, is de centrale ligging aan de binnenflank van de Randstad gunstig. Ook voor de metropoolregio Amsterdam is het van belang dat het cluster rond de ArenA-boulevard zijn positie als hét nationale cluster voor sport en entertainment behoudt. Het is de belangrijkste concentratie van grootschalige voorzieningen die elders in de stad geen plek kunnen vinden. Omdat locatie goed is verbonden met stad en regio zijn veel private partijen bereid om in dit gebied te investeren.

Het Olympisch Dorp kan de aanzet zijn om het naastgelegen werkgebied Amstel III gedeeltelijk te transformeren tot een gemengd stedelijk gebied. Amsterdam Zuidoost krijgt op deze manier een aaneengesloten topgebied voor sport, entertainment, retail, wonen en werken dat via de momenteel geplande ontwikkelingen op OverAmstel (van verouderd bedrijventerrein naar gevarieerd en aantrekkelijk stedelijk gebied) direct met de binnenstad wordt verbonden. Dit zal een positieve uitstraling kunnen hebben op de nabijgelegen woonwijken van Amsterdam Zuidoost die een relatief zwakke sociaal-economische positie hebben in de regio. De alternatieve locatie van het Olympisch Dorp op IJburg II zorgt ervoor dat de verdere ontwikkeling van IJburg II weer op gang komt. Dit is wenselijk omdat hiermee de ontwikkeling van dit gebied tot een volwaardig stadsdeel met goede voorzieningen en ontsluiting wordt versneld.

Aan de andere kant van de Amstel profiteert de ontwikkeling van de Zuidas van een extra impuls als toplocatie en schakelpunt in de Amstelspelen. Het RAI-complex kan zijn unieke positie als binnenstedelijke congreslocatie versterken. Het effect van een succesvolle ontwikkeling op de Zuidas, zal zijn weerslag hebben op de gehele Noordvleugel, de economische motor van Nederland.

De Amstelspelen kunnen Nederland op de kaart zetten als een compact en goed georganiseerd land met een rijke cultuurhistorie op het gebied van water, landschapsinrichting en innovatieve stadsontwikkeling. Het verleden, de historische binnenstad met zijn grachtengordel met werelderfgoedstatus en de toekomst rondom de Zuidas sluiten naadloos op elkaar aan. Maar ook de historie en de toekomst van de Olympische Spelen worden na honderd jaar (1928-2028) direct met elkaar verbonden. De aantrekkingskracht van de Zuidas als vestigingsplaats voor internationale hoofdkantoren zal door de Amstelspelen vergroot worden.

> **Risico's en flexibiliteit in de besluitvorming**

- De Amstelspelen met module Amstel III hebben te maken met de verwerving van gemengde bedrijven- en kantorenlocaties op Amstel III. Wij schatten dat in 2016 met de verwerving zou moeten worden gestart teneinde de gronden tijdig op te leveren voor nieuwbouw van de accommodaties voor de Spelen;
- De variant Amstelspelen met de module IJburg II voor het Olympisch Dorp kent meer speelruimte en daarmee een minder kritisch pad. Hier geldt echter weer een andere redenering: als niet vóór of in 2015 wordt begonnen met het aanleggen van de eilanden, vervallen de verworven vergunningen om tot realisatie van IJburg II te kunnen overgaan en moeten deze opnieuw worden aangevraagd.

Kritisch tijdpad Amstelspelen Amsterdam

	Pré bid 2012-2019	Post bid 2019-2021	Post gunning 2021-2028
Tijdelijk / Specifiek		Vorbereiding metrostation Duivendrecht aan Gaasperplaslijn	Realisatie metrostation Duivendrecht aan Gaasperplaslijn Amsterdam
		Vorbereiding capaciteitsvergroting toeleidende infra station Duivendrecht	Realisatie capaciteitsvergroting (o.a. 2 extra doorrijsporen station Duivendrecht + toeleidende infra)
			Vorbereiding en uitvoering van pakket OV verkeersmaatregelen tbv. Olympic Lanes
	Grondverwerving Amstel III of planontwikkeling IJburg II	Grondverwerving en planontwikkeling Olympisch dorp Amstel III	Planontwikkeling en realisatie Olympisch dorp Amstel III of planontwikkeling en realisatie Olympisch dorp IJburg II
		Grondverwerving accommodaties ArenA-gebied	Planontwikkeling en realisatie accommodaties ArenA-gebied
Structureel			Ontvlechten metronet Amsterdam (verkeersmanagement en kleine aanpassingen in infra)

> **Aandachtspunten**

- De optie IJburg II past goed in de ruimtelijke ontwikkelingsrichting van Amsterdam en is goedkoper te ontwikkelen dan delen van Amstel III. De locatie past echter minder goed in het verhaal van de Amstelspelen. Het Olympisch Dorp ligt niet op loopafstand van de grote stadions, wat deze vanuit Olympische richtlijnen minder aantrekkelijk maakt dan Amstel III.
- In het ArenA-gebied is voldoende ruimte beschikbaar voor de ontwikkeling van de Olympische accommodaties. De gemeente Ouder-Amstel heeft strategisch gelegen grondgebied in het ArenA-gebied. Het ligt voor de hand om deze gemeente als belanghebbende in een vroeg stadium te betrekken bij de discussie rondom de mogelijke Olympische ontwikkeling van dit gebied.

3.4 Stadsspelen Rotterdam

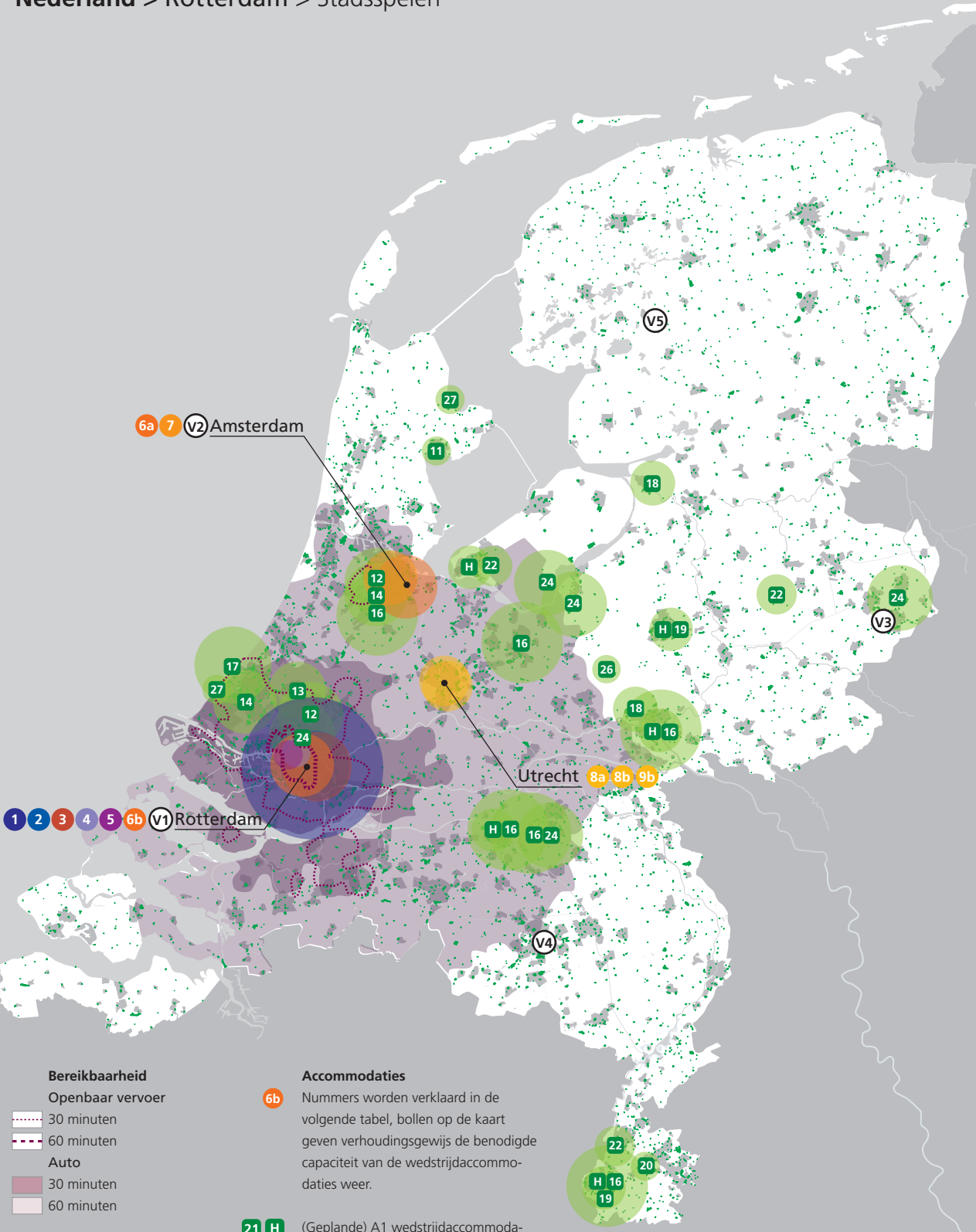
De Stadsspelen Rotterdam liggen op meerdere locaties in het hart van de stad, op gezichtsbepalende en aansprekende locaties aan de Maas. Vervoer over water, het nieuwe intercitystation in Rotterdam Zuid en een nieuwe HOV-verbinding tussen het Zuidplein en het metrostation Kralingse Zoom ontsluiten en verbinden de verschillende sportaccommodaties met elkaar en Nederland.

> **Het verhaal: Vernieuwing in een moderne stad aan het water**

De Stadsspelen Rotterdam zijn stoer. De schaal van een Olympisch evenement past naadloos bij deze dynamische stad met de grootste haven van Europa. De bedrijvigheid, de technische innovatie, de stad die het water weer ontdekt als kwaliteit, de stad die zichzelf steeds opnieuw uitvindt; de Spelen aan de Maas verbindt ze allemaal. De Stadsspelen laten zien hoe de havenstad van de 21e eeuw grootschalige havenactiviteiten combineert met innovatie op het gebied van watermanagement en maritieme technologie in een dynamische en leefbare stedelijke omgeving. Dit is mogelijk dankzij een strategische alliantie tussen burgers, bedrijfsleven en (gemeente)bestuur. De stad houdt een traditie hoog van grote internationale evenementen, zoals de Floriade (1960), het EK2000, de Europese Culturele Hoofdstad (2001) en de Tour de France (2010). De Olympische Spelen in Rotterdam haken vanzelfsprekend in op het imago van Rotterdam als internationale, moderne en innovatieve stad.

> **Algemeen**

De Stadsspelen maken gebruik van drie strategische locaties in de stad, goed bereikbaar met trein en stedelijke OV-verbindingen. De hoofdlocatie is het Stadionpark met een goed zichtbare ligging aan de Maas, een intercitystation waar ook de hogesnelheidstrein ter gelegenheid van de Spelen kan stoppen. Hier staat het nieuwe voetbal- en evenementenstadion De Nieuwe Kuip, dat ten behoeve van de Olympische Spelen tijdelijk uitgebreid wordt met een aantal stoelen in een extra ring. De nabijgelegen Oude Kuip (die ooit een atletiekbaan had) doet na een aantal aanpassingen weer dienst als atletiekstadion. Hierdoor zijn atletiekstadion en het stadion dat gebruikt wordt voor de opening- en sluitingceremonie niet dezelfde. Bij de Spelen van Rio de Janeiro is dit trouwens ook het geval. Ook het Zwemcomplex ligt als een icoon aan de rivier. De Basketbalhal ligt aan de zuidkant van Stadionpark. De faciliteiten van het nabijgelegen Ahoy'-complex worden vanzelfsprekend ook benut. Hier wordt het Sportpaleis plus een aantal grote hallen gebruikt voor verschillende zaalsporten. Het (tijdelijke) Perscentrum ligt gecombineerd met het Olympisch Dorp aan de noordkant van de Maas op de locatie Stadshavens-Noord. Dit havengebied is nu nog in gebruik maar zal stapsgewijs transformeren tot een gemengd stedelijk gebied, aansluitend op de eerdere ontwikkelingen langs de Maasoever. De uitplaatsing van bedrijven en de eventuele sanering van grond vraagt de nodige voorbereidingstijd maar de gemeente en het havenbedrijf zijn hier al volop mee bezig. Een deel van het Olympisch Dorp in Stadshavens zou eventueel ook drijvend kunnen worden uitgevoerd (drijvend gedeelte niet meegenomen in berekeningen bij Stadshavens). Een drijvend dorp kan een goede showcase worden voor innovatieve vormen van drijvend wonen. Een alternatief voor een Olympisch Dorp in Stadshavens is een gedeeltelijk drijvend Olympisch Dorp in de Maashaven aan de zuidoever van de Maas. Deze locatie sluit goed aan op de ontwikkelingen van Kop van Zuid en Katendrecht. Het voordeel van deze locatie is dat het Olympisch Dorp dan op korte afstand van het Stadionpark ligt. De Putselaan wordt dan de Olympische wandelboulevard of een route die in luttele minuten met een shuttleverbinding kan worden overbrugd.

Bereikbaarheid
Openbaar vervoer

- 30 minuten
- 60 minuten
- Auto**
- 30 minuten
- 60 minuten

Accommodaties

6b Nummers worden verklaard in de volgende tabel, bollen op de kaart geven verhoudingsgewijs de benodigde capaciteit van de wedstrijdaccommodaties weer.

21 H (Geplande) A1 wedstrijdaccommodatie, ongebruikt in varianten (H: Hal, #: specifieke sportaccommodatie)

bron: Sportlandkaart bijlage 2

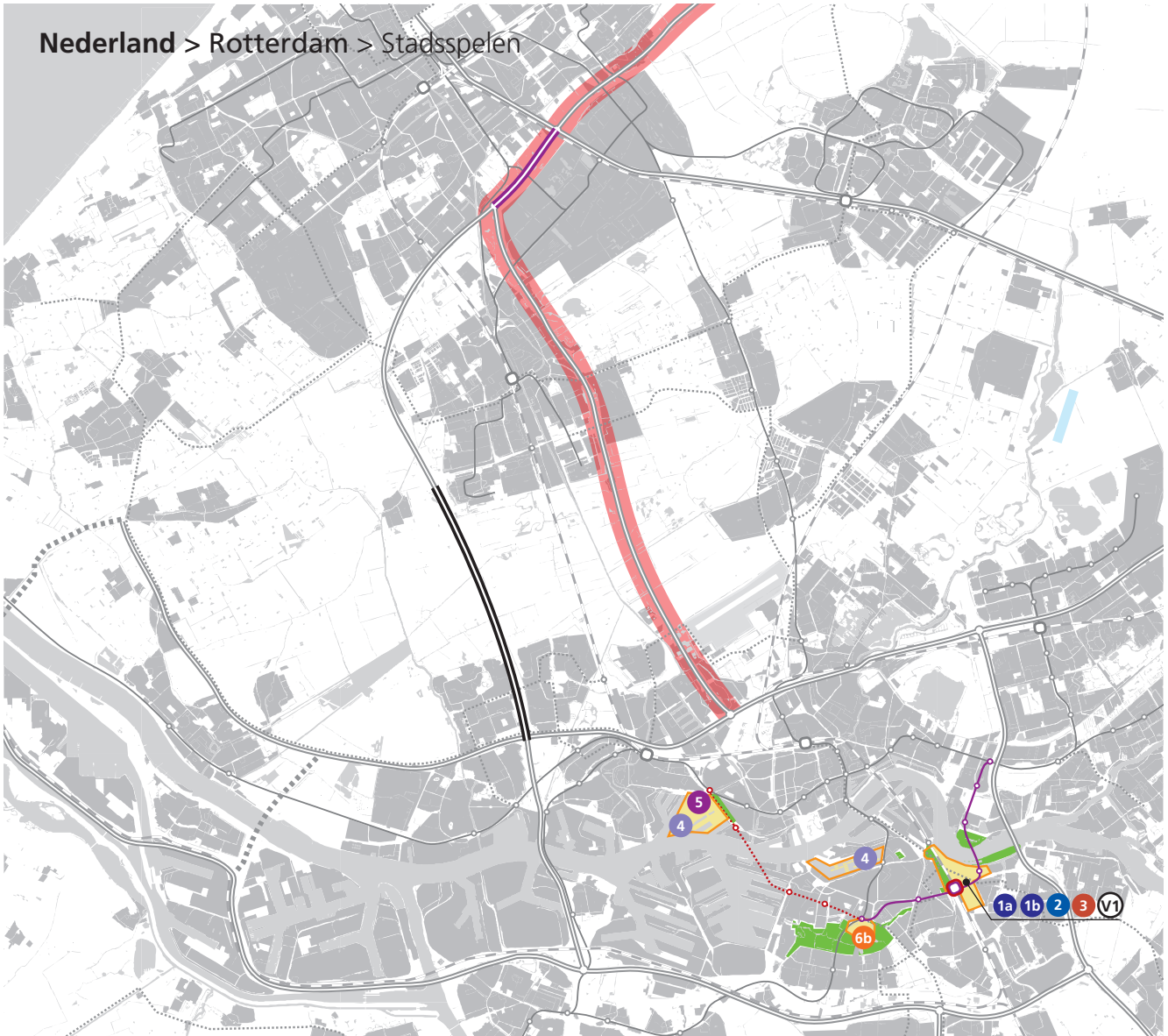
Sport- en trainingsvelden

Accommodatie	Capaciteit	Sport en locatie		
Big Five				
1a Stadion	75.000	Openingen sluiting > Stadionpark (De Nieuwe Kuip)	U	T
1b Stadion		Atletiek en finish marathon > Stadionpark (De 'oude' Kuip)	U	T
2 Zwemcomplex	18.000	Wedstrijdzwemmen, Synchroonzwemmen, Waterpolo, Schoonspringen > Stadionpark	N	P
3 Hal	18.000	Basketbal (F), plus twee andere sporten (Basketbal (V), Volleybal, Handbal, Turnen Artistiek, Trampolinespringen) > Stadionpark	N	P
4 Olympisch Dorp		> Stadshavens Noord of Maashaven	N	P
5 IBC + MPC		> Stadshavens Noord	N	T
6a Hal	15.000	Handbal (F/V), Basketbal V, Volleybal, Handbal (F), Turnen Artistiek, Trampolinespringen > Ziggo Dome	B	-
6b Hal	15.000	Handbal (F/V), Basketbal V, Volleybal, Handbal (F), Turnen Artistiek, Trampolinespringen > Ahoy	B	-
7 Hal	11.000	Judo, plus twee andere sporten (Worstelen, Taekwondo, Handbal (V), Boksen, Schermen) > RAI	B	-
8a Hal	9.500	Worstelen, Boksen en/of Taekwondo al dan niet plus Schermen, Tafeltennis of Handbal (V) > Jaarbeurs	U	P
8b Hal	9.500	Worstelen, Boksen en/of Taekwondo al dan niet plus Schermen, Tafeltennis of Handbal (V) > Jaarbeurs	U	P
Overige accommodaties (bestaande en geplande A1-accommodaties volgens Sportlandkaart)				
9a Hal (H)	7.000	Schermen (F/V) Tafeltennis, Turnen Ritmisch en Badminton al dan niet plus Pentatlon, Schermen en/of Schieten > Gelredome, Brabanthallen, MECC, Omnisport Apeldoorn, Topsportthol Almere		
9b Hal (H)	7.000	Schermen (F/V) Tafeltennis, Turnen Ritmisch en Badminton al dan niet plus Pentatlon, Schermen en/of Schieten > Gelredome, Brabanthallen, MECC, Omnisport Apeldoorn, Topsportthol Almere		
10 Hal (H)	6.000	Gewichtheffen > Gelredome, Brabanthallen, MECC, Omnisport Apeldoorn, Topsportthol Almere		
11 Zwemparcours		Lange Afstandswemmen > Hoorn		
12 Roeibaan	16.000	Roeien, Kanoën, Kajak > Bosbaan Amsterdam, Alexanderbaan Rotterdam		
13 Wildwaterbaan	12.000	Slalomvaren > Zoetermeer		
14 Stadion	15.000	Hockey (F) > Wagener Stadion Amstelveen, ADO-stadion		
15 Stadion	5.000	Hockey (V) > Wagener Stadion Amstelveen, ADO-stadion		
16 Tenniscomplex	19.000	Tennis > Frans Ottenstadion Amstelveen, Gelredome, Brabanthallen, MECC, Omnisport Apeldoorn, Amersfoort, Rosmalen		
17 Stadioncomplex	max. 22.000	Beachvolleybal > Scheveningen		
18 BMX track	7.500	BMX > Kampen, Papendal Arnhem,		
19 Velodrome	5.500	Baanwielrennen > Omnisport Apeldoorn, MECC		
20 Parcours		Wielrennen > Zuid-Limburg		
21 Parcours		Mountainbiking > x		
22 Triatloncentrum	6.000	Triatlon zwemmen, wielrennen, hardlopen > Almere, Holten, Stein		
23 Pentatloncentrum	max 12.000	Pentatlon zwemmen, schermen, schieten, paardrijden, hardlopen > x		
24 Hippisch Complex	16.000	Jumping, Dressuur, Eventing > Dorhout Mees Flevoland, Twente, Rosmalen, Ermelo, Kralingen		
25 Boogschietcentrum	6.000	Boogschieten > x		
26 Schietcomplex	3.000	Schieten > Harskamp		
27 Jachthaven		Zeilen > ISC Den Haag, ISC Medemblik		
Voetbal				
V1 Stadion	80.000	Voetbal (F) > De Nieuwe Kuip	B	-
V2 Stadion	50.000	Voetbal (V) > Amsterdam Arena	B	-
V3 Stadion	50.000	Voetbal (V) > Enschede	U	T
V4 Stadion	50.000	Voetbal (V) > Eindhoven	U	T
V5 Stadion	50.000	Voetbal (V) > Heerenveen	U	T

F: Finale V: Voorrondes B: Bestaand U: Uitbreiden of aanpassen N: Nieuw P: Permanent T: Tijdelijk

Afhankelijk van de indeling van de zaal kan de capaciteit van Ziggo Dome en Ahoy' enigszins lager uitvallen dan in het schema is aangegeven.

Nederland > Rotterdam > Stadsspelen

Legenda

Accommodaties

Voor de verklaring van de nummers, zie legenda kaartbeeld vorige pagina

Niet op de kaart > Op- en afstapplaatsen veerponten, Pakket OV verkeersmanagement, Mobiliteits- en (dynamisch) verkeersmanagement

Bereikbaarheidsmaatregelen

Maatregelen nulalternatief

- Uitbreiding weg > A4 Midden-Delfland
- Niet op de kaart > Programma Hoogfrequent Spoor, Randstadrail

Achtergrond

- Zoekgebied Olympische Zone
- Snelweg
- Trein
- Randstadnet metro
- Randstadnet overig (tram/bus)

Structureel

- Uitbreiding weg > Capaciteitsuitbreiding A4 Prins Clausplein-Ypenburg
- Nieuwe HOV-verbinding > Ahoy-Stadionpark-Kralingse Zoom
- Nieuw / aanpassen treinstation > Nieuw IC-station Rotterdam Stadionpark
- Niet op de kaart > Capaciteitsuitbreiding A4 (De Hoek-Zoeterwoude Dorp)

De A13/16 is in deze variant niet opgenomen. Wij gaan er in deze compacte stadsvariant vanuit dat het Olympisch Verkeer binnen de stad wordt afgewikkeld via het onderliggende weggennet, cq. vervoer over water.

Tijdelijk / Specifiek

- Olympic Lanes
- Nieuw / aanpassen treinstation > Capaciteitsuitbreiding IC-station Rotterdam Stadionpark

> **Bereikbaarheid**

De grote accommodaties van de variant Stadsspelen zijn dichtbij de spoorverbinding Schiphol – Antwerpen geprojecteerd. Een nieuw te realiseren intercitystation bij het Stadionpark zorgt voor een uitstekend bereikbaar Stadionpark, waar ook de hogesnelheidstreinen kunnen stoppen. De Randstad, Zuidwest-Nederland en een deel van Vlaanderen zijn binnen zestig minuten met de auto bereikbaar. De HOV-verbinding tussen het Zuidplein en het metrostation Kralingse Zoom rijgt in de stad de belangrijkste publiekstrekkingen aan elkaar en zorgt voor een goede spreiding van de reizigersstromen na afloop van een evenement. Het Olympisch Dorp in de Stadshavens is bereikbaar via het bestaande metronetwerk en station Schiedam-Centrum. Voor de spelers komt er, naast een snelle autoroute door de stad, een snelle verbinding met taxiboten van het Olympisch Dorp naar Stadionpark. Er zijn relatief meer Olympic Lanes nodig dan bij de Amsterdamse varianten, omdat Schiphol bereikt moet kunnen worden. De overige sportaccommodaties in Nederland zijn vanuit het Olympisch Dorp bereikbaar via de A20, A4, A13 en A16. Een groot deel van de Nederlandse sportaccommodaties is daarmee binnen een uur bereikbaar. De alternatieve locatie voor het Olympisch Dorp in de Maashaven ligt even gunstig voor het openbaar vervoer en iets minder qua auto-ontsluiting vanaf de Ring. Daar staat echter tegenover dat het Stadionpark vanuit de Maashaven binnen enkele minuten over de weg te bereiken is.

> **Investeringskosten**

De variant Stadsspelen kent twee subvarianten, namelijk een dorp in Stadshavens Noord en een (gedeeltelijk) drijvend dorp in de Maashaven. De tijdelijke/specifieke kosten van beide subvarianten komen respectievelijk op ca. € 2,7 miljard en ca. € 2,8 miljard, inclusief tijdelijke/specifieke bereikbaarheidsmaatregelen en opslagen. Aanlegkosten voor drijvende woningen vallen wat hoger uit dan voor vaste woningen in Stadshavens. Drijvende woningen brengen echter wel flexibiliteit met zich mee. Kosten voor bouw van de (tijdelijke) Olympische voorzieningen van het Olympisch Dorp zijn in beide subvarianten gelijk en geraamd op ca. € 240 miljoen. De grondverwervingskosten voor Stadshavens zijn aanzienlijk. Het perscentrum is een nieuwe maar tijdelijke accommodatie en vormt daardoor een grote kostencomponent van ca. € 150 miljoen (bouwkosten, exclusief grondverwerving en engineering). Voor het Olympisch Stadion is een tijdelijke aanpassing van de dan al gerealiseerde Nieuwe Kuip voorzien, de kosten hiervoor zijn dus beperkt en ramen wij op ca. € 120 miljoen.

Het pakket aan structurele maatregelen dat deze variant mogelijk moet maken is omvangrijk en bedraagt tussen de 1,9 en 2,5 miljard euro. Dit wordt grotendeels veroorzaakt door benodigde infra. Ook de Nieuwe Kuip is een maatregel in de categorie structureel, waarbij we er dus vanuit gaan dat deze niet specifiek voor de Olympische Spelen zal worden gebouwd. De bouwkosten hiervan ramen wij op ca. € 370 miljoen (dit is exclusief grondverwerving en engineering).

> **Legacy-potentie**

De Stadsspelen Rotterdam zetten niet alleen de evenementenstad Rotterdam nadrukkelijk op de kaart, maar zorgen vooral voor een noodzakelijke impuls voor de ontwikkeling van het bestaande stedelijke gebied. Vooral Rotterdam-Zuid, een deel van de stad met een grote sociaal-economische achterstand, kan hier in principe van profiteren. Dit aspect van legacy-potentie, het versterken van wat zwak is, komt bij deze variant zeer sterk uit de bus. De doelstellingen van het Nationaal Programma Kwaliteits-sprong Zuid komen dankzij de Stadsspelen dichtbij. De Spelen leveren meer op dan alleen een beter imago. De komst van het gewenste nieuwe intercitystation op Zuid en de HOV-verbinding tussen het

Zuidplein/Ahoy en het metrostation Kralingse Zoom worden erdoor bespoedigd. Ook het Olympisch Zwemcomplex geeft een impuls aan Rotterdam-Zuid. De stad heeft namelijk nog geen 50 meterbad en zal bezoekers uit de hele stadsregio aantrekken en stimuleren om meer te bewegen.

De Stadsspelen Rotterdam geven een belangrijke impuls aan de vitaliteit van Rotterdam en daarmee ook aan de vitaliteit van de Randstad. Nederland is gebaat met een competitieve Randstad met zowel een sterke Noordvleugel als Zuidvleugel. De drijvende woningen die mogelijk ontwikkeld worden voor een tijdelijk Olympisch Dorp in de Maashaven kunnen na afloop verscheept worden naar verschillende locaties in het land of zelfs daarbuiten. Zo wordt het experiment van wonen op het water na afloop een nationaal of internationaal project.

De Stadsspelen Rotterdam onderstrepen het sterke Nederlandse imago als een moderne maritieme natie van scheepvaart en watertechnologie. Nederland wordt zichtbaar als een natie die de wereld veel te bieden heeft op het gebied van innovaties in waterveiligheid, aanpassing aan de klimaatverandering, bouwen met en in het water en duurzame energie. Dit is een sterk exportproduct met een grote groeimarkt.

> **Risico's en flexibiliteit in de besluitvorming**

Alle benodigde locaties zijn of komen in handen van de Gemeente Rotterdam. De overdracht van benodigde gronden is al in gang gezet. De erfpachtcontracten voor bedrijven lopen op tijd af om daarna te kunnen starten met uitplaatsing. Dit betekent dat er betrekkelijk weinig risico's zijn dat de deadline niet gehaald zal worden. Er is relatief veel flexibiliteit in de besluitvorming, aangezien de Gemeente Rotterdam toch doorgaat met de voorbereiding van Stadshavens en de voorbereidende planvorming voor de nieuwe Kuip. De omvang van de benodigde structurele maatregelen (infrastructuur), zorgt voor een risico in de planning.

Bestuurlijk hebben we te maken met één gemeente, wat de coördinatie en afstemming van de realisatie met betrekking tot de verschillende onderdelen versterkt.

> **Specifieke aandachtspunten**

- De vastgoedwaarde van het Olympisch Dorp in Rotterdam ligt bij verkoop na de Spelen lager dan in Amsterdam. Ook de mogelijkheid om een groot volume woningen in korte tijd op de markt te brengen zal in Rotterdam lastiger zijn. Dit kan mogelijk worden ondervangen door drijvende woningen na afloop ergens anders permanent neer te leggen, iets dat ook weer goed past in het imago dat Nederland met deze Spelen wil versterken.

Kritisch tijdpad Stadsspelen Rotterdam

	Pré bid 2012-2019	Post bid 2019-2021	Post gunning 2021-2028
Tijdelijk / Specifiek		Voorbereiding toeleidende spoorinfra Stadionpark Rotterdam	Realisatie 2 extra perronsporen Stadionpark Rotterdam + toeleidende spoorinfra
			Voorbereiding en uitvoering mobiliteits- en (dynamische) verkeersmanagement ten behoeve van Olympic Lanes
			Voorbereiding en uitvoering van pakket OV verkeersmaatregelen (o.a. Olympische dienstregeling)
			Voorbereiding en realisatie op en afstapplaatsen voor inzet ferry's
		Grondverwerving en planontwikkeling accommodaties Stadshavens	Planontwikkeling en realisatie accommodaties Stadshavens
Structureel	Voorbereiding hoogwaardige OV verbinding Ahoy-Stadionpark-Kralingse Zoom	Planvorming hoogwaardige OV verbinding Ahoy-Stadionpark-Kralingse Zoom	Realisatie hoogwaardige OV verbinding Ahoy-Stadionpark-Kralingse Zoom
		Voorbereiding IC-station Rotterdam Stadionpark	Realisatie IC-station Rotterdam Stadionpark
		Voorbereiding capaciteitsuitbreiding A4 (knp. Prins Clausplein-knp. Ypenburg)	Realisatie capaciteitsuitbreiding A4 (knp. Prins Clausplein-knp. Ypenburg)
		Voorbereiding capaciteitsuitbreiding A4 (knp. De Hoek-Zoeterwoude Dorp)	Realisatie capaciteitsuitbreiding A4 (knp. Prins Clausplein-knp. Ypenburg)
	Grondverwerving accommodaties Stadshavens		

3.5 Deltaspelen Rotterdam-Den Haag

De belangrijkste accommodaties liggen bij de Deltaspelen tussen de Haagse kust en de Maas in Rotterdam. De Big Five zijn over verschillende binnenstedelijke locaties in Den Haag, Delft en Rotterdam verspreid. De locaties liggen stuk voor stuk in de bestaande bundel van spoorwegen en snelwegen en zijn goed met elkaar verbonden.

> **Het verhaal: Gevarieerde metropool in de Delta**

De Deltaspelen verbinden Den Haag, Delft en Rotterdam definitief tot een samenhangende metropool in de delta van Rijn en Maas; van kust tot rivier. De Deltaspelen verbinden drie complementaire kwaliteiten die samen de kern vormen van een succesvol Nederland: handelsgeest, technische innovatie, democratie, recht en vrede. De Deltaspelen verleggen (bestuurlijke) grenzen en tonen aan dat een moderne stad is opgebouwd uit een netwerk van samenwerkende steden waar grote vraagstukken gezamenlijk opgelost worden. De innovatieve dynamische kustverdediging voor de Delflandse Kust en de Stormvloedkering in de Nieuwe Waterweg zijn de iconen van deze succesvolle samenwerking. De diversiteit van de drie steden biedt echter ook een rijk geschakeerd palet aan Olympische sferen; een stad die weet wat feestvieren is, een historische binnenstad die geldt als een internationale topattractie en een residentie aan zee met een hoge kwaliteit van leven.

> **Algemeen**

De Deltaspelen benutten een aantal strategische locaties in Den Haag, Delft en Rotterdam die onderling goed met elkaar zijn verbonden via spoor en weg. De hoofdlocatie is het Stadionpark met een intercitystation en een goed zichtbare ligging aan de Maas. Hier staat het sport- en evenementenstadion de Nieuwe Kuip die ten behoeve van de Olympische spelen tijdelijk uitgebreid wordt met extra stoelen. De nabijgelegen Oude Kuip doet na enkele aanpassingen dienst als atletiekstadion. Ook het Zwemcomplex vinden we in het Stadionpark. De Basketbalhal staat in Delft dicht bij station Delft Zuid en op loopafstand van de historische binnenstad. Het is een tijdelijke, volledig demontabele hal, maar ook een permanente hal met een tijdelijk gedeelte is denkbaar. Het perscentrum ligt op de Binckhorst, dicht bij station Hollands Spoor. Het Olympisch Dorp ligt in de Vlietzone dicht tegen de A4 aan. Hier is voldoende ruimte voor een ontspannen woonmilieu dat profiteert van de aanwezige oude landschappelijke structuren en landgoederen en de bereikbaarheid vanaf de A4/A12/A13.

De Deltaspelen strekken zich uit van kust tot en met de Nieuwe Maas. In Scheveningen worden veel strandporten en watersporten georganiseerd. Ook het Ahoy-complex zal benut worden voor verschillende zaalsporten.

> **Bereikbaarheid**

De belangrijkste accommodaties zijn strategisch gelegen langs de spoorlijnen tussen Den Haag en Rotterdam Zuid en aan de HSL. Het onderliggende netwerk van trams en metro's zorgt voor een robuust systeem, gelijk aan dat van de Stadsspelen. Het Olympisch Dorp in de Vlietzone ligt gunstig ten opzichte van de A4, A13 en de A12. De Randstad, Zuidwest-Nederland en een deel van Vlaanderen zijn binnen zestig minuten met de auto bereikbaar. Omdat het Olympisch Dorp niet in de nabijheid ligt van de sportaccommodaties zullen alle sporters gebruik moeten maken van shuttlebussen of privaat vervoer richting de accommodaties. Om deze verplaatsingen optimaal te kunnen faciliteren zal in deze

variant meer moeten worden gedaan op het gebied van verkeers- en vervoersmanagement.

> **Investeringskosten**

Bij de Deltaspelen liggen de Big Five in Rotterdam, Delft en Den Haag, waarbij het dorp en het perscentrum in Den Haag zijn voorzien. De totale investeringskosten tijdelijk/specifiek bedragen ca. € 2,3 miljard, inclusief tijdelijke/specifieke bereikbaarheidsmaatregelen en opslagen. Verwervingskosten zijn in deze variant relatief laag, omdat een groot gedeelte van de grond al in publiek eigendom is. Voor het Olympisch Stadion geldt dat de dan al gerealiseerde Nieuwe Kuip tijdelijk wordt aangepast. Kosten hiervoor bedragen ca. € 120 miljoen. Kosten voor aanleg van het nieuwe perscentrum in Den Haag bedragen ca. € 170 miljoen, dit zijn de bouwkosten exclusief grondverwerving en engineeringkosten.

Het pakket aan structurele maatregelen is omvangrijk en bedraagt tussen de 2,2 en 2,8 miljard euro. Dit wordt grotendeels veroorzaakt door benodigde infra. Ook de Nieuwe Kuip is een maatregel in de categorie Structureel en Olympisch. De bouwkosten hiervan bedragen ca. € 370 miljoen (exclusief grondverwerving en engineering).

> **Legacy**

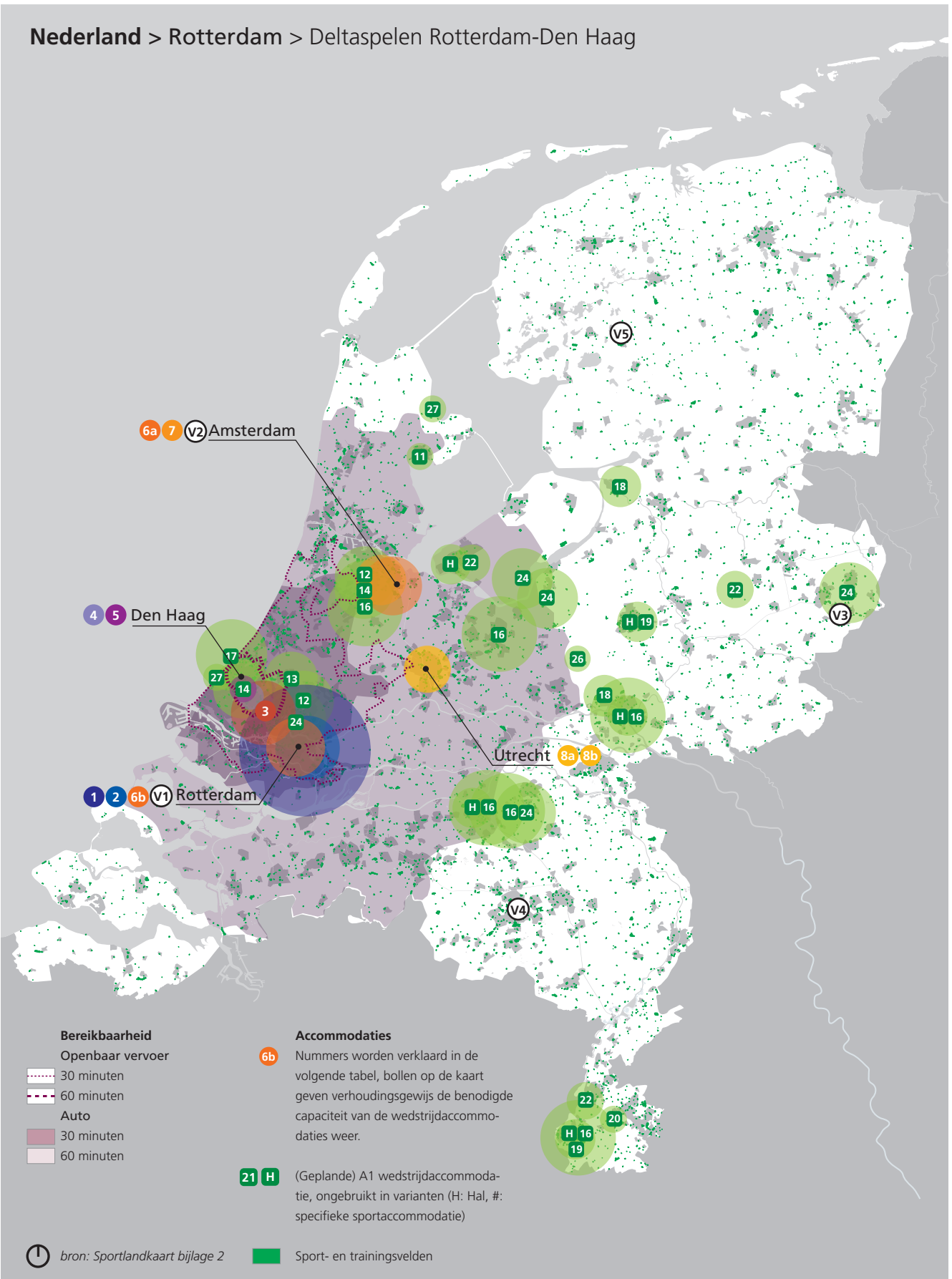
De Deltaspelen vormt een extra impuls om de noodzakelijke samenwerking op het gebied van stadsontwikkeling, economie en infrastructuur in deze twee stadsregio's echt serieus op te pakken. Het Perscentrum en het Olympisch dorp zijn voor Den Haag goede katalysatoren om een de complexe stedelijke verdichtingopgaven vlot te trekken. De Basketballhal heeft een vergelijkbare functie als impuls voor de revitalisering van het stedelijke gebied rondom station Delft Zuid, ook al gaan wij er op dit moment vanuit dat deze hal na de spelen geheel of gedeeltelijk zal moeten worden verwijderd of aangepast vanwege zijn enorme afmetingen. Ook in deze variant profiteert Rotterdam-Zuid van de ontwikkeling op het Stadionpark. De doelstellingen van het Nationaal Programma Kwaliteitssprong Zuid komen dankzij de Deltaspelen dichterbij. De komst van het gewenste nieuwe intercitystation in Zuid en de HOV-verbinding tussen het Zuidplein en het metrostation Kralingse Zoom worden erdoor bespoedigd. Ook het Olympisch Zwemcomplex geeft een impuls aan Rotterdam Zuid. De stad heeft namelijk nog geen 50 meterbad en zal bezoekers uit de hele stadsregio aantrekken en de bevolking stimuleren om meer te bewegen.

Voor Nederland brengen deze Spelen een economische en ruimtelijke impuls aan de Zuidvleugel van de Randstad, een gebied dat zich economisch veel minder goed ontwikkelt dan de Noordvleugel. Den Haag en Rotterdam worden dankzij de Spelen sneller met elkaar verbonden doordat de zo gewenste infrastructurele verbeteringen in een stroomversnelling komen, met alle agglomeratievoordelen van dien. De Deltaspelen zetten Nederland op de kaart als een internationaal land met zijn venster op de wereld. Of het nu gaat om recht en vrede, cultuurhistorie of om haven, handel en scheepvaart.

> **Risico's en flexibiliteit in de besluitvorming**

- Spreiding van de grote locaties leidt ook tot spreiding van bestuurlijke verantwoordelijkheden. Het wordt moeilijker om de realisatie van de Big Five als een samenhangend project in te richten. Het succes van de realisatie hangt daardoor meer dan in de compacte varianten binnen een stad af van zorgvuldig procesmanagement en synchronisatie van lokale en regionale bestuurlijke agenda's.

Nederland > Rotterdam > Deltaspelen Rotterdam-Den Haag

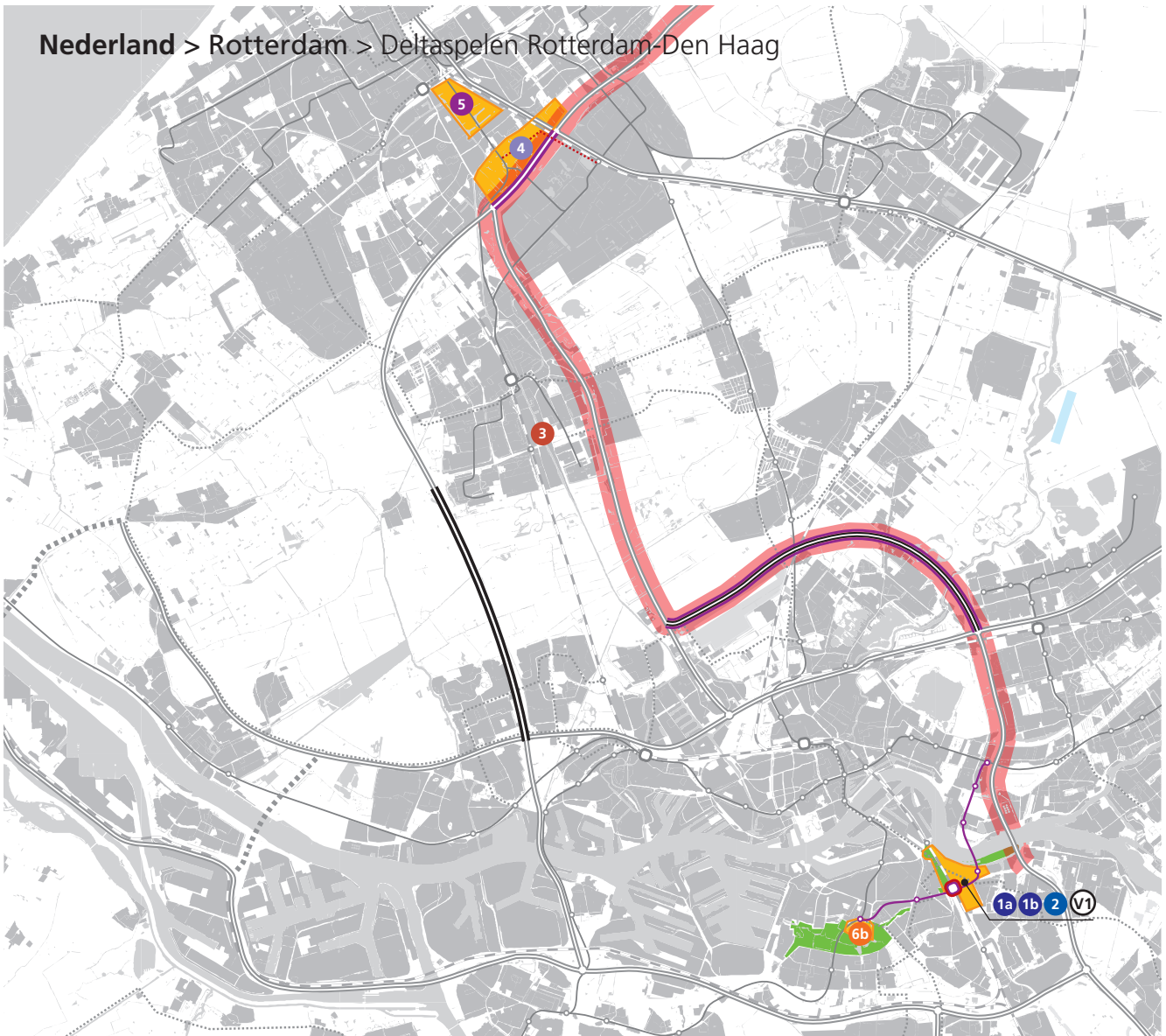

Accommodatie	Capaciteit	Sport en locatie		
Big Five				
1a Stadion	75.000	Openingen sluiting > Stadionpark (De Nieuwe Kuip)	U	T
1b Stadion		Atletiek en finish marathon > Stadionpark (De 'oude' Kuip)	U	T
2 Zwemcomplex	18.000	Wedstrijdzwemmen, Synchroonzwemmen, Waterpolo, Schoonspringen > Stadionpark	N	P
3 Hal	18.000	Basketbal (F), plus twee andere sporten (Basketbal (V), Volleybal, Handbal, Turnen Artistiek, Trampolinespringen) > Delft Zuid / TIC	N	T
4 Olympisch Dorp		> Vlietzone	N	P
5 IBC + MPC		> De Binckhorst	N	P
6a Hal				
6a Hal	15.000	Handbal (F/V), Basketbal V, Volleybal, Handbal (F), Turnen Artistiek, Trampolinespringen > Ziggo Dome	B	-
6b Hal				
6b Hal	15.000	Handbal (F/V), Basketbal V, Volleybal, Handbal (F), Turnen Artistiek, Trampolinespringen > Ahoy	B	-
7 Hal				
7 Hal	11.000	Judo, plus twee andere sporten (Worstelen, Taekwondo, Handbal (V), Boksen, Schermen) > RAI	B	-
8a Hal				
8a Hal	9.500	Worstelen, Boksen en/of Taekwondo al dan niet plus Schermen, Tafeltennis of Handbal (V) > Jaarbeurs	U	P
8b Hal				
8b Hal	9.500	Worstelen, Boksen en/of Taekwondo al dan niet plus Schermen, Tafeltennis of Handbal (V) > Jaarbeurs	U	P
Overige accommodaties (bestaande en geplande A1-accommodaties volgens Sportlandkaart)				
9a Hal (H)	7.000	Schermen (F/V) Tafeltennis, Turnen Ritmisch en Badminton al dan niet plus Pentatlon, Schermen en/of Schieten > Gelredome, Brabanthallen, MECC, Omnisport Apeldoorn, Topsportthol Almere		
9b Hal (H)	7.000	Schermen (F/V) Tafeltennis, Turnen Ritmisch en Badminton al dan niet plus Pentatlon, Schermen en/of Schieten > Gelredome, Brabanthallen, MECC, Omnisport Apeldoorn, Topsportthol Almere		
10 Hal (H)	6.000	Gewichtheffen > Gelredome, Brabanthallen, MECC, Omnisport Apeldoorn, Topsportthol Almere		
11 Zwemparcours		Lange Afstandswemmen > Hoorn		
12 Roeibaan	16.000	Roeien, Kanoën, Kajak > Bosbaan Amsterdam, Alexanderbaan Rotterdam		
13 Wildwaterbaan	12.000	Slalomvaren > Zoetermeer		
14 Stadion	15.000	Hockey (F) > Wagener Stadion Amstelveen, ADO-stadion		
15 Stadion	5.000	Hockey (V) > Wagener Stadion Amstelveen, ADO-stadion		
16 Tenniscomplex	19.000	Tennis > Frans Ottenstadion Amstelveen, Gelredome, Brabanthallen, MECC, Omnisport Apeldoorn, Amersfoort, Rosmalen		
17 Stadioncomplex	max. 22.000	Beachvolleybal > Scheveningen		
18 BMX track	7.500	BMX > Kampen, Papendal Arnhem,		
19 Velodrome	5.500	Baanwielrennen > Omnisport Apeldoorn, MECC		
20 Parcours		Wielrennen > Zuid-Limburg		
21 Parcours		Mountainbiking > x		
22 Triatloncentrum	6.000	Triatlon zwemmen, wielrennen, hardlopen > Almere, Holten, Stein		
23 Pentatloncentrum	max 12.000	Pentatlon zwemmen, schermen, schieten, paardrijden, hardlopen > x		
24 Hippisch Complex	16.000	Jumping, Dressuur, Eventing > Dorhout Mees Flevoland, Twente, Rosmalen, Ermelo, Kralingen		
25 Boogschietcentrum	6.000	Boogschieten > x		
26 Schietcomplex	3.000	Schieten > Harskamp		
27 Jachthaven		Zeilen > ISC Den Haag, ISC Medemblik		
Voetbal				
V1 Stadion	80.000	Voetbal (F) > De Nieuwe Kuip	B	-
V2 Stadion	50.000	Voetbal (V) > Amsterdam Arena	B	-
V3 Stadion	50.000	Voetbal (V) > Enschede	U	T
V4 Stadion	50.000	Voetbal (V) > Eindhoven	U	T
V5 Stadion	50.000	Voetbal (V) > Heerenveen	U	T

F: Finale V: Voorrondes B: Bestaand U: Uitbreiden of aanpassen N: Nieuw P: Permanent T: Tijdelijk

Afhankelijk van de indeling van de zaal kan de capaciteit van Ziggo Dome en Ahoy' enigszins lager uitvallen dan in het schema is aangegeven.

Nederland > Rotterdam > Deltaspele Rotterdam-Den Haag

Legenda

Accommodaties

Voor de verklaring van de nummers, zie legenda kaartbeeld vorige pagina

Bereikbaarheidsmaatregelen

Maatregelen nulalternatief

- Uitbreiding weg > A4 Midden-Delfland, A13-A16
- Niet op de kaart > Programma Hoogfrequent Spoor, Randstadrail

Structureel

- Uitbreiding weg > Capaciteitsuitbreiding A4 Prins Clausplein-Ypenburg, Capaciteitsuitbreiding A13-A16
- Nieuwe HOV-verbinding > Ahoy-Stadionpark-Kralingse Zoom
- Nieuw / aanpassen treinstation > Nieuw IC-station Rotterdam Stadionpark
- Niet op de kaart > Capaciteitsuitbreiding A4 (De Hoek-Zoeterwoude Dorp)

Tijdelijk / Specifiek

- Olympic Lanes
- Nieuw / aanpassen treinstation > Capaciteitsuitbreiding IC-station Rotterdam Stadionpark

- Nieuwe HOV-verbinding > Ahoy-Stadionpark-Kralingse Zoom
- Niet op de kaart > Op- en afstapplaatsen veerponten, Pakket OV verkeersmanagement, Mobiliteits- en (dynamisch) verkeersmanagement

Achtergrond

- Zoekgebied Olympische Zone
- Snelweg
- Trein
- Randstadnet metro
- Randstadnet overig (tram/bus)

> **Aandachtspunten**

- Deze variant scoort vanuit de IOC-richtlijnen minder goed dan de overige varianten, aangezien het Perscentrum en het Olympisch Dorp in Den Haag liggen, op grotere afstand van de sportaccommodaties. De feitelijke afstand, in tijd gemeten, is voor veel locaties echter klein door de snelle verbindingen over de Olympic Lanes met de rest van de Big Five. Door de goede ligging van het Dorp ten opzichte van het snelwegennet is ook de rest van Nederland relatief snel te bereiken.
- De spreiding van de Big Five leidt tot een spreiding van het verhaal van de Spelen. Meer steden profiteren van de Spelen, maar tegelijkertijd wordt het beeldmerk van de Spelen ook minder helder.

Kritisch tijdpad Deltaspelen Rotterdam			
	Pré bid 2012-2019	Post bid 2019-2021	Post gunning 2021-2028
Tijdelijk / Specifiek		Voorbereiding toeleidende spoorinfra Rotterdam Stadionpark	Realisatie 2 extra perronsporen Rotterdam Stadionpark
			Voorbereiding en uitvoering mobiliteits- en (dynamisch) verkeersmanagement tbv. Olympic Lanes
			Voorbereiding en uitvoering van pakket OV verkeersmaatregelen (o.a. Olympische dienstregeling)
			Voorbereiding en realisatie op- en afstapplaatsen voor inzet ferry's
		Grondverwerving en planontwikkeling accommodaties Den Haag en Delft	Planontwikkeling en realisatie accommodaties Den Haag en Delft
		Planontwikkeling accommodaties Stadionpark	Grondverwerving, planontwikkeling en realisatie accommodaties Stadionpark
Structureel		Voorbereiding hoogwaardige OV verbinding Ahoy-Stadionpark-Kralingse Zoom	Realisatie hoogwaardige OV verbinding Ahoy-Stadionpark-Kralingse Zoom
		Voorbereiding IC-station Stadionpark	Realisatie IC-station Stadionpark
		Voorbereiding capaciteitsuitbreiding A4 (knp. Prins Clausplein-knp. Ypenburg)	Realisatie capaciteitsuitbreiding A4 (knp. Prins Clausplein-knp. Ypenburg)
		Voorbereiding capaciteitsuitbreiding A4 (knp. De Hoek-Zoeterwoude Dorp)	Realisatie capaciteitsuitbreiding A4 (knp. De Hoek-Zoeterwoude Dorp)
		Voorbereiding capaciteitsuitbreiding A13/A16	Capaciteitsuitbreiding A13/A16

3.6 Randstadspelen Amsterdam-Utrecht-Rotterdam-Den Haag

De Randstadspelen zijn georganiseerd rond de goed bereikbare knooppuntlocaties in de vier grote steden van de Randstad. De Big Five is verdeeld over de vier steden waarbij rekening is gehouden met de meest slimme casting van accommodatie en context. Het netwerk van snelwegen en spoorlijnen legt de verbinding tussen de locaties en de rest van Nederland.

> **Het verhaal: Een stedelijk netwerk als een Zwitsers horloge**

De Randstadspelen laten de stedenring van de Randstad lopen als een Zwitsers horloge. De basis wordt gelegd door de afzonderlijke kwaliteiten van de verschillende steden in de Randstad. De meerwaarde ontstaat door de deze met elkaar te verbinden. De Olympische Spelen vormen de doorslaggevende katalysator om deze verbinding in de stadsregionale ruimtelijke ordening en infrastructuur ook daadwerkelijk te realiseren. Met de Randstadspelen zet Nederland het stadsconcept van de 21e eeuw op de kaart; de "30-minuten" metropool van 7 miljoen mensen met verschillende vitale kernen, een veelzijdige slagvaardige economie, attractieve woonwijken en een waardevol landschap. Alle delen zijn onderling verbonden door een hoogwaardig netwerk van snelle treinen.

> **Algemeen**

De Big Five is in de Randstadspelen verspreid over de beste locaties in de vier grote steden. Locaties die bovendien alle goed verbonden zijn met de overige Randstadsteden. Het Olympisch Stadion staat aan de Maas in het Rotterdamse Stadionpark. De naastgelegen Kuip fungeert als atletiekstadion. Het Zwemcomplex staat in Amsterdam, direct gekoppeld aan het cluster bij de Amsterdam ArenA. De Basketbalhal staat op het Jaarbeursterrein in Utrecht. Het Perscentrum ligt op de Binckhorst in Den Haag. Deze accommodaties liggen allemaal in de directe nabijheid van een intercystation. Rotterdam en Amsterdam zijn direct met elkaar verbonden via de HSL. Om het effect van verdunning bij spreiding van de Big Five tegen te gaan, worden zoveel mogelijk sportaccommodaties voor de Spelen geconcentreerd in de Randstad. Hierbij is gekeken naar de Spelen van Rio, waar de Big Five ook uitgespreid zijn over meerdere locaties op een behoorlijke reisafstand, maar waarbij iedere locatie wel voldoende 'massa' heeft. De consequentie is dus dat het aantal Olympische accommodaties buiten de Randstad beperkter is in vergelijking met de andere varianten.

Het Olympisch Dorp ligt in Utrecht, met als locatie Leeuwensteyn. Leeuwensteyn ligt tussen het Amsterdam-Rijnkanaal en Leidsche Rijn, direct langs de A2. Gezien de nabijheid van de binnenstad zal het Olympisch Dorp een stedelijke dichtheid krijgen. Leeuwensteyn ligt zeer strategisch in het netwerk van autosnelwegen. Hierdoor zijn vrijwel alle sportaccommodaties in Nederland binnen 60 minuten en de meeste locaties in de Randstad binnen 40 minuten bereikbaar met de auto.

> **Bereikbaarheid**

De Big Five zijn in deze variant verspreid over verschillende locaties in de Randstad. Dit levert relatief minder grote piekbelastingen op. De Spelen maken gebruik van het aanwezige wegen- en OV-netwerk. Waar uitbreiding van de capaciteit van het openbaar vervoer nodig blijkt, is dat tijdelijk op te lossen, of met structurele maatregelen die in de autonome ontwikkeling al gewenst zijn. De over de Randstad verspreide accommodaties moeten wel verbonden worden met het Olympisch Dorp en Schiphol waardoor hier relatief meer Olympic Lanes gerealiseerd moeten worden dan in andere varianten.

> **Investeringskosten**

Bij de Randstadspelen zijn de Big Five verdeeld over de steden Amsterdam, Utrecht, Rotterdam en Den Haag. Hierbij wordt zoveel mogelijk aangesloten op bestaande faciliteiten en behoefte van de steden. De totale tijdelijk/specifieke investeringskosten komen op € 2,4 miljard, inclusief Olympische Specifieke bereikbaarheidsmaatregelen en opslagen. Het Olympisch Dorp is gepland in Utrecht op de ontwikkellocatie Leeuwensteyn (onderdeel van Leidsche Rijn). Verwervingskosten zijn relatief hoog omdat hier voor een deel functionerende bedrijven zijn gevestigd. Aanlegkosten voor een nieuw perscentrum in Den Haag bedragen ca. € 170 miljoen, exclusief engineering en grondverwerving. Voor het Olympisch Stadion geldt dat de dan gerealiseerde Nieuwe Kuip tijdelijk wordt aangepast. Kosten hiervoor bedragen ca. € 120 miljoen.

De structurele maatregelen die deze variant mogelijk moeten maken zijn omvangrijk en bedragen tussen de 2,2 en 2,5 miljard euro. Dit wordt grotendeels veroorzaakt door benodigde infra. Ook de Nieuwe Kuip is een maatregel in de categorie Structureel omdat wij ervan uitgaan dat dit stadion een bestaand knelpunt oplost en niet specifiek voor de Olympische Spelen zal worden gerealiseerd. De kosten hiervan bedragen ca. € 370 miljoen (exclusief grondverwerving en engineering).

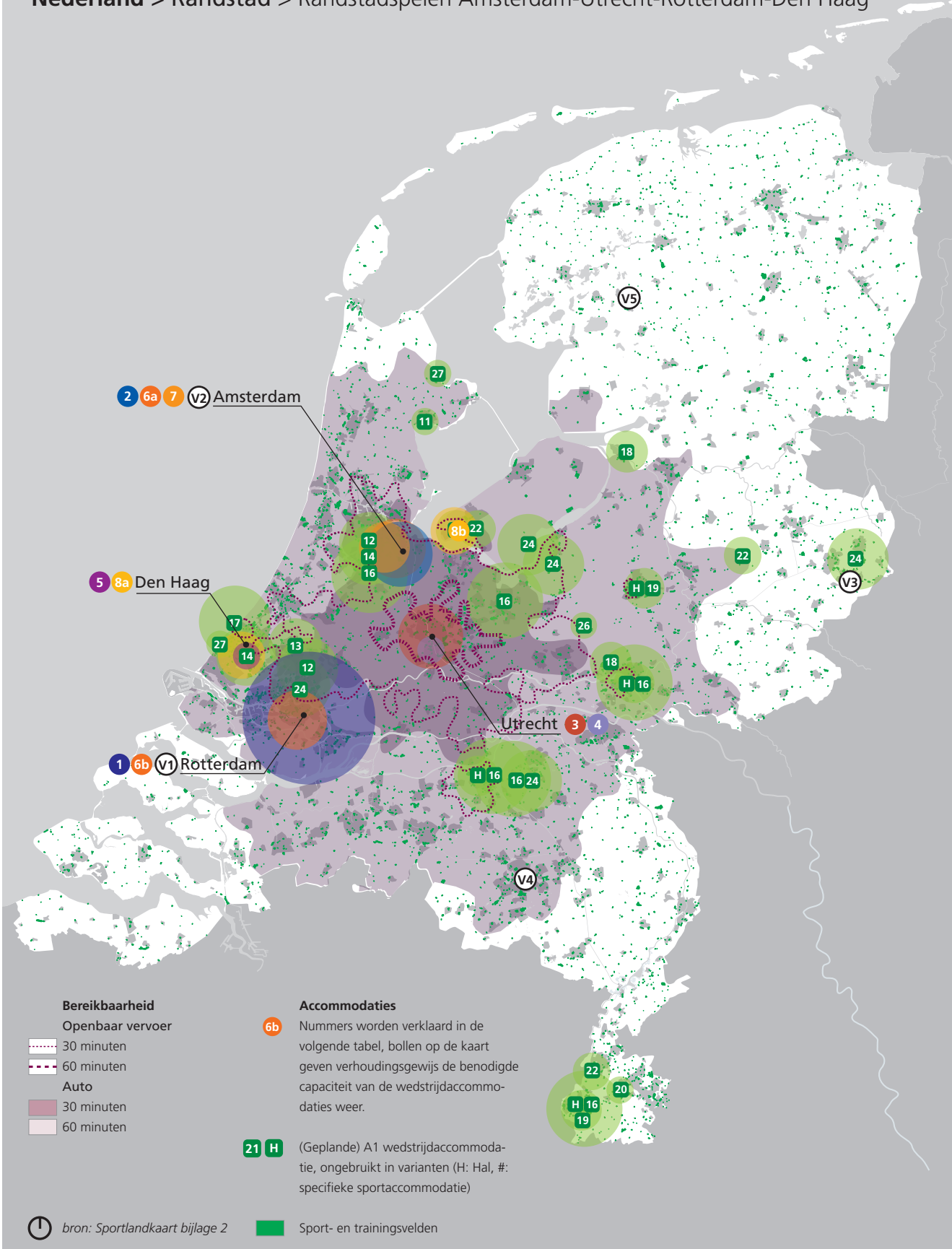
> **Legacy**

De locatiekeuze van de accommodaties is mede bepaald op basis van het positieve effect voor de legacy. Zo krijgt iedere stad op de juiste plek met het juiste programma een impuls. Maar er is ook gekeken naar de IOC-richtlijnen en het optimaal gebruik maken van het bestaande. Utrecht krijgt het Olympisch Dorp. Vanwege de gunstige woningmarkt (afzetbaarheid van de woningen) en de centrale ligging van het dorp aan het snelwegennet van Nederland. Den Haag krijgt als internationale stad van recht en vrede een perscentrum waar de stad later ook plezier van kan hebben als congres- en perscentrum. Amsterdam krijgt een zwemcomplex vanwege het tekort aan zwemwater in de stad en Rotterdam krijgt het Olympisch Stadion terwijl de Basketbalhal naar Utrecht gaat. De gedachte hierachter is dat Utrecht als centraal gelegen stad wellicht nog iets kan met een grote hal, vergelijkbaar met de Ziggo Dome en Ahoy. Het kan zijn dat er op een later tijdstip nog geschoven moet worden met de onderlinge verdeling in dit model. Het gaat om het principe dat de Big Five over de Randstad worden verdeeld. Zo is denkbaar dat Amsterdam toch een nieuw stadion bouwt en er in Rotterdam een nieuw zwemcomplex komt. Ook in Rotterdam is er een gemis van een goed 50-meter wedstrijdbad.

Dankzij de Randstadspelen maakt de Randstad eindelijk wél optimaal gebruik van de nabijheid van de vier grote steden en is er één geïntegreerd functioneel stedelijk systeem. Zowel Den Haag, Amsterdam, Rotterdam en Utrecht kunnen hun sleutellocaties verder ontwikkelen.

Deze variant breekt radicaal met het beeld van andere metropolen in de wereld en laat zien dat 7 miljoen mensen kunnen wonen, werken en recreëren in een groene omgeving op een van de laagste punten ter wereld. In een tijdperk dat de leefbaarheid in de metropool op mondiaal niveau één van de grootste vraagstukken is, dragen de Randstadspelen ruimtelijke oplossingen aan waar andere metropolen van kunnen leren.

Nederland > Randstad > Randstadspelen Amsterdam-Utrecht-Rotterdam-Den Haag

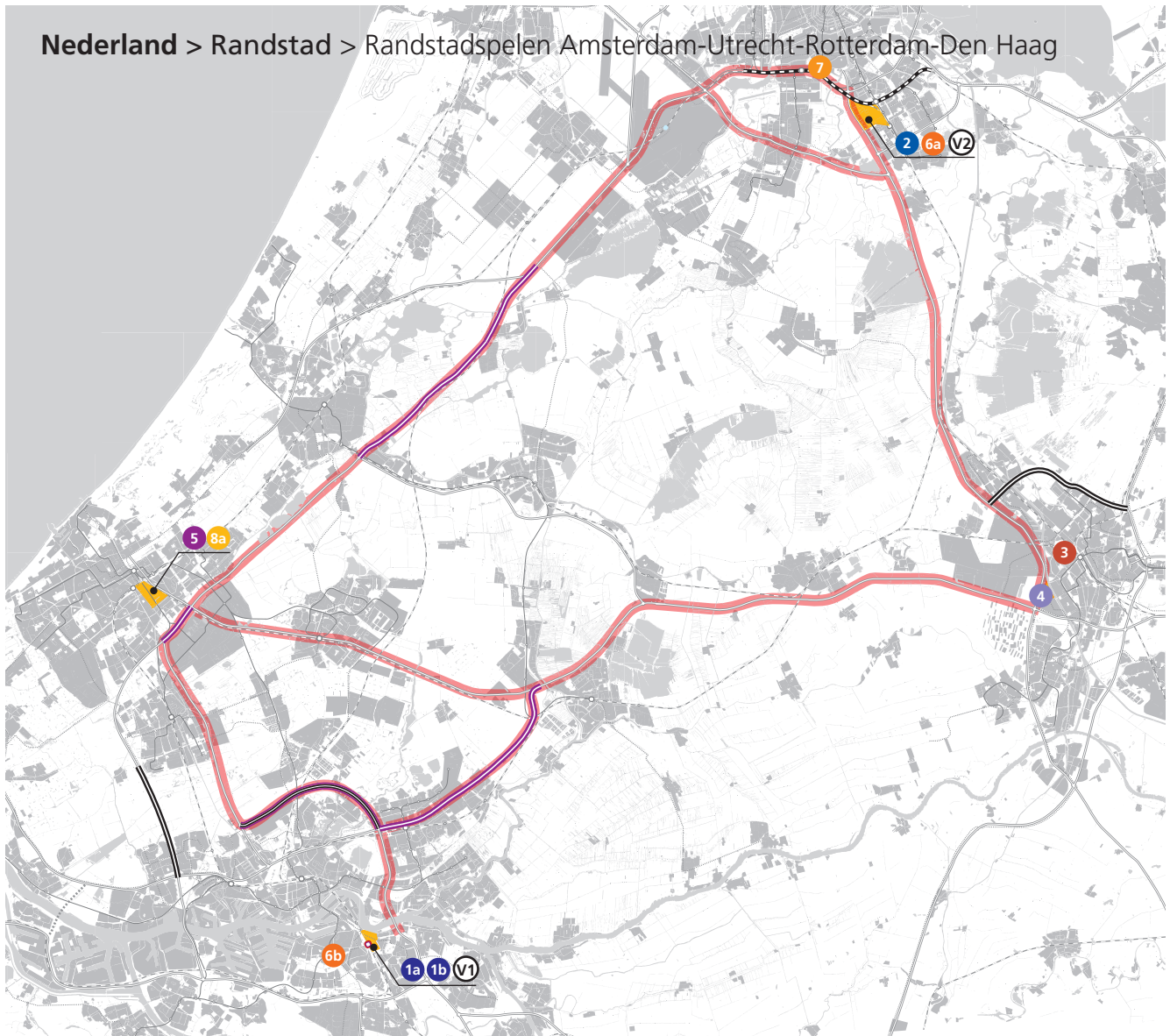

Accommodatie	Capaciteit	Sport en locatie		
Big Five				
1a Stadion	75.000	Openingen sluiting > Stadionpark (De Nieuwe Kuip)	U	T
1b Stadion		Atletiek en finish marathon > Stadionpark (De 'oude' Kuip)	U	T
2 Zwemcomplex	18.000	Wedstrijdzwemmen, Synchroonzwemmen, Waterpolo, Schoonspringen > Arena gebied	N	P
3 Hal	18.000	Basketbal (F), plus twee andere sporten (Basketbal (V), Volleybal, Handbal, Turnen Artistiek, Trampolinespringen) > Jaarbeurs	N	P
4 Olympisch Dorp		> Leeuwenstein	N	P
5 IBC + MPC		> De Binckhorst	N	P
6a Hal	15.000	Handbal (F/V), Basketbal V, Volleybal, Handbal (F), Turnen Artistiek, Trampolinespringen > Ziggo Dome	B	-
6b Hal	15.000	Handbal (F/V), Basketbal V, Volleybal, Handbal (F), Turnen Artistiek, Trampolinespringen > Ahoy	B	-
7 Hal	11.000	Judo, plus twee andere sporten (Worstelen, Taekwondo, Handbal (V), Boksen, Schermen) > RAI	B	-
8a Hal	9.500	Worstelen, Boksen en/of Taekwondo al dan niet plus Schermen, Tafeltennis of Handbal (V) > De Binckhorst	N	P
8b Hal	9.500	Worstelen, Boksen en/of Taekwondo al dan niet plus Schermen, Tafeltennis of Handbal (V) > Almere	B	-
Overige accommodaties (bestaande en geplande A1-accommodaties volgens Sportlandkaart)				
9a Hal (H)	7.000	Schermen (F/V) Tafeltennis, Turnen Ritmisch en Badminton al dan niet plus Pentatlon, Schermen en/of Schieten > Gelredome, Brabanthallen, MECC, Omnisport Apeldoorn, Topsportthol Almere		
9b Hal (H)	7.000	Schermen (F/V) Tafeltennis, Turnen Ritmisch en Badminton al dan niet plus Pentatlon, Schermen en/of Schieten > Gelredome, Brabanthallen, MECC, Omnisport Apeldoorn, Topsportthol Almere		
10 Hal (H)	6.000	Gewichtheffen > Gelredome, Brabanthallen, MECC, Omnisport Apeldoorn, Topsportthol Almere		
11 Zwemparcours		Lange Afstandswemmen > Hoorn		
12 Roeibaan	16.000	Roeien, Kanoën, Kajak > Bosbaan Amsterdam, Alexanderbaan Rotterdam		
13 Wildwaterbaan	12.000	Slalomvaren > Zoetermeer		
14 Stadion	15.000	Hockey (F) > Wagener Stadion Amstelveen, ADO-stadion		
15 Stadion	5.000	Hockey (V) > Wagener Stadion Amstelveen, ADO-stadion		
16 Tenniscomplex	19.000	Tennis > Frans Ottenstadion Amstelveen, Gelredome, Brabanthallen, MECC, Omnisport Apeldoorn, Amersfoort, Rosmalen		
17 Stadioncomplex	max. 22.000	Beachvolleybal > Scheveningen		
18 BMX track	7.500	BMX > Kampen, Papendal Arnhem,		
19 Velodrome	5.500	Baanwielrennen > Omnisport Apeldoorn, MECC		
20 Parcours		Wielrennen > Zuid-Limburg		
21 Parcours		Mountainbiking > xa		
22 Triatloncentrum	6.000	Triatlon zwemmen, wielrennen, hardlopen > Almere, Holten, Stein		
23 Pentatloncentrum	max 12.000	Pentatlon zwemmen, schermen, schieten, paardrijden, hardlopen > x		
24 Hippisch Complex	16.000	Jumping, Dressuur, Eventing > Dorhout Mees Flevoland, Twente, Rosmalen, Ermelo, Kralingen		
25 Boogschietcentrum	6.000	Boogschieten > x		
26 Schietcomplex	3.000	Schieten > Harskamp		
27 Jachthaven		Zeilen > ISC Den Haag, ISC Medemblik		
Voetbal				
V1 Stadion	80.000	Voetbal (F) > De Nieuwe Kuip	B	-
V2 Stadion	50.000	Voetbal (V) > Amsterdam Arena	B	-
V3 Stadion	50.000	Voetbal (V) > Enschede	U	T
V4 Stadion	50.000	Voetbal (V) > Eindhoven	U	T
V5 Stadion	50.000	Voetbal (V) > Heerenveen	U	T

F: Finale V: Voorrondes B: Bestaand U: Uitbreiden of aanpassen N: Nieuw P: Permanent T: Tijdelijk

Afhankelijk van de indeling van de zaal kan de capaciteit van Ziggo Dome en Ahoy' enigszins lager uitvallen dan in het schema is aangegeven.

Nederland > Randstad > Randstadspelen Amsterdam-Utrecht-Rotterdam-Den Haag

Legenda

Accommodaties

Voor de verklaring van de nummers, zie legenda kaartbeeld vorige pagina

Bereikbaarheidsmaatregelen

Maatregelen nulalternatief

- Uitbreiding weg > A4 Midden-Delfland, A13-A16, Ring Utrecht
- Spooruitbreiding > OV SAAL korte termijn
- Niet op de kaart > Programma Hoogfrequent Spoor, Randstadrail

Structureel

- Uitbreiding weg > Capaciteitsuitbreiding A4 Prins Clausplein-Ypenburg, Capaciteitsuitbreiding A4 (De Hoek-Zoeterwoude Dorp), Capaciteitsuitbreiding A13-A16
- Nieuwe HOV-verbinding > Ahoy-Stadionpark-Kralingse Zoom
- Nieuw / aanpassen treinstation > Nieuw IC-station Rotterdam Stadionpark
- Niet op de kaart > Ontvlechten metronet Amsterdam (verkeersmanagement en kleine aanpassingen infra)

Tijdelijk / Specifiek

- Olympic Lanes
- Niet op de kaart > Pakket OV verkeersmanagement, Mobiliteits- en (dynamisch) verkeersmanagement

Achtergrond

- Zoekgebied Olympische Zone
- Snelweg
- Trein
- Randstadnet metro
- Randstadnet overig (tram/bus)

> **Risico's en flexibiliteit in de besluitvorming**

- Spreiding van de grote locaties leidt ook tot spreiding van bestuurlijke verantwoordelijkheden. Het wordt moeilijker om de realisatie van de Big Five als een samenhangend project in te richten. Het succes van de realisatie hangt daardoor meer dan in de compacte varianten binnen een stad af van zorgvuldig procesmanagement en synchronisatie van bestuurlijke agenda's. Bij de Randstadspelen speelt dit risico nog sterker dan bij de Deltaspelen omdat nog meer lokale, regionale overheden en provincies betrokken zijn.

Kritisch tijdpad Randstadspelen			
	Pré bid 2012-2019	Post bid 2019-2021	Post gunning 2021-2028
Tijdelijk / Specifiek			Voorbereiding en uitvoering mobiliteits- en (dynamisch) verkeersmanagement tbv. Olympic Lanes
			Voorbereiding en uitvoering van pakket OV verkeersmaatregelen (o.a. Olympische dienstregeling)
		Grondverwerving en planontwikkeling accommodaties Utrecht	Planontwikkeling en realisatie accommodaties Den Utrecht
		Grondverwerving en planontwikkeling accommodaties Den Haag	Planontwikkeling en realisatie accommodaties Den Haag
		Grondverwerving en planontwikkeling accommodaties ArenA-gebied	Planontwikkeling en realisatie accommodaties ArenA-gebied
Structureel			Voorbereiden en realisatie ontvlechten metronet Amsterdam (verkeersmanagement en kleine aanpassingen in infra)
		Voorbereiding IC-station Stadionpark	Realisatie IC-station Stadionpark
		Voorbereiding capaciteitsuitbreiding A4 (knp. Prins Clausplein-knp. Ypenburg)	Realisatie capaciteitsuitbreiding A4 (knp. Prins Clausplein-knp. Ypenburg)
		Voorbereiding capaciteitsuitbreiding A4 (knp. De Hoek-Zoeterwoude Dorp)	Realisatie capaciteitsuitbreiding A4 (knp. De Hoek-Zoeterwoude Dorp)
		Voorbereiding capaciteitsuitbreiding A13/A16	Capaciteitsuitbreiding A13/A16
		Voorbereiding capaciteitsuitbreiding A20 Rotterdam-Gouda	Realisatie capaciteitsuitbreiding A20

> **Aandachtspunten**

De concentratie van Olympische accommodaties in de Randstad leidt tot een minder grote betrokkenheid van andere landsdelen.

Vergelijking van de varianten per criterium

4.1 Criterium 1: Kosten en baten (Investeringskosten en VMKB-resultaat)

> Investeringskosten

Investeringskosten Big Five

Kijken we naar investeringen, in relatie tot latere opbrengsten, dan zien we dat investeringen waar per definitie weinig opbrengsten tegenover staan bestaan uit het Olympisch Stadion, het Zwemcomplex en de Basketballhal. De laatste twee worden in alle varianten nieuw gebouwd en zijn qua aanleg overal even kostbaar (wel is er een klein verschil tussen een tijdelijke en een permanente variant van de hal). In Rotterdam kan de Nieuwe Kuip met een aantal tijdelijke maatregelen (zoals uitbreiding van de capaciteit) dienen als Olympisch Stadion, waarbij de Oude Kuip kan worden ingezet als atletiekstadion. Dit levert voor de laatste drie varianten een kostenbesparing op ten opzichte van de twee Amsterdamse varianten. Het Perscentrum kan ook een zeer grote kostencomponent zijn waar weinig opbrengsten tegenover staan, zolang niet duidelijk is wat er na afloop van de Spelen mee kan worden gedaan. Mogelijk hergebruik en de opbrengsten hiervan zijn in dit stadium van onderzoek zeer moeilijk in te schatten. Een optimalisatieslag (duurzaam hergebruik van gebouwen) kan dus nog kostenbesparingen opleveren. Het Perscentrum wordt in vier van de vijf varianten nieuw gebouwd (al dan niet tijdelijk). Het gebruik en aanpassing van de RAI bij de Amstelspelen levert een aanzienlijke kostenbesparing op, zowel in de bouw als in de vastgoedkosten. Het Olympisch Dorp wordt in alle vijf varianten na afloop van de Spelen in de markt gezet als woongebied. Hierbij gelden per woongebied verschillende risicoprofielen als het gaat om afzetbaarheid. In de berekeningen van kosten en opbrengsten (VMKB) is overigens uitgegaan van een sluitende business case voor het woongedeelte van het dorp dat na afloop van de Spelen wordt opgeleverd, waardoor deze risicoprofielen niet tot uitdrukking komen in de kosten en opbrengsten.

Olympisch specifieke/tijdelijke maatregelen bereikbaarheid

Kijken we naar tijdelijke openbaar vervoermaatregelen die specifiek voor de Spelen moeten worden gedaan (Olympisch tijdelijk), dan zien we dat in Amsterdam wat meer tijdelijke maatregelen nodig zijn. Het gaat dan om maatregelen op het gebied van vergroting van capaciteit van (metro)stations en het metronetwerk. Verkeersmanagement op de weg en op het spoor zijn in alle varianten nodig. Hoe minder kilometers Olympic Lanes er moeten worden ingesteld hoe goedkoper dit verkeersmanagement is. De Amsterdamse varianten scoren hierbij het gunstigst (compact, nabijheid Schiphol) en de Randstadspelen het ongunstigst.

Benodigde Olympisch Structurele maatregelen verschillen sterk per variant

De structurele en permanente maatregelen op het gebied van wegverbredingen en nieuwe infrastructuur zijn stuk voor stuk maatregelen die een toekomstig knelpunt oplossen. Zodoende hebben zij een economische en maatschappelijke waarde, ook zonder Olympische Spelen. Dit neemt niet weg dat de noodzakelijke infrastructurele maatregelen die nu onder Structureel zijn opgenomen per variant sterk verschillen. Met andere woorden: willen we de Spelen aangrijpen om bepaalde belangrijke investeringen in infrastructuur een extra argument of versnelling te geven, dan maakt het een groot verschil voor welke variant wordt gekozen. Andersom geredeneerd: willen we weinig risico nemen en de Spelen minder afhankelijk maken van deze structurele investeringen in infrastructuur, dan maakt het eveneens een groot verschil voor welke variant wordt gekozen.

Opvallend is het verschil in benodigde structurele maatregelen tussen de varianten in de metropoolregio Amsterdam enerzijds en de overige drie varianten anderzijds. Dit is terug te voeren op benodigde investeringen in de infrastructuur in de Zuidvleugel van de Randstad. In de metropoolregio Amsterdam worden de komende jaren al vele grote ingrijpende infrastructurele wegmaatregelen uitgevoerd die, bij de keuze voor deze varianten, allen ten goede kunnen komen aan de bereikbaarheid van de Big Five. In de Zuidvleugel zijn nog lang niet alle benodigde maatregelen zeker gesteld, waardoor we bij de niet-Amsterdamse varianten uitkomen op een lijst van ongeveer € 1,9 tot € 2,8 miljard aan benodigde structurele maatregelen. Indien gekozen wordt voor een Amsterdamse variant voor de Big Five, zal het netwerk van de Zuidvleugel minder zwaar belast worden dan bij de overige drie varianten, waardoor een aantal kostbare structurele ingrepen in weg en rail in de Zuidvleugel niet meer als noodzakelijke voorwaarde wordt gezien.

De variant die vanuit de Spelen de minste argumenten geeft om in infrastructuur te investeren is die van de Amstelspelen. Deze variant vraagt op structureel niveau alleen om de vergroting van capaciteit van het metronetwerk en om tijdelijke aanpassingen aan bestaande infrastructuur, zoals tijdelijke perrons en perronverlengingen.

Investeringskosten per variant				
Varianten	Investeringskosten tbv Big Five in miljarden euro's (prijspeil 1-1-2011, excl. BTW) Worst Case + 20% / Best Case - 20%		Investeringskosten benodigde structurele maatregelen in miljarden euro's (prijspeil 1-1-2011, excl. BTW)	
	Totaal	Waarvan specifiek/ tijdelijke maatregelen	minimaal	maximaal
IJ-spelen Amsterdam	3,6	0,4	0,1	0,1
Amstelspelen Amsterdam (met dorp in Amstel III)	4,0	0,3	0,1	0,1
Amstelspelen Amsterdam (met dorp op IJburg II)	2,6	0,3	0,1	0,1
Stadsspelen Rotterdam (met dorp in Stadshavens Noord)	2,7	0,3	1,9	2,5
Stadsspelen Rotterdam (met dorp in Maashaven, gedeeltelijk drijvend)	2,8	0,3	1,9	2,5
Deltaspelen Rotterdam-Den Haag	2,3	0,3	2,2	2,8
Randstadspelen	2,4	0,3	2,2	2,5

> **VMKB-resultaat**

De OHS-varianten en kostenramingen zijn door RebelGroup in de VMKB (Verkenning Maatschappelijke Kosten en Baten) van DHV overgenomen. Rebel heeft vervolgens gekeken naar de varianten in termen van kosten en baten. Hiervoor zijn naast kosten voor de Big Five en kosten van de bereikbaarheidsmaatregelen ook opbrengsten in beeld gebracht evenals een groot aantal operationele kosten (bijvoorbeeld ticketverkoop en veiligheid). Een aantal posten is in de VMKB (nog) niet gekwantificeerd, waaronder de positieve 'Olympische Effecten' (zoals economische en ruimtelijke impulswerking en versnellende effecten op allerlei investeringen). Bij opbrengsten gaat het om kaartverkoop, mediarechten, toeristische opbrengsten, et cetera.

In zijn VMKB-rapport vat Rebel de uitkomsten van zijn studie naar kosten en baten als volgt samen:

"Naar onze best mogelijke inschatting vandaag varieert het saldo van de kosten en baten van de onderzochte varianten in de base case, voor zover we die hebben kunnen monetariseren en uitgedrukt in een netto contante waarde in 2020 tussen -1,1 en de -1,8 miljard euro (prijspeil 2011). Dat saldo ligt in de worst case tussen -3,0 en -3,8 miljard euro en in de best case tussen 0,7 en 1,2 miljard euro. Daarbij is nog geen rekening gehouden met de overwegend positieve PM-posten. Als Nederland onvoldoende inzet op het realiseren van Olympische Effecten, is de kans groot dat de organisatie van de Spelen meer geld zal kosten dan opleveren. De opbrengsten wegen dan niet op tegen de operationele kosten en de onrendabele top op de investeringen die moeten worden gedaan in Olympische voorzieningen en in infrastructuur. Wij denken tegelijk dat het mogelijk is om Spelen te organiseren met een positieve maatschappelijk-economische waarde. Voorwaarden daarvoor zijn kostenbeheersing, optimalisatie van de uitvoeringsvarianten, inspelen op toekomstige ontwikkelingen met betrekking tot de Spelen en bovenal het sturen op Olympische Effecten".

Rebel heeft ook gekeken naar de kosten en opbrengsten van de verschillende varianten van de OHS. Het VMKB-resultaat van de 'base case' is per variant weergegeven in de samenvattende tabel op bladzijde 84 en 85. Al met al zijn er geen spectaculaire verschillen tussen de VMKB-resultaten van de verschillende varianten. De verschillen tussen de varianten vallen weg tegen de grote onzekerheidsmarges binnen het VMKB-resultaat die bij Rebel tot uiting komen in de verschillen tussen worst case, base case en best case.

4.2 Criterium 2: IOC-richtlijnen: een extra plus

Alle varianten scoren een voldoende op de IOC-richtlijnen (zie bijlage 3), omdat de minimumrichtlijnen aan alle varianten zijn gesteld.

Daarom is de vraag belangrijk welke varianten het IOC extra kunnen verleiden en zo nog een 'extra plus' op de IOC-richtlijnen zetten.

> **Onderlinge reisafstanden in kilometers**

De eerste 'plus' heeft te maken met de onderlinge reisafstanden tussen het Olympisch Dorp enerzijds en de verschillende wedstrijdaccommodaties anderzijds, met name de Big Three: Zwemstadion, Olympisch Stadion en Basketbalhal. De reisafstanden zijn voor het IOC belangrijk sinds Atlanta, toen atleten uren onderweg waren tussen het Olympisch Dorp en de sport- en oefenaccommodaties.

De kandidaat-stad moet voor het IOC reisafstanden invullen. Die reisafstanden worden ook in de evaluatierapporten gebruikt. De accommodaties die niet aan de 50 km-norm voldoen worden met naam genoemd, ook al kan dit worden gecompenseerd door een goed verkeer- en vervoersplan met snelle reistijden. Toch scoren de compacte Stadsspelen, IJ-spelen en Amstelspelen hier een extra plus, met onderlinge reisafstanden die allemaal veelal onder de 10 kilometer liggen. De Deltaspelen blijven ook ruim binnen de 50-kilometernorm. De Randstadspelen scoren deze extra plus in ieder geval niet, met reisafstanden die boven de 50 kilometer uitkomen.

> **Het voordeel van een Olympic Zone**

Een tweede belangrijke 'plus' zo blijkt uit de ervaringen met recente Olympische Spelen, wordt gevormd als er sprake is van een zogenaamde 'Olympic Zone': een situatie waarin het Olympisch Dorp op loop/fietsafstand van de belangrijkste stadions is gelegen. Dit was het geval in Peking en zal in 2012 ook weer in Londen het geval zijn. Een Olympic Zone maakt het voor de sporters zeer gemakkelijk om van hun appartement naar de sportaccommodatie te gaan. Daar komt bij dat een Olympic Zone gemakkelijker te beveiligen is en er meer mogelijkheden zijn om er een feestelijke, Olympische sfeer te creëren. De IJ-spelen scoren het hoogst voor wat betreft een compacte Olympic Zone met de Big Five allemaal bij elkaar. Stadsspelen Rotterdam (met dorp in de Maashaven) en Amstelspelen (met dorp op Amstel III) doen het ook behoorlijk goed voor wat betreft zo'n Olympic Zone. Er is weliswaar geen sprake van een concentratie op één terrein, maar het dorp ligt wel heel dicht bij de grote stadions (in beide steden ongeveer 2-3 km). Daardoor is het vervoer van en naar het dorp met een shuttleverbinding in luttele minuten geregeld. De Randstadspelen en de Deltaspelen scoren slecht op het punt van een Olympic Zone.

> **Hoogwaardige (tijdelijke) hotelcapaciteit**

Een derde 'plus' op de IOC-richtlijnen is het hebben van een grote concentratie hotelkamers in de vijfsterrencategorie (liefst in één hotel) waarin een 1000 koppig deel van de IOC-family kan worden ondergebracht. Dit kan optimaal worden opgelost door het invaren van een luxe cruiseschip. De Rotterdamse Stadsspelen en de Amsterdamse IJ-spelen hebben hiervoor de beste papieren aangezien zij allebei gesitueerd zijn in de haven, en de cruiseschepen dus dicht bij de grote stadions kunnen liggen.

Al met al scoren de IJ-spelen en de Stadsspelen allebei drie extra plussen op de IOC-richtlijnen.

De Randstadspelen scoren niet en zullen overtuigend moeten aantonen dat de reistijden tot binnen het uur beperkt blijven. Dit laatste lijkt geen probleem, maar alleen al het moeten aantonen is niet in het voordeel van deze variant.

4.3 Criterium 3: Legacypotentie: stedelijkheid versus regionale samenhang

De Rotterdamse Stadsspelen en de Amsterdamse Amstelspelen en IJ-spelen zorgen alledrie vooral voor legacy voor de stad. Zowel in Amsterdam als in Rotterdam wordt de komst van een gewild nieuw stadsdeel binnen de ring sterk bespoedigd (Waterfront versus Stadshavens Noord). Daarnaast krijgt in Rotterdam de ontwikkeling van de Stadiondriehoek 'op Zuid' ook nog een grote impuls met een profijt voor Rotterdam-Zuid, een stadsdeel met probleemwijken die wel een sociaal-economische impuls kan gebruiken. Bij de Amstelspelen kan een zelfde redenering worden gevolgd met betrekking tot delen van de Bijlmer die een sociaal-economische impuls kunnen gebruiken. Ook wordt het stedelijke OV-

netwerk bij Stadsspelen en IJ-spelen structureel verbeterd.

De Randstadspelen bespoedigen juist legacy op het gebied van nationale netwerken en nationale en regionale integratie, doordat zij de verbetering van de verbindingen tussen de steden en regio's en het gezamenlijk (door meerdere steden) gebruik van topvoorzieningen stimuleren. De Deltaspelen zorgen zowel voor stedelijke legacy in Den Haag en Rotterdam als ook voor versterking van het nationale/regionale netwerk Rotterdam-Den Haag.

De Amstelspelen scoren op het gebied van legacypotentie wat lager dan de andere vier varianten, juist doordat er gebruik wordt gemaakt van bestaande infra en er wordt doorontwikkeld op een bestaand cluster van sport- en leisurevoorzieningen.

> **Nederland als innovatieve delta positioneren**

Kijkend naar de positionering van Nederland in de wereld lijkt de profilering van Nederland als innovatief waterland of als innovatieve delta een sterk thema. Waterthema's die aan de Olympische Spelen kunnen worden gekoppeld zijn bijvoorbeeld: leven met en aan water, waterveiligheid, duurzaamheid, klimaatbestendigheid en havens en schepen. Vanzelfsprekend valt in 2011 moeilijk te voorspellen om welke oplossingen het precies zal gaan. Wel lijkt het dat de Olympische varianten met een nadrukkelijke koppeling aan het water (IJ-spelen, Stadsspelen, Deltaspelen) de meeste potentie hebben om deze profilering neer te zetten. Een gedeeltelijk drijvend dorp kan daarbij gezien worden als showcase van de Nederlandse ingenieurs- en bouwwereld die inspeelt op duurzaamheid en klimaatverandering²².

4.4 Criterium 4: risico's en flexibiliteit in de besluitvorming

De verschillende varianten scoren verschillend waar het gaat om risico's en flexibiliteit in de besluitvorming. Wij concentreren ons hier op de pre-bid fase: de periode tot 2019.

> **Kritische tijdspad infrastructuur**

Iedere variant bestaat uit vijf modules. Het keuzeprocess is een samenhangende selectie van kansrijke modules. Elke module heeft zijn eigen voorbereidingstijd, de ene langer dan de andere. Daarmee hebben de modules en varianten ook allemaal hun eigen kritieke pad, in de zin van: "als op tijdstip X niet is begonnen met de voorbereiding dan lukt het niet meer om met deze module vóór 2028 klaar te zijn".

Iets waar tijdig mee moet worden begonnen zijn investeringen in infrastructuur vanwege hun lange voorbereidingstijd. De Rotterdamse Stadsspelen, de Deltaspelen en de Randstadspelen vragen de meeste structurele investeringen in infrastructuur. Dat betekent dat een groot aantal infra-opgaven nu ter hand genomen dient te worden (deze zitten in het Olympische nulalternatief en de structurele maatregelen).

Voor de overige varianten is overigens ook sprake van een (kleiner) aantal inframaatregelen, waar binnen enkele jaren al zou moeten worden begonnen.

²² Drijvend wonen is ook in andere varianten mogelijk, zoals bij de Amstelspelen op IJburg II, maar we hebben hier toch een onderscheid gemaakt in varianten met een nadrukkelijke koppeling aan water en havens en de varianten die dat maar ten dele hebben.

> **Kritisch tijdspad verwerving**

De Amsterdamse IJ-spelen hebben de langste voorbereidingstijd en daarmee het meest kritieke pad. Als niet binnen korte tijd (twee jaar) wordt begonnen met uitplaatsing en verwerving (eerste gesprekken met bedrijven over verhuizing) dan zou het goed mogelijk zijn dat de ontwikkeling van dit gebied te laat komt. DHV hanteert bij de meest complexe vormen van verwerving waarbij functionerende bedrijven met een complex programma van eisen moeten worden uitgeplaatst, een termijn die kan oplopen tot 10 jaar. Zonder precies alle ins en outs op detailniveau te kennen moeten we nu uitgaan van mogelijk 10 jaar voor de verwerving. In het geval van de IJ-spelen komt daar ook nog eens een hoog risicoprofiel bij, vanwege het contract dat de bedrijven met de gemeente hebben om tot 2028 te mogen blijven. Als de periode van verwerving inderdaad 10 jaar bedraagt en er zou over één jaar worden begonnen, dan zou er daarna nog maximaal 5 á 6 jaar over zijn voor de bouw.

In Rotterdam is de voorbereidingstijd voor een Dorp in Stadshavens in principe even lang, maar hier is men al begonnen met het proces van verwerving van de benodigde gronden die benodigd zijn voor transformatie. Als de stad dit proces voortzet is er ruim voldoende tijd om de betreffende gebouwen te kunnen realiseren.

De varianten Deltaspelen, Randstadspelen en Amstelspelen met module Amstel III hebben te maken met de verwerving van gemengde bedrijven- en kantorenlocaties (Binckhorst, Leeuwensteyn, Amstel III), en komen daarmee op nummer twee voor wat betreft het kritieke pad. Wij schatten dat in 2016 met de verwerving zou moeten worden gestart teneinde de gronden tijdig op te leveren voor nieuwbouw van de Spelen.

De variant Amstelspelen met de module IJburg II voor het Olympisch Dorp kent meer speelruimte en daarmee een minder kritisch pad. Hier geldt echter weer een andere redenering. Als niet vóór of in 2015 wordt begonnen met het aanleggen van de eilanden, vervallen de verworven vergunningen om tot realisatie van IJburg II te kunnen overgaan en moeten deze opnieuw worden aangevraagd.

> **Risico's**

Naast het feit dat de IJ-spelen het meest kritieke tijdspad hebben, kennen zij ook risico's bij de verwerving. De beoogde locatie is nog volop in bedrijf en kent moeilijk te verplaatsen bedrijven, die bovendien de garantie hebben gekregen dat zij kunnen blijven. Als het niet tijdig lukt om goede afspraken te maken moet er alsnog worden uitgeweken naar een andere locatie.

Risico's worden ook gevormd door structurele maatregelen op het gebied van infrastructuur. Enerzijds door mogelijk onverhoopte financieringsproblemen, anderzijds door onverhoopte vertragingen tijdens de realisatie (oa mogelijke bezwaren vanuit de samenleving). Vanuit deze optiek scoren de beide Amsterdamse varianten veel beter dan de overige drie.

Tenslotte zijn er de bestuurlijke risico's, als gevolg van mogelijke gebrekkige afstemming tussen lokale en regionale overheden. Vanuit dit perspectief scoren de Rotterdamse Stadsspelen en de IJ-spelen het beste, waarin alle locaties op het grondgebied van één gemeente liggen. De Randstadspelen komen hier het minst gunstig uit de bus, vanwege het vereiste samenspel tussen de vele betrokken provincies en gemeenten.

Alles bij elkaar genomen (risico's en flexibiliteit) scoren de Amstelspelen met een Olympisch Dorp op IJburg II het best op dit criterium. Er hoeft weinig te worden gedaan aan nieuwe infra, de risico's van verwerving zijn klein. Wel moet er voor 2015 worden begonnen met het opspuiten van IJburg II in verband met vergunningen en moet er overeenstemming zijn met buurgemeente Ouder-Amstel.

Conclusies

5.1 Het kan in Nederland

> Olympische spelen goed mogelijk in Nederland

Wij zijn nagegaan wat de ruimtelijke implicaties zijn van de Olympische Spelen en Paralympische Spelen in Nederland. Ook hebben wij gekeken wat de ruimtelijke implicaties kunnen zijn, uitgaand van het idee dat de Spelen een sterke impuls kunnen geven aan de ontwikkeling van gewenste ruimtelijke ontwikkelingen in Nederland. De eerste conclusie is dat de Olympische Spelen ruimtelijk goed mogelijk zijn in Nederland. Er zijn verschillende ruimtelijke configuraties voor de Big Five mogelijk, met verschillende effecten op kosten en opbrengsten, legacy, et cetera. Ook is het mogelijk om de sporters en de Olympic Family goed onder te brengen en ze op tijd bij hun wedstrijdaccommodaties te krijgen. Tegelijkertijd kunnen 3 tot 6 miljoen bezoekers worden geaccommodeerd en naar de stadions worden gebracht. Wel is daarvoor een strak en goed georganiseerd tijdelijk vervoersmanagement nodig en gaan wij ervan uit dat de bezoekers vrijwel allemaal het laatste deel van hun reis naar de stadions met het openbaar vervoer afleggen. Ruimtelijk kan het! Ook voor de 38 andere locaties die worden gebruikt voor voetbal, schermen, worstelen, tennis, handbal, paardensport, wielersport, zeilen, boogschieten, slalomvaren en vele andere sporten zijn er al veel bruikbare accommodaties die kunnen worden uitgebreid of aangepast. Wij baseren ons hierbij op de sportlandkaart.

> Heel Nederland doet mee

Onafhankelijk van welke variant er wordt gekozen zal heel Nederland mee doen met de Spelen. Alle wedstrijd- en trainingsaccommodaties zullen worden gebruikt als trainingsaccommodatie tijdens of voor de Spelen. Als Amsterdam de Big Five huisvest zullen een aantal grote hallen van Rotterdam en Utrecht ook worden gebruikt en andersom. Met andere woorden, er is zoveel behoefte aan grote zaalcapaciteit dat Ahoy, Ziggo Dome, Jaarbeurs en andere grote wedstrijdhallen altijd zullen worden gebruikt.

De Nederlandse hospitalitysector zal alle registers kunnen opentrekken. Er zal in een straal van tweehonderd kilometer rondom de Big Five extra of zelfs volledig gebruik worden gemaakt van de overnachtingsmogelijkheden in hotels, pensions, campings en huisjesparken die er op dat moment zijn. Ook het Nederlandse bedrijfsleven kan de Spelen benutten om te laten zien waartoe Nederland op topniveau in staat is. De koppeling zou zelfs direct kunnen worden gemaakt met de Big Five door gebruik van innovatieve en duurzame bouwtechnieken aan en op het water.

> Tijdelijke oplossingen en hergebruik belangrijk

Zoals aangegeven (zie paragraaf 2.6) zijn wij bij het maken van de varianten, uitgegaan van tijdelijke oplossingen, hergebruik en slim gebruik maken van het bestaande. In een aantal gevallen blijken dit soort oplossingen inderdaad voordeel op te leveren of zelfs noodzakelijk. Op het gebied van hotelaccommodaties is Nederland bijvoorbeeld aangewezen op tijdelijke capaciteit in de vorm van cruiseschepen in de havens van Amsterdam en/of Rotterdam. Tijdelijk bouwen is niet altijd veel goedkoper dan permanente bouw, mede omdat er dan ook sloopkosten worden meegerekend. Toch is het soms een goede oplossing als er voor het betreffende gebouw geen nieuwe bestemming gevonden kan worden.

- > **Nieuwe infrastructuur specifiek/tijdelijk voor de Olympische Spelen kan beperkt blijven**
Elk van de varianten impliceert een hoeveelheid benodigde maatregelen op het gebied van weg- en railinfrastructuur. Zoals aangegeven maken wij onderscheid in structurele maatregelen en tijdelijk/specifieke maatregelen. Structurele maatregelen zijn nodig om de Spelen te kunnen organiseren, maar zij lossen ook een toekomstig knelpunt op. Zij behoren dus bij de lijstjes van het nulalternatief of tot de categorie 'structureel'. Daarnaast zijn er bereikbaarheidsmaatregelen specifiek/tijdelijk voor de Spelen. Ze lossen geen toekomstig knelpunt op. Deze maatregelen zijn veelal beperkt. Het zijn tijdelijke maatregelen zoals perronverlengingen, verkeersmanagement (zoals Olympic Lanes of speciale dienstregelingen) of extra (tijdelijke) perrons.

- > **Er ontstaan knelpunten als gevolg van Olympic Lanes bij de Randstadspelen, Deltaspelen en de Stadsspelen**
Bij de Randstadspelen, Deltaspelen en de Stadsspelen ontstaan er op het rijkswegennet knelpunten als de Olympic Lanes worden ingevoerd. Deze doen zich vooral voor op de A4 tussen Schiphol en Leiden, op de A4 bij Den Haag, op de toekomstige A13/16 en op de A20 tussen Gouda en Rotterdam. Dit zijn tevens weggedeelten waar ook in de autonome situatie (dus zonder Olympische Spelen) grote verkeersdruk zal zijn. Dit verklaart waarom de hoeveelheid benodigde structurele maatregelen bij deze varianten relatief hoog is.

- > **Metropoolregio Amsterdam vraagt relatief weinig structurele investeringen in infrastructuur**
De benodigde structurele investeringen in infrastructuur (Structureel en Olympisch) zijn het laagst bij de varianten Amstelspelen en IJ-spelen (€ 90 miljoen) Bij de overige varianten liggen deze vele malen hoger (van € 2,5 miljard bij de Stadsspelen tot € 2,8 miljard bij de Randstadspelen).

- > **Combinaties van varianten goed denkbaar**
Vanzelfsprekend is niet gezegd dat één van de vijf gepresenteerde varianten het optimale model is. Combinaties zijn goed denkbaar bij de verdere uitwerkingen en optimalisatieslagen. Tijdens het rekenen en tekenen met de vijf varianten tekent zich een veel groter aantal combinaties af dan de huidige vijf. Er kunnen modules van ene variant gebruikt worden voor de andere variant. Een drijvend Olympisch dorp is bijvoorbeeld niet alleen in Rotterdam mogelijk, maar ook in Amsterdam.

5.2 Er valt wat te kiezen: Als-dan-redeneringen

Op basis van de hier gepresenteerde varianten valt er daadwerkelijk wat te kiezen. Aan het begin van het proces van evaluerend ontwerpen was het onze insteek om met een aantal varianten te komen die allemaal op hun eigen wijze een goed verhaal hebben. Over legacy, over kosten, of over hun aantrekkelijkheid voor het IOC. Dat is gelukt. Het spelen met de varianten en het beoordelen ervan leidt tot een aantal zogenaamde 'als-dan-redeneringen'. Er zijn verschillende overwegingen denkbaar achter de te maken keuze. Deze overwegingen zijn van sterke invloed op de keuze voor een bepaalde variant of een combinatie van varianten. Tegelijkertijd blijkt er tussen de varianten op 'overall' scores wel degelijk sprake van verschillen, waardoor sommige varianten wat minder goed uit de bus komen. Hierop komen wij aan het eind van deze paragraaf terug.

- > **Zoveel mogelijk gebruik maken van het bestaande en besparen op de kosten.**
Een belangrijke insteek zou kunnen zijn, zeker in tijden van bezuinigingen: hoe kunnen we zo slim mogelijk gebruik maken van bestaande voorzieningen en infrastructuur en zo besparen op de kosten? Deze vraag laat zich beantwoorden met en zonder te kijken naar Olympisch Structurele investeringen. Olympisch Structurele investeringen zijn investeringen die, ook zonder Olympische Spelen, in 2028 zeer gewenst zijn en een belangrijk structureel knelpunt oplossen, maar die nog niet zijn geregeld, noch gefinancierd. Soms is er al een gedeeltelijke financiering geregeld.

Als beperking van kosten in benodigde structurele infrastructuur leidend is dan zijn de Amstelspelen met IJburg II als Olympisch Dorp de meest passende oplossing. Dit is een variant waarbij de minste kosten op het gebied van infrastructuur hoeven te worden gemaakt en waarbij de RAI wordt benut als perscentrum.

Er is ook een andere manier om naar het aspect kosten te kijken, namelijk door uitsluitend te kijken naar de kosten die alléén voor de Olympische Spelen moeten worden gemaakt. Daarbij worden de investeringen in structurele maatregelen buiten beschouwing gelaten. Kosten die vroeg of laat toch een keer moeten worden gemaakt ook zonder de Spelen. In dat geval komen we uit bij de Stadsspelen Rotterdam in combinatie met een gedeeltelijk drijvend Olympisch Dorp. We gaan er dan wel van uit dat Rotterdam in 2028 toch al een nieuw stadion heeft. Ook dat er tegen die tijd een station op Zuid is en een HOV-verbinding tussen Zuidplein en Kralingse Zoom.

- > **Maximaal aansluiten bij het IOC**
Als de inzet is om zoveel mogelijk boven de IOC richtlijnen te performen dan zijn de IJ-spelen, de Amstelspelen met een dorp in Amstel III en de Stadsspelen Rotterdam met drijvend dorp in de Maashaven de beste oplossing.
- > **Optimale katalysator voor legacy**
Als de inzet is om zoveel mogelijk investeringen in legacy te genereren, dan zouden alle oplossingen denkbaar zijn. De ene variant (IJ-spelen en Stadsspelen) stimuleert, zoals gezegd meer stedelijke legacy, de andere variant (Deltaspelen en Randstadspelen) stimuleert vooral legacy in gewenste infrastructuur en het verbeteren van de verbindingen binnen de Randstad.

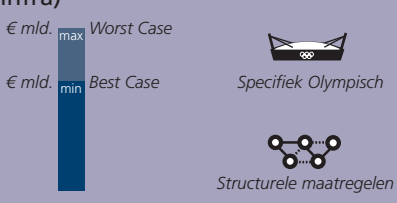

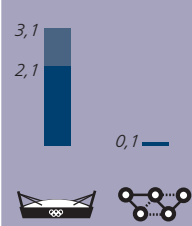
Voor wat betreft de legacy op het internationale schaalniveau (de positionering van Nederland in de wereld) lijken Olympische Spelen die een duidelijke koppeling met het water hebben, het meest kansrijk (Stadsspelen Rotterdam, IJ-spelen Amsterdam, Deltaspelen)

- > **Risicobeheersing en flexibiliteit in de besluitvorming**
Vanuit het oogpunt van risicobeheersing en het vanuit de locatie 'zeker kunnen zijn' van de mogelijkheid van Olympische Spelen is de keuze voor Rotterdam met Olympisch Dorp in Stadshavens het veiligst, aangezien de drie locaties die Rotterdam aanbiedt voor de Big Five allen in handen zijn of komen van de gemeente Rotterdam en ook de garantie bestaat dat zij vrij gemaakt kunnen worden. In de andere steden is dit niet of gedeeltelijk het geval. Bij de Amsterdamse IJ-spelen komt daar nog bij dat er vroeg moet worden begonnen met de voorbereidingen om de Westelijke IJ-oever vrij te spelen.

5.3 Totaalscores

Zoals gezegd leidt het leggen van een accent op een bepaald criterium tot specifieke keuzes voor de varianten. Dat is hierboven inzichtelijk gemaakt. Maar stel nu dat alle criteria een even grote rol spelen, welke varianten doen het dan het beste? Kijken we naar de totaalscores dan valt op dat de compacte stedelijke varianten het beste scoren. Het zijn de IJ-spelen en de Amstelspelen in Amsterdam en de Stadsspelen in Rotterdam. Zij scoren beduidend beter op IOC-criteria en niet slechter op overige criteria. De Rotterdamse stadsspelen scoren qua risico's en flexibiliteit beter op de grondverwerving en het kritische tijdspad, maar de benodigde structurele infrastructuur die op dit moment nog niet is geregeld vormt daar juist weer een groter risico.

TABEL OP DE VOLGENDE PAGINA

	Amsterdam IJ-spelen	Amsterdam Amstelspelen	
Investeringskosten ¹		Amstel III	IJburg II
Specifiek Olympisch (Big Five) ² en structurele maatregelen (vooral infra) ³ € mld. max Worst Case € mld. min Best Case 			
VMKB-resultaat⁴			
Base Case, excl. O.E. ⁵	- € 1,8 mld + O.E.	- € 1,5 mld + O.E.	- € 1,1 mld + O.E.

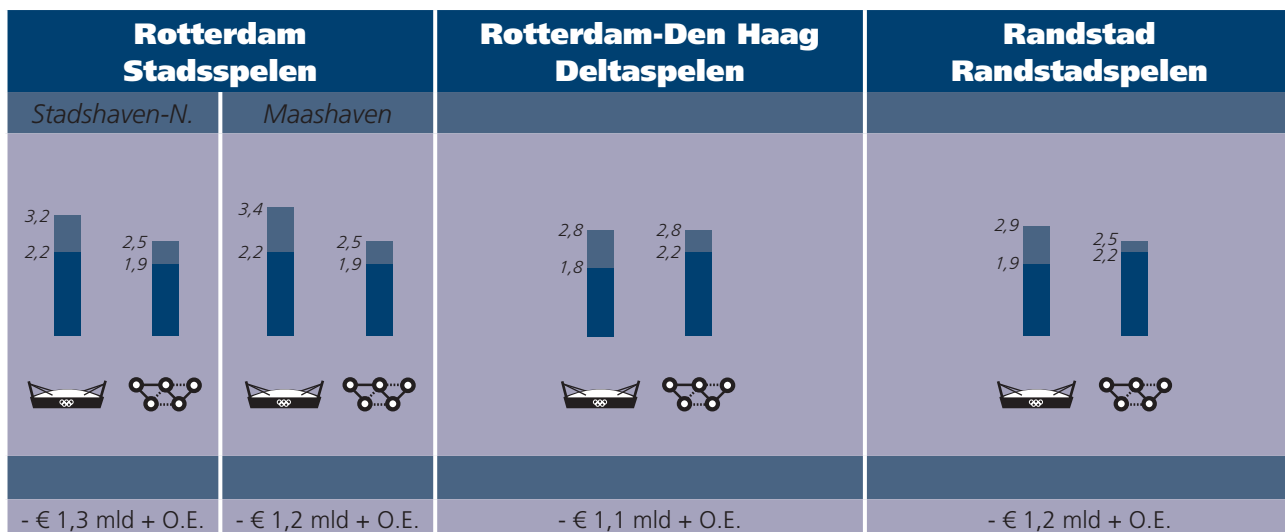
IOC-richtlijnen			
Voldoet het aan de IOC-richtlijnen?	☒	Voldoet	☒ Voldoet
Wat aan extra's?	+	<ul style="list-style-type: none"> Zeer korte reisafstanden Olympic Zone Geconcentreerde tijdelijke hotelcapaciteit bij Olympic Zone 	<ul style="list-style-type: none"> Zeer korte reisafstanden Olympic Zone (alleen bij Olympisch Dorp op Amstel III)
Legacy potentie			
Bereikbaarheid Legacy voor stad en regio Legacy voor Nederland Legacy voor Nederland in wereld		Versnelling ontsluiting nieuw stadsdeel	
Woonklimaat		Versnelling nieuw stadsdeel	Versnelling nieuwe wijk Probleemwijken krijgen impuls
Leisure		Nieuwe leisurezone	Upgrade leisurezone Nationale zone voor leisure en entertainment
Economie	Kennis en creatieve economie Impuls Metropoolregio als trekker van nationale economie Nederland als innovatieve Delta / Waterland		Impuls Metropoolregio als trekker van nationale economie
Risico's en flexibiliteit in de besluitvorming			
Bestuurlijk	-		Beperkt risico
Bereikbaarheid		Klein risico	Klein risico
Verwerving		Aanzienlijk risico	Klein risico
Start grondverwerving vereist in pré-bid fase? (2012-2019)	Ja		Nee ⁶ Ja

¹ Reële bedragen, prijspeil 1-1-2011, exclusief beheer- en onderhoudskosten, exclusief BTW.

² Investeringskosten van Big Five en tijdelijk/specifieke bereikbaarheidsmaatregelen. Probabilistische raming.

³ Investeringskosten maatregelen nodig voor de Olympische Spelen die tevens een toekomstig knelpunt oplossen (veelal infra).

⁴ Verkenning Maatschappelijke Kosten en Baten (VMKB) voor de Olympische Spelen is in 2010/2011 uitgevoerd door de RebelGroup. In deze VMKB worden de ruimtelijke alternatieven en bijbehorende kostenramingen van DHVIMust als input gebruikt. Ook andere kosten, zoals kosten voor techniek en beveiliging zijn in beeld gebracht en

Rotterdam Stadsspelen		Rotterdam-Den Haag Deltaspelen	Randstad Randstadspelen
☒ Voldoet	☒ Voldoet	☒ Voldoet	☒ Voldoet
<ul style="list-style-type: none"> + Zeer korte reisafstanden + Olympic Zone (alleen bij Olympisch Dorp in Maashaven) + Geconcentreerde tijdelijke hotelcapaciteit bij Olympic Zone 	-	-	
<ul style="list-style-type: none"> Versnelling completering OV-netwerk Rotterdam Versnelling infrastructuur Zuidvleugel van de Randstad 	<ul style="list-style-type: none"> Versnelling completering OV-netwerk Rotterdam Versnelling infrastructuur Zuidvleugel van de Randstad 	<ul style="list-style-type: none"> Versnelling infrastructuur Randstad 	
<ul style="list-style-type: none"> Versnelling nieuw stadsdeel Probleemwijken krijgen impuls 	<ul style="list-style-type: none"> Versnelling nieuw stadsdeel Probleemwijken krijgen impuls 	<ul style="list-style-type: none"> Versnelling nieuw stadsdeel 	
<ul style="list-style-type: none"> Upgrade leisurezone 	<ul style="list-style-type: none"> Upgrade leisurezone 	<ul style="list-style-type: none"> Upgrade leisurezone 	
Nederland als innovatieve Delta / Waterland	Nederland als innovatieve Delta / Waterland		
-	<ul style="list-style-type: none"> Klein risico 	<ul style="list-style-type: none"> Klein risico 	
Aanzienlijk risico	<ul style="list-style-type: none"> Aanzienlijk risico 	<ul style="list-style-type: none"> Aanzienlijk risico 	
Klein risico	<ul style="list-style-type: none"> Beperkt risico 	<ul style="list-style-type: none"> Aanzienlijk risico 	
Ja	Ja	Nee	Nee

meegenomen. Evenals de opbrengsten, zoals uitzendrechten, kaartverkoop en de opbrengsten van het vastgoed. Het saldo van kosten en baten is in de tabel weergegeven als een netto contante waarde per 1 januari 2020. Hierbij moet worden opgemerkt dat een aantal effecten die moeilijk te bepalen zijn, niet zijn meegenomen en als PM post in het rapport zijn vermeld. Het gaat om de volgende effecten: Baten uit maatregelen Veiligheid & Technologie, baten uit vrijkomende grond van de voorzieningen en 'Olympische Effecten' als impuls aan de economie, katalysatorwerking voor RO en Infra planning en sociaal-maatschappelijke effecten.

⁵ Olympische Effecten

⁶ Start realisatie eiland vóór 2015 i.v.m. verlopen van vergunningen

Gebruikte literatuur

Bedrijfschap Horeca en Catering Horeca in Cijfers

Bracewell, D. (2010) Host City Olympic Transportation Plan: A Sustainable Legacy for Vancouver. City of Vancouver

Bureau Nieuwe Gracht en Twijnstra Gudde (2008) Schetsboek Ruimte voor Olympische Plannen. Ministerie van VROM

Bureau Nieuwe Gracht (2011) Sportlandkaart. 'Verkenning ruimtelijke inrichting grootschalige topsportwedstrijdaccommodaties'. NOC*NSF, Utrecht

BVR adviseurs (2009) A12 Centraal, ontwikkelingsperspectief 2040

Deloitte Financial Advisory Services BV & Nirov (feb. 2011) 'PPS: Publiek Private Spelen'

Dienst Ruimtelijke Ordening Amsterdam (2010) Structuurvisie Amsterdam 2040. 'Economisch sterk en duurzaam'. Gemeente Amsterdam

Gemeente Amsterdam (2009) Urban District Amstel III, Anders wonen en werken tussen Arena en AMC. Visie Amstel III – concept achtergronddocument

Gemeente Amsterdam (2011) Structuurvisie Amsterdam 2040, Economisch sterk en duurzaam

Gemeente Den Haag (2009) De Binckhorst op weg naar een nieuwe toekomst, integraal ontwikkelingsplan.

Gemeente Haarlemmermeer (2011) Nota 'Olympische kansen voor Haarlemmermeer'

Gemeente Rotterdam (2007) Stadsvisie Rotterdam, ruimtelijke ontwikkelingsstrategie 2030

Gemeente Rotterdam (2010) Structuurvisie Stadionpark

Gemeente Rotterdam (2011) Stadshavens Rotterdam, ontwerp structuurvisie

Gemeente Rotterdam (2011). Zuid Werkt! Nationaal Programma Kwaliteitssprong Zuid

Gemeente Rotterdam OV studie water

Gemeente Utrecht (2009) Visie Jaarbeurskwartier

International Olympic Committee (2005) Technical Manual on Venues – Design Standards for Competition Venues.

International Olympic Committee (2005) Technical Manual on Olympic Village.

International Olympic Committee (2005) Technical Manual on Transport.

International Olympic Committee (2008) 2016 Candidature Procedure and Questionnaire.

Jansen Manenschijn, H.J., Smit, H. & Beens, A. (2007) Metronetstudie. Gemeente Amsterdam; Dienst Infrastructuur Verkeer en Vervoer

Kamerstuk 313035, nr 196. Actualisatie Nationale Markt- en Capaciteitsanalyse (2011) Ministerie van Infrastructuur en Milieu.²³

Ministerie van Economische zaken, Landbouw en Innovatie (2011) Naar de top: de hoofdlijnen van het nieuwe bedrijfslevenbeleid. Den Haag

Ministerie van Infrastructuur en Milieu (2011) Projectmatige vulling nulalternatief en varianten.

Ministerie van V&W (januari 2010) Planstudie OV-SAAL

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (mei 2011) Beleidsbrief Sport: 'Sport en Bewegen in Olympisch perspectief'

NOC*NSF (2009) Olympisch Plan 2028, heel Nederland naar Olympisch niveau.

Olympic Delivery Authority (2006) Transport Plan for the London 2012 Olympic Games and Paralympic Games. Consultation Draft (summary).

Olympic Delivery Authority (2008) London 2012 Accessible Transport Strategy for the London 2012 Olympic and Paralympic Games.

Olympic Delivery Authority (2009) Transport Plan for the London 2012 Olympic and Paralympic Games. Second edition consultation draft.

Olympic Delivery Authority (2009) The construction of the venues and infrastructure for the London 2012 Games.

One Architecture en Zwarts & Jansma Architecten (2011) Olympische Hoofdstructuur. '[Planne(n)] met een deadline'. Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Ploeg, v.d. R. & Pruis, O. (2010) Quickscan aantakking metro Gaasperplas op station Duivendrecht. Stadsregio Amsterdam

Regeerakkoord VVD-CDA (2010) Vrijheid en verantwoordelijkheid. Pag. 20

²³ Wij hebben tijdens onze analyse in het voorjaar van 2011 gebruik gemaakt van een conceptversie van de NMCA. De definitieve versie is Kamerstuk 313035, nr 196. De definitieve versie leidt niet tot nieuwe inzichten met betrekking tot de door ons signaleerde knelpunten ten aanzien van de Olympische Spelen.

Bijlagen

Bijlage 1 Agenda's OHS werksessies 1 t/m 5 fase III

> Agenda OHS (fase 3) werksessie 1 – 18 januari 2011

- 09:30 Welkom en introductie door Marijn van der Wagt (I&M)
- Toelichting van PvA en werkwijze tot april 2011 door Jan Oosterman (DHV)
- Het voor te bereiden kabinetsbesluit door Job van den Berg (DHV)
- Toelichting van het werkprogramma voor vandaag door Job van den Berg (DHV)
Samenstelling van sub-werkgroepen
- 10:30 Eerste werkrunde in subgroepen
Onderwerp: Criteria voor ontwerp en selectie van kansrijke varianten
- 12:00 Lunch
Intussen: *Plenair informeel uitwisselen van ervaringen*
Subgroepfacilitatoren wisselen eerste resultaten onderling uit
- 13:00 Tweede werkrunde in subgroepen
Onderwerp: *Uitwerkingsniveau dat voor doel van de besluitvorming nodig is*
Dit leidt tot het bepalen van de legenda(eenheden) voor de alternatieven en varianten.
- 14:30 Derde werkrunde: Verder verkennen van alternatieven en varianten
Onderwerp: *Aan de hand van resultaten (criteria, legenda) gezamenlijke vingeroefening*
concretiseren / optimaliseren / toetsen varianten
- Werkgroep nul- en nulplusalternatief (ism en tbv VMKB)
Werkgroep Alternatief en varianten Amsterdam
Werkgroep Alternatief en varianten Rotterdam
Werkgroep Alternatief en varianten ROAM
Werkgroep relatie met overig NL (of in combi met elk alternatief)
- 15:30 pauze
Intussen: facilitatoren wisselen bevindingen uit, tbv de plenaire afsluiting
- 16:00 plenaire afsluiting
Belangrijkste bevindingen – hoofdzakelijke terugkoppeling uit subsessies
Afspraken
- 17:00 klaar

> **Agenda OHS (fase 3) werksessie 2 – 1 februari 2011**

- 09:30 Toelichting van het werkprogramma voor vandaag (Job van den Berg)
- 09:40 Terugkoppeling van de afgelopen 2 weken
- kabinetsbesluit (Marijn van der Wagt)
 - Presentatie 7 uitgewerkte varianten (Wouter Veldhuis)
 - vertaling sportlandkaart van Nederland naar varianten
 - uitwerking van criteria (Jan Oosterman en Marieke Smit)
 - Stand van zaken mobiliteit (Marije Poel)
- 10:30 Verbetering van de varianten in drie subgroepen
- 12:15 Lunch
- 13:00 Scoren van de eigen varianten in drie subgroepen
- 14:30 Presentatie plenair van de varianten
- 16:30 Of eerder: afsluiting

> **Agenda OHS (fase 3) werksessie 3 – 1 maart 2011**

- 09:30 Opening en toelichting van de dag (Job van den Berg)
- 09:35 Stand van zaken, laatste inzichten
- Bereikbaarheid (Willem Homan)
 - MKBA (RebelGroup)
 - Kostenberekeningen (Marieke Smit)
- 10:05 Stand van zaken alternatieven en varianten aan de hand van de Big Five en de benodigde infrastructuur (Jan Oosterman / Wouter Veldhuis)
- 10:30 Koffie / thee
- 10:45 Varianten scores per criterium (1)
- 11:30 Wisselen van groep Varianten scores per criterium (2)
- 12:15 Lunch
- 13:00 De OS 2028: de bezoekers en hun accommodaties (Jan Oosterman)
- 13:30 Vooruitblik op besluitvorming door minister (M. van der Wagt / F. Timmerman)
- 14:00 Interactief groeps gesprek:
Het delen van de belangrijkste inzichten (o.l.v. Job van den Berg)
- 15:45 Afsluiting met een hapje en een drankje

> **Agenda OHS (fase 3) werksessie 4 – 5 april 2011**

- 14:30 Toelichting van de middag
Wat is er de afgelopen 4 weken gebeurd (Job van den Berg)
- 14:40 Terugkoppelingen van de afgelopen 4 weken
- Terugkoppeling ministerie, voorbereiding kabinetsbesluit, etc. (Marijn van der Wagt)
 - Afstemming met RebelGroup (Jan Oosterman)
 - Stand van zaken Varianten Mobiliteit, Kosten (Marije Poel en Marieke Smit)
- 15:00 Eerste commentaarronde, discussie over aannames, correcties, etc.
- 15:45 Varianten ten opzichte van elkaar
- 16:30 Algemene conclusies

> **Agenda OHS (fase3) werksessie 5 – 3 oktober 2011**

- 15.00 Wat is er de afgelopen maanden gebeurd (Henriëtte Bersee)
Vooruitblik op kabinetsbesluit
- 15.20 Toelichting op belangrijkste wijzigingen in eindrapport (Jan Oosterman)
- 15.40 Reacties en discussie n.a.v. eindrapport

> **Deelnemerslijst Werksessie 1**

(Op basis van uitnodigingenlijst, misschien niet iedereen daadwerkelijk aanwezig geweest)

Ministeries

Marijn van der Wagt	lenM NRO
Willemieke Hornis	lenM NRO
Frans Timmerman	lenM NRO
Erik van den Eijnden	lenM NRO
Paul van Hemert	lenM NRO
Niek van der Heiden	lenM NRO
Yoni Dekker	lenM NRO
Laurens Venema	lenM NRO
Taco Verkerk	lenM NRO
Elze Hemke	ELenI
Manuel Dijkstra	lenM Mobiliteit
Jorn Douwstra	VWS Sport
Sonja v.d. Poel	ELenI

Alliantiepartners OHS

Esther Reith	Gemeente Amsterdam
Marco Kooiman	Gemeente Amsterdam
Nelleke Penninx	Gemeente Amsterdam
Marco den Heijer	Gemeente Rotterdam
Michiel Couperus	Gemeente Rotterdam
Marije ten Kate	Gemeente Rotterdam
Jan de Weerd	Gemeente Utrecht
Marte Kappert	Gemeente Utrecht
Frank Weijzen	Gemeente Den Haag
Frans van de Ven	Gemeente Den Haag
Hans Derks	IPO
Jos Rijkhoff	VNO-NCW
Erik-Jan Koers	NOC*NSF
Daphne van den Berg	VNG
Mark Monsma	Olympisch Vuur
Elien Wierenga	Ministerie VROM
Alice Kroeze	Olympisch Vuur

Specialisten provincies

Annelies van der Does	Provincie Zuid-Holland
Olga Arandjelovic	Provincie Zuid-Holland
Marc Hanou	Provincie Noord-Holland

Overige

Henriette Bersee	Clustermanager VKB/NRO
------------------	------------------------

Enno Gerdes	RebelGroup
Peter Blok	RebelGroup
Anita Bijvoet	GIRO
Dagmar Keim	GIRO
Partners fase 3	
Jan Oosterman	DHV
Job van den Berg	DHV
Marieke Smit	DHV
Willem Homan	DHV
Marije Poel	DHV
Marjolein Huijs	DHV
Wouter Veldhuis	Must stedenbouw
Sebastian van Berkel	Must stedenbouw

> **Deelnemerslijst Werksessie 2**
(Onvolledig, niet door iedereen ingevuld)

Ministeries

Marijn van der Wagt	lenM NRO
Willemieke Hornis	lenM NRO
Frans Timmerman	lenM NRO
Erik van den Eijnden	lenM NRO
Paul van Hemert	lenM NRO
Yoni Dekker	lenM NRO
Laurens Venema	lenM NRO
Leo van 't Hof	lenM

Sonja v.d. Poel ELenI

Alliantiepartners OHS

Esther Reith	Gemeente Amsterdam
Marco Kooiman	Gemeente Amsterdam
Marije ten Kate	Gemeente Rotterdam
Jan de Weerd	Gemeente Utrecht
Jos Rijkhoff	VNO-NCW
Menko Noordegraaf	Stadsregio Amsterdam

Specialisten provincies

Annelies van der Does	Provincie Zuid-Holland
Francisco Colombo	Provincie Zuid-Holland
Marc Hanou	Provincie Noord-Holland

Overige

Enno Gerdes	RebelGroup
Peter Blok	RebelGroup

Partners fase 3

Jan Oosterman	DHV
Job van den Berg	DHV
Marieke Smit	DHV
Marije Poel	DHV
Tom Straeter	DHV
Marjolein Huijs	DHV
Wouter Veldhuis	Must stedenbouw
Sebastian van Berkel	Must stedenbouw

> **Deelnemerslijst Werksessie 3**

(onvolledig, op basis van de briefjes met de belangrijkste inzichten van de deelnemers ingevuld)

Ministeries

Marijn van der Wagt	lenM NRO
Frans Timmerman	lenM NRO
Erik van den Eijnden	lenM NRO
Paul van Hemert	lenM NRO
Niek van der Heiden	lenM NRO
Yoni Dekker	lenM NRO
Remco v/d Bos	lenM
Sonja v.d. Poel	ELenI
Maarten Schallenberg	VWS

Alliantiepartners OHS

Esther Reith	Gemeente Amsterdam
Marco Kooiman	Gemeente Amsterdam
Michiel Couperus	Gemeente Rotterdam
Marije ten Kate	Gemeente Rotterdam
Jan de Weerd	Gemeente Utrecht
Frank Weijzen	Gemeente Den Haag
Marcel Wijermans	Gemeente Den Haag

Specialisten provincies

Annelies van der Does	Provincie Zuid-Holland
Francisco Colombo	Provincie Zuid-Holland
Marc Hanou	Provincie Noord-Holland
Karin Yssel	Provincie Flevoland

Overige

Enno Gerdes	RebelGroup
Peter Blok	RebelGroup

Partners fase 3

Jan Oosterman	DHV
Job van den Berg	DHV
Marieke Smit	DHV
Willem Homan	DHV
Marjolein Huijs	DHV
Wouter Veldhuis	Must stedenbouw
Sebastian van Berkel	Must stedenbouw

> **Deelnemerslijst Werksessie 4**

Ministeries

Marijn van der Wagt	lenM NRO
Niek van der Heiden	lenM NRO
Manuel Dijkstra	lenM
Daniël de Groot	lenM
Sonja v.d. Poel	ELenI
Henk Meyer	VWS

Alliantiepartners OHS

Joost Smit	Gemeente Amsterdam
Marco Kooiman	Gemeente Amsterdam
Arno van Prooijen	Gemeente Rotterdam
Jan de Weerd	Gemeente Utrecht
René Leppink	Gemeente Utrecht
Sander Los	Gemeente Den Haag
Marcel Wijermans	Gemeente Den Haag
Hans Derks	IPO
Mark Monsma	Olympisch Vuur
Erik-Jan Koers	NOC*NSF

Specialisten provincies

Wieger Zwikstra	Provincie Zuid-Holland
Karen Raap	Provincie Zuid-Holland
Marc Hanou	Provincie Noord-Holland
Bertus Cornelissen	Provincie Utrecht

Overige

Peter Blok	RebelGroup
------------	------------

Partners fase 3

Jan Oosterman	DHV
Job van den Berg	DHV
Marieke Smit	DHV
Marije Poel	DHV
Marjolein Huijs	DHV
Sebastian van Berkel	Must stedenbouw

> **Deelnemerslijst Werksessie 5**

Ministeries

Marijn van der Wagt	lenM NRO
Paul van Hemert	lenM NRO
Daniël de Groot	lenM NRO
Henriëtte Bersee	lenM NRO
Manuel Dijkstra	lenM Mobiliteit
Leo van het Hof	lenM Mobiliteit
Maarten Schallenberg	VWS Sport

Alliantiepartners OHS

Victor Bos	Gemeente Amsterdam
Joost Smit	Gemeente Amsterdam
Marco den Heijer	Gemeente Rotterdam
Arno van Prooijen	Gemeente Rotterdam
Frank Weijzen	Gemeente Den Haag
René Leppink	Gemeente Utrecht
Hans Derks	IPO

Specialisten provincies

Annelies van der Does	Provincie Zuid-Holland
Francisco Colombo	Provincie Zuid-Holland
Bertus Cornelissen	Provincie Utrecht

Overige

Peter Blok	RebelGroup
------------	------------

Partners fase 3

Jan Oosterman	DHV
Marieke Smit	DHV
Marije Poel	DHV
Wouter Veldhuis	Must stedenbouw

Toelichting op maatregelen bereikbaarheid

2.1 Inleiding

> Belang van een bereikbare Spelen

Om de Olympische Spelen te organiseren en alle bezoekers, sporters en officials te kunnen vervoeren, moet bereikbaarheid van de accommodaties gegarandeerd zijn. Bereikbaarheid speelt in verschillende IOC-richtlijnen een rol, een voorbeeld is de richtlijn van maximale reisafstand van 45 minuten tussen het Olympisch Dorp, de belangrijkste accommodaties en het vliegveld. Daarom heeft bereikbaarheid een belangrijke rol gespeeld tijdens het ontwerpen, verfijnen en optimaliseren van de varianten. Voor de vijf definitieve varianten zijn de benodigde maatregelen op de weg en voor het openbaar vervoer in beeld gebracht.

Uitgangspunt voor de ontwikkeling van de varianten in deze fase is om de Olympische Spelen op zo goed mogelijk bereikbare plekken te organiseren: daar waar een gebied nu of in 2028 al in grote mate bereikbaar is. Zo zijn de infrastructuur en ruimtelijke ordening van de Olympische Hoofdstructuur optimaal op elkaar afgestemd.

> Doel van de studie: in beeld brengen van maatregelen voor bereikbare Big Five

Het ministerie van Infrastructuur en Milieu ziet de Olympische Spelen als kans om projecten die knelpunten in de autonome situatie oplossen, te versnellen, om Nederland op dat 'Olympisch Niveau' te krijgen. Dit zijn projecten die zogenaamde legacy achterlaten. Het in beeld brengen van de voor de Olympische Spelen noodzakelijke maatregelen is bedoeld om een voorkeursstructuur te bepalen en zonodig prioriteit te kunnen stellen in de aanloop naar een bid.

Als door de extra reizigers voor de Olympische Spelen ergens een knelpunt ontstaat, is in deze studie eerst bezien of hiervoor in de bestaande planning al maatregelen voor worden genomen (en of deze afdoende zijn). Als dit niet het geval is, zijn vooral tijdelijke maatregelen voorgesteld, of permanente maatregelen met een zo groot mogelijke legacy. Inschatting hiervan is gemaakt op basis van expert judgement en sessies met regionale overheden en het ministerie van I&M.

Doel van de studie is geweest om alle benodigde maatregelen tussen nu en 2028 in beeld te krijgen en de kosten van deze maatregelen op te nemen in een VMKB.

> Scope van de studie: Quickscan

Doel van deze studie is het in kaart brengen van een aantal (vijf) varianten van de Olympische Hoofdstructuur. Daarbij is de ruimtelijke plaatsing van de Big Five van doorslaggevend belang. Daarom is in deze onderzoeksfase alleen de bereikbaarheid ten behoeve van de Big Five in beeld gebracht. Daar waar maatregelen nodig blijken, niet zijnde voor de Big Five, zijn deze wel gesignaleerd, maar niet opgenomen in de kosten. We laten ze buiten beschouwing omdat ze geen substantiële kosten met zich mee brengen;

Voor de wegmaatregelen is gekeken naar effecten op het hoofdwegennet. Daar waar we tijdens gesprekken en studie nu al kennis hebben vergaard over mogelijke lokale knelpunten, wordt dat wel beschreven, maar zijn de maatregelen niet geraamd en opgenomen in de kosten.

Op deze manier is sober omgegaan met de benodigde maatregelen. Deze quickscan brengt in beeld wat nodig is voor de realisatie van de Olympische Hoofdstructuur. Verdere studie en berekeningen naar één of meerdere varianten kunnen uitwijzen dat meer nodig is dan op dit moment in beeld is.

> **Raming**

De kosten van de afzonderlijke maatregelen zijn vertrouwelijk van aard en daarom niet opgenomen in dit rapport. Alleen de totaal bedragen zijn aangegeven in hoofdstuk 3 van het hoofdrapport.

> **Werkwijze**

In deze fase van het onderzoek naar de Olympische Hoofdstructuur is voor het eerst gerekend en getekend aan verschillende ruimtelijke varianten. Van belang was de doelstelling van het ministerie om de ruimtelijke varianten te optimaliseren en daarna op hoofdlijnen met elkaar te vergelijken. Op basis van dit abstractieniveau van ontwerpen en vanwege het korte tijdsbestek waarin deze studie is gedaan, is gekozen voor een analyse op basis van expert judgement aan de hand van bestaand studiemateriaal, kentallen van eerdere of komende (Londen) Olympische Spelen en cijfers, beleidsstukken en bestaande plannen betreffende het openbaar vervoer en de weg. Deze analyse is vervolgens getoetst bij (regionale) overheden, NS, ProRail en Rijkswaterstaat. Zo is gebruik gemaakt van de expertise van een groot aantal deskundigen. Dit levert een beeld op van de mate van bereikbaarheid en de benodigde maatregelen voor de Olympische Spelen.

In de volgende paragrafen is voor het openbaar vervoer en voor het hoofdwegennet aangegeven:

- welke categorie deelnemers (bezoekers, sporters, Olympic Family) tijdens de Olympische Spelen van deze vorm van vervoer gebruik maakt;
- welke uitgangspunten zijn gehanteerd;
- hoe de knelpunten zijn geïdentificeerd;
- en waarom welke maatregelen zijn voorgesteld om deze knelpunten op te lossen.

2.2 Openbaar Vervoer

> **Voor wie is het Openbaar Vervoer**

Ervaringscijfers geven aan dat bijna 90% van de bezoekers tijdens de Olympische Spelen reist met het openbaar vervoer. De andere 10% komt anders; met auto, fiets, te voet etc. Voor de bezoekers is het van belang dat de plekken waar zij komen tijdens de Olympische Spelen (stadions, grote hotelclusters, Schiphol en de binnensteden/funzones) goed bereikbaar zijn met het openbaar vervoer.

> **Uitgangspunten en methodiek**

In de analyse ligt de focus bij knelpunten die alleen door de Olympische Spelen ontstaan op tijdelijke maatregelen. Knelpunten die ook al ontstaan in de autonome ontwikkeling, dienen bij voorkeur opgelost te worden met meer permanente maatregelen. Om bezoekers veilig en snel te vervoeren, en reizigerspieken te kunnen opvangen na de wedstrijden, zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Clusters van accommodaties zijn het liefst met meerdere OV-lijnen (trein, tram, metro, bus) en vanuit verschillende richtingen bereikbaar om de vervoersdruk te spreiden en flexibiliteit in te bouwen;
- De maatgevende periode voor piekbelasting van het netwerk is na afloop van een game; vooraf-

gaande aan een game is de bezoekersstroom minder geconcentreerd. Op basis van kentallen van het Olympische park Londen is berekend welke piekbelasting ontstaat na afloop van de wedstrijd. Bij clusters van accommodaties is de capaciteit van de stations gesommeerd en ervan uitgegaan dat 60% van de bezoekers binnen één uur de locatie wil verlaten; de rest blijft langer (voor horeca, entertainment, etc.). Bij een afzonderlijke accommodatie is ervan uitgegaan dat mensen niet op de locatie blijven: 100% wil binnen één uur de locatie verlaten;

- Tijdens de Olympische Spelen is het aantal "reguliere" reizigers lager dan gewoonlijk, zo blijkt uit andere Olympische Spelen. Dit is vanwege de vakantieperiode en vanwege mensen die de Olympische Spelen vanwege de drukte mijden;
- Wat betreft kosten zijn alleen maatregelen voor knelpunten van de Big Five in beeld gebracht. Dit sluit aan bij deze fase: het vergelijken van de kosten verbonden aan de ruimtelijke plaatsing van de Big Five. Buiten de Big Five ontstaan ook knelpunten; op sommige plaatsen kunnen die niet worden opgelost met alleen een busverbinding. Er is dan wel een knelpunt benoemd en een maatregel voorgesteld, aangeduid als "niet Big Five", doch deze is niet opgenomen in de kostenraming.

Om te kunnen bepalen hoeveel reizigers per uur vervoerd kunnen worden is uitgegaan van onderstaande capaciteiten van de verschillende vervoermiddelen:

- Trein: dubbeldeks intercity materieel op maximale lengte, Vol-norm (zit en stapplaatsen): 1700 reizigers. Minimale opvolging is 3 minuten, dus maximaal 20 treinen per spoor per richting;
- Metro: Amsterdam kent in de huidige situatie een maximale frequentie van 8 keer per uur per metrolijn (vanwege vervlochten netwerk), Rotterdam heeft een ontvlochten netwerk waardoor minimale opvolging van ca. 2 minuten mogelijk is, dus maximaal 30 metrotreinen per uur per richting;
- Tram: met gelijkvloerse kruisingen maximaal ca. 12 trams per uur per richting, bij ongelijkvloers meer namelijk ca. 20;
- Bus: in principe onbeperkt, bij frequenties van meer dan 10-12 keer per uur is vrij liggende infrastructuur wenselijk; ook het spreiden van vervoer naar meerdere bestemmingen/richtingen is mogelijk;
- Ferry: afhankelijk van aantal opstapplaatsen en aan-/afmeren.

> **Identificeren van de knelpunten**

Per variant is in beeld gebracht waar reizigerspieken ontstaan en hoe deze opgevangen kunnen worden. Pieken ontstaan vooral na afloop van een wedstrijd. Na inschatting van de bestemmingen van deze reizigers en de richtingen waarin ze willen reizen (op basis van de geografische verdeling van herkomst- en bestemmingslocaties) is gekeken in hoeverre de bezoekers via bestaand openbaar vervoer vervoerd kunnen worden. Waar capaciteitstekort ontstaat, is gezocht naar de meest efficiënte manier om de capaciteit te vergroten (verkeersmanagement, meer treinen, groter station, extra haltes, toevoeging van een OV-lijn). Deze capaciteitsvergroten maatregelen zijn zoveel mogelijk structurele maatregelen, passend bij de autonome ontwikkeling, of tijdelijke maatregelen. Om onze bevindingen te toetsen zijn deze voorgestelde maatregelen voorgelegd aan experts van NS Reizigers en Prorail, regionale overheden en het Ministerie van I&M.

Gekeken is naar knelpunten in de hoofdstructuur. Knelpunten buiten de grote clusters van accommodaties worden in beginsel opgelost met lokaal /regionaal openbaar vervoer en zijn niet onderscheidend per variant.

Er is gebruik gemaakt van de resultaten en de update van de NMCA (Nationale Markt- en Capaciteits-Analyse 2011). De NMCA is een multimodale analyse naar de staat van de bereikbaarheid in 2020 en 2028. Volgens de concept NMCA zijn er geen spoorknelpunten te verwachten. Dit betekent dat er in 2028 op het spoor geen knelpunten worden verwacht in de autonome situatie, zonder de pieken van het openbaar vervoer ten behoeve van de Spelen. De pieken die reizigers voor de Olympische Spelen genereren zijn echter zo groot (piek is soms net zo groot als normale belasting op één dag) dat in overleg met NS en ProRail toch een aantal maatregelen in beeld zijn gebracht. Geprobeerd is die maatregelen vooral tijdelijk te laten zijn, omdat het spoor in de autonome situatie dus geen knelpunten kent.

> **Voorgestelde maatregelen**

De piekbelasting van stations nabij clusters van accommodaties komt in de verschillende varianten uit op ongeveer 60.000 – 100.000 reizigers op het drukste moment (uur na afloop van de wedstrijden). Overall bezien kan het spoorstelsel met een aanvullende OV-modaliteit (naast trein ook tram of metro) de reizigersaantallen naar verwachting verwerken. Aanbeveling is om de planning van wedstrijden en de daaruit voortvloeiende bezoekersstromen (na afloop) slim naar tijd en plaats te spreiden om enorme piekbelastingen te voorkomen.

> **Alle varianten**

Om tijdens de Olympische Spelen grote aantallen bezoekers te kunnen vervoeren, zijn in elke variant maatregelen op het gebied van verkeers- en vervoersmanagement voor OV nodig. Dit zijn maatregelen waardoor de capaciteit en benutting van het spoor worden verhoogd en veel treinen kunnen worden ingezet (kort volgen). De dienstregeling wordt zodanig aangepast dat met de beschikbare infrastructuur zoveel mogelijk reizigers kunnen worden vervoerd: 'een zogenaamde Olympische dienstregeling'. Daarmee kunnen er meer treinen rijden, maar moeten reizigers rekening houden met minder directe verbindingen en vaker overstappen. Het maatregelenpakket vormt een aanvulling op de reeds voorziene maatregelen in het kader van het MIRT en Programma Hoogfrequent Spoorvervoer. Crowd management met inzet van voldoende personeel/vrijwilligers is van groot belang om de pieken bezoekers na de wedstrijden veilig te verwerken en te begeleiden. In de afgelopen periode zijn goede ervaringen opgedaan met evenementen zoals SAIL, Koninginnedag Amsterdam en de Tour de France Rotterdam. Waar dat kan is daarom juist ook enige afstand ingebouwd tussen het stadion en de OV-opstapplaatsen, om bezoekers op dat tussengelegen pad te kunnen versnellen of vertragen, zodat niet iedereen tegelijk op het station aankomt.

> **IJ-spelen Amsterdam**

Algemeen

Door de compacte opzet van de Big Five liggen de belangrijkste accommodaties van de IJ-spelen op loopafstand van elkaar. Het Olympisch park en de andere Amsterdamse Olympische locaties zijn vanuit heel Nederland via de bestaande infrastructuurbundel van de A10, de spoorlijnen en de bestaande metrolijn van Amsterdam goed bereikbaar. Om alle bezoekers tijdens de Olympische spelen goed te kunnen aan- en afvoeren is extra capaciteit nodig op het OV-net. Ontsluiting op loopafstand van de accommodaties wordt geregeld door middel van een tijdelijk treinstation en een metrostation. Door de directe ligging aan de A10 is een groot deel van de Nederlandse accommodaties met de auto binnen 50 kilometer en 60 minuten bereikbaar. Schiphol ligt binnen 15 treinminuten van de Big Five.

Big Five

Dit gebied wordt in de huidige situatie ontsloten door station Sloterdijk en de A10. Het Olympisch stadion bevindt zich echter op een grote afstand van dit stations. Het IOC hanteert een loopafstand van maximaal 1200 meter voor bezoekers en voor 800 meter voor werknemers tot de ingang van het park. Daarom zijn een tijdelijk treinstation en metrostation nodig om de bezoekers van dit cluster in de verschillende richtingen te vervoeren. Sloterdijk kan fungeren als ontsluiting richting Schiphol en verder, het tijdelijke treinstation naar Amsterdam Centraal en verder. Van belang hierbij is goede reisinformatie en routing, zodat de reizigers zich spreiden naar het goede station geleid worden. Het is mogelijk om HSL-treinen te laten stoppen op dit tijdelijke station Amsterdam Hemweg. Voorgesteld wordt, om de pieken van bezoekers van dit cluster aan accommodaties op een veilige en robuuste manier af te voeren, om de ringmetro te verlengen naar de nieuwe Hemweg, als eerste stap naar het sluiten van de kleine ring. De tweede stap, doortrekken naar Amsterdam Centraal, is niet nodig voor de Olympische Spelen, maar wellicht wenselijk als ontsluiting van het woon/werkgebied Coenhaven na afloop van de OS. De metro is gericht op de ontsluiting van het gebied tussen Amsterdam Sloterdijk en Amsterdam Centraal waardoor geen sprake is van concurrentie / paralleliteit met de bestaande treinverbinding. Om het grote aantal bezoekers rondom de Coenhaven maar ook in de rest van Amsterdam te kunnen vervoeren met de metro blijkt uitbreiding van capaciteit nodig op het metronet. Deze capaciteitsuitbreiding vindt plaats door middel van ontvlechting van het metronet, wat ook een structureel knelpunt oplost. Ontvlechting betekent dat metro's niet meer alternerend verschillende routes rijden, maar dat elke metrolijn zijn eigen route kent. Maatregelen die moeten worden genomen om de metro te ontvlechten zijn o.a. het opwaarderen van het beveiligingssysteem en kleine infrastructurele aanpassingen waardoor lijnen losgeknipt kunnen worden. Op dit moment zijn voor de uitvoering van ontvlechting nog meerdere oplossingsrichtingen mogelijk. Ferry's worden aanvullend ingezet om de bezoekers van de Coenhaven naar Amsterdam CS te vervoeren.

Overig

In deze variant is het goed mogelijk een cluster van accommodaties te realiseren en in te zetten rondom het Amsterdamse Bos. Omdat de trein aan de zuidkant van Amsterdam tijdelijk wordt beperkt ten behoeve van extra spoorcapaciteit voor treinen aan de westkant, kunnen de reizigers vanaf het Amsterdamse Bos niet met de trein naar Schiphol vanaf Amsterdam Zuid. In dat geval zou een tijdelijk station op de westtak bij de Henk Sneevlietweg wenselijk zijn. Dit is echter geen maatregel ten behoeve van de Big Five en daarom niet opgenomen in de kosten.

> **Amstelspelen Amsterdam**

Meeste accommodaties bevinden zich op en rondom het Duivendrechtse Veld. De Amstelspelen liggen daarmee op nu al één van de best bereikbare plekken van Nederland. Bij beide varianten van het Olympisch Dorp is een groot deel van de sportaccommodaties in Nederland met de auto binnen 50 kilometer en 60 minuten bereikbaar. Door de compacte opzet van de Big Five liggen de belangrijkste accommodaties dicht bij elkaar, soms op loopafstand. Voor de bereikbaarheid van de accommodaties wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van de al aanwezige infrastructuur. Schiphol en de rest van Nederland zijn via de bestaande spoorlijnen en de treinstations Zuid, RAI, Duivendrecht en Bijlmer uitstekend bereikbaar. Ook het metronet van Amsterdam ontsluit de verschillende locaties in meerdere richtingen. Uitbreiding van capaciteit op deze OV lijnen en op stations zorgt ervoor dat tijdens de Spelen pieken van bezoekers opgevangen kunnen worden.

Om dit gebied ook tijdens de Olympische Spelen goed te ontsluiten en de bezoekers hier in alle richtingen af te kunnen voeren zijn daarom vooral capaciteitsvergrotenende maatregelen nodig. Concreet gezien betekent dit dat ook hier ontvlechting van het metronet van Amsterdam nodig is om tot de benodigde capaciteit van de metro te komen. Daarnaast blijkt uit onze analyse dat de belasting op de metro richting het centrum zo groot is tijdens de Spelen, dat het stukje Duivendrecht – Van der Madeweg te druk wordt belast. Een metrostation aan de Gaasperplaslijn in de knoop Duivendrecht is opgenomen zoals beschreven in de Quicksan van gemeente Amsterdam uit 2010. Deze biedt dan de oplossing om reizigers van de Spelen meteen en zonder overstappen in de oost-west verbinding te vervoeren (andere accommodaties in Beatrixpark en Amsterdamse Bos én de funzone met hotelaccommodaties rondom de Zuidas). Uitbreiding van het station Duivendrecht verhoogt de capaciteit op het station. Dit is nodig om treinen te starten na afloop van wedstrijden zonder het drukke reguliere treinverkeer te hinderen. Het is van belang de reizigers goed te informeren en te begeleiden om ze te spreiden naar deze verschillende trein- en metrostations. In deze variant zal de capaciteit van het spoor op de westtak van Amsterdam (Schiphol - Sloterdijk –Amsterdam) tijdens grote pieken gedurende de Olympische Spelen worden beperkt, om een hoogfrequente bediening op de zuidtak (Schiphol - Amsterdam Zuid – Duivendrecht / Arena) mogelijk te maken. Het is mogelijk om tijdelijk HSL-treinen te laten stoppen op station Duivendrecht en Amsterdam Bijlmer ArenA.

> **Stadsspelen Rotterdam**

Algemeen

De grote accommodaties van de variant Stadsspelen zijn dichtbij de spoorverbinding Schiphol – Antwerpen geprojecteerd. Realisatie van een ntercitystation bij het Stadionpark zorgt voor een uitstekend bereikbaar Stadionpark, waar ook de hogesnelheidstreinen kunnen stoppen. De HOV-verbinding tussen het Zuidplein en het metrostation Kralingse Zoom rijgt de belangrijkste publiekstrekkingen aan elkaar en zorgt voor een goede spreiding van de reizigersstromen na afloop van een evenement. De Randstad, Zuid-West-Nederland en een deel van Vlaanderen zijn binnen zestig minuten met de auto bereikbaar. Het Olympisch Dorp in de Stadshavens is bereikbaar via het bestaande metronetwerk en station Schiedam-Centrum. Voor de spelers komt er, naast de Olympic Lanes, een snelle verbinding met taxiboten van het Olympisch Dorp naar Stadionpark. De overige sportaccommodaties in Nederland zijn vanuit het Olympisch Dorp bereikbaar via de A20, A4, A13 en A16. Er zijn relatief meer Olympic lanes nodig dan de Amsterdamse varianten, omdat Schiphol bereikt moet kunnen worden. Een groot deel van de Nederlandse sportaccommodaties is daarmee binnen een uur bereikbaar. De alternatieve locatie voor het Olympisch Dorp in de Maashaven ligt minder gunstig ten opzichte van het openbaar vervoer en de auto-ontsluiting..

Big Five

De grootste reizigerspieken ontstaan op de OV-lijnen van en naar het Stadionpark en het AHOY gebied. De voorgestelde maatregelen zijn bedoeld om dit gebied goed te ontsluiten. De ontwikkeling van station Stadionpark is essentieel om bezoekers te kunnen vervoeren met de trein richting Rotterdam Centraal en Schiedam. Dit station biedt in de huidige plannen (vier perronsporen) echter niet voldoende capaciteit tijdens de Olympische Spelen om voldoende treinen te kunnen laten stoppen. Daarom is uitbreiding nodig van capaciteit door extra stijgpunten en perronsporen in het station Stadionpark. Het station kan dan tevens tijdelijk gebruikt worden als HSL-stop. De extra sporen bij IC-station Stadionpark zijn nodig om optimaal gebruik te kunnen maken van de 4-sporigheid in de Willemstunnel en veel

treinen op stadionpark te kunnen starten. De Willemstunnel wordt tijdens de Spelen door extra treinen belast. Goederenvervoer zal in deze periode op de grootste piekmomenten (na afloop van wedstrijden) tijdelijk op een andere manier afgewikkeld moeten worden.

Het blijkt dat daarnaast een aanvullende OV-verbinding nodig is om dit gebied goed te kunnen ontsluiten. Voorgesteld wordt gebruik te maken van het oostelijke deel van de Zuidtangent naar Kralingse Zoom. De MIRT-verkenning is nog niet afgerond. In dit rapport zijn wij bij wijze van aanneme uitgegaan van een tram++ systeem (dit biedt meer capaciteit dan een normale tram, voldoende voor de bereikbaarheid van de Spelen).

Om het gebied verder te ontsluiten en ook om de sporters van het dorp naar de stadions te vervoeren zullen tevens ferry's ingezet worden.

De metrocapaciteit tussen Slinge en Rotterdam Centraal geeft in de autonome situatie een knelpunt. De metro naar Spijkenisse wordt daarom tijdelijk ingekort op piekmomenten, zodat de metro Centraal – Ahoy primair voor de Olympische bezoekers gebruikt wordt. Reizigers vanuit Spijkenisse kunnen omgeleid worden via Schiedam.

Overig

In deze variant is het waarschijnlijk dat de strandporten in Scheveningen zullen plaatsvinden. Dan is een nieuw stuk tramspoor, verlenging van tram 11, nodig naar Scheveningen Haven voor de bezoekers van strandporten. Deze maatregel is niet voor de Big Five en daarom niet opgenomen in de kosten.

> **Deltaspelen Rotterdam - Den Haag**

De belangrijkste accommodaties zijn strategisch gelegen langs de spoorlijnen tussen Den Haag en Rotterdam Zuid en aan de HSL. Het onderliggende netwerk van trams en metro's zorgt voor een robuust systeem, gelijk aan dat van de Stadsspelen. Het Olympisch Dorp in de Vlietzone ligt gunstig ten opzichte van de A4, A13 en de A12. De Randstad, Zuid-West-Nederland en een deel van Vlaanderen zijn binnen zestig minuten met de auto bereikbaar. Omdat het Olympisch Dorp niet in de nabijheid ligt van de sportaccommodaties zullen alle sporters gebruik moeten maken van shuttlebussen of privaat vervoer richting de accommodaties. Om deze verplaatsingen optimaal te kunnen faciliteren zal in deze variant meer moeten worden gedaan op het gebied van verkeers- en vervoersmanagement. Er zijn relatief veel wegvakken met Olympic Lanes, van Rotterdam tot aan Schiphol.

Omdat de bezoekersstromen en -volumes hier niet wezenlijk verschillend zijn van de Stadsspelen Rotterdam, zijn hier op het gebied van het openbaar vervoer dezelfde knelpunten en maatregelen van toepassing.

> **Randstadspelen Amsterdam – Utrecht – Rotterdam – Den Haag**

De Big Five zijn in deze variant verspreid over verschillende locaties in de Randstad. Dit levert relatief minder grote piekbelastingen op. De Spelen maken gebruik van het aanwezige wegen- en OV-netwerk in de Randstad. Waar uitbreiding van de capaciteit van het openbaar vervoer nodig blijkt, is dat tijdelijk op te lossen, of met structurele maatregelen die in de autonome ontwikkeling al gewenst zijn. De over de Randstad verspreide accommodaties moeten wel verbonden worden met het Olympisch Dorp

en Schiphol waardoor hier veel Olympic Lanes gerealiseerd moeten worden. Voor bezoekers van het Olympisch stadion en de Kuip in Rotterdam is het van belang dat het, ook in de autonome ontwikkeling gewenste, station Stadionpark wordt ontwikkeld. In Amsterdam is extra capaciteit nodig voor de metro. Voorgesteld wordt dit op te lossen door ontvlechting van het metronet, wat ook in de autonome situatie een knelpunt oplost.

Zie voor een compleet overzicht van de maatregelen de tabellen aan het einde van deze bijlage.

2.3 Weg (Olympic Lanes)

> Voor wie zijn de Olympic Lanes?

De Olympic Lanes zijn bedoeld om sporters, pers, officials en overig Olympisch verkeer snel en betrouwbaar tijdens het tijdbestek van de vier weken (drie weken wedstrijden plus een week daaraan voorafgaand) van de Olympische Spelen te vervoeren. De Lanes moeten ervoor zorgen dat deze speciale Olympische reizigers geen last hebben van het overige verkeer en zekerheid hebben dat de maximale reistijd niet wordt overschreden.

> Uitgangspunten en methodiek

Op basis van ervaringen met de Olympische Spelen elders (London¹, Vancouver en Barcelona) zijn de belangrijkste routes voor de Olympic Lanes gedefinieerd. Hierbij is in dit stadium van onderzoek vooralsnog uitgegaan van alle vervoerrelaties op het hoofdwegennet tussen de Big Five en luchthaven Schiphol, met uitzondering van onderlinge verbindingen tussen de drie wedstrijdaccommodaties.

Voor de Olympic Lanes tussen de Big Five is aangenomen dat deze gedurende vier weken 24 uur per dag in twee richtingen beschikbaar moeten zijn. Naast de gewenste beschikbaarheid voor Olympisch verkeer schept dit ook duidelijkheid richting de weggebruikers ten opzichte van een situatie waarin de Olympic Lanes soms wel en soms niet beschikbaar zouden zijn.

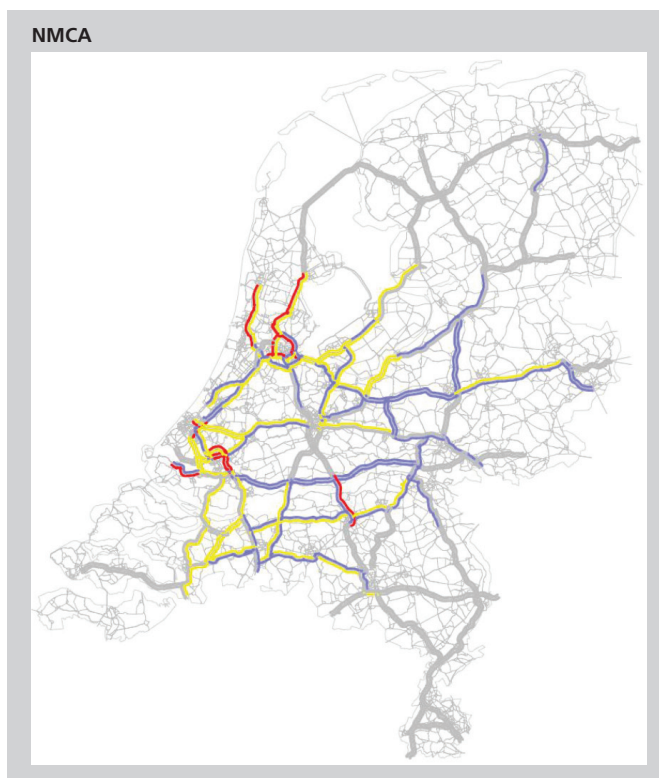
Voor de Rotterdamse varianten en de Randstadspelen was naast Schiphol ook Rotterdam-The Hague Airport in beeld. Het lijkt niet aannemelijk dat deze luchthaven zeer frequent door vliegtuigen uit alle windstreken zal worden bediend. Hierdoor is altijd - ook in de Rotterdamse varianten - een Olympic Lane nodig vanaf luchthaven Schiphol. Wat betreft de luchthaven is bekend dat sporters ruimschoots voor de Olympische Spelen arriveren. Zij zullen de Lane naar de luchthaven dus in mindere mate gebruiken tijdens de Spelen. De Olympic Lane vanaf Schiphol is met name bedoeld voor het overige Olympisch verkeer. De Olympic Lanes zijn weergegeven op de kaarten.

In deze fase van de studie naar de Olympische Hoofdstructuur zijn alleen maatregelen voor Olympic Lanes op het hoofdwegennet onderzocht. Aanbeveling is om in een volgende fase, bijvoorbeeld met behulp van verkeersmodellen voor zowel het hoofdwegennet als het regionale wegennet, de locaties en consequenties van de Olympic Lanes meer gedetailleerd in beeld te brengen. Uitgangspunt voor de analyse van de Olympic Lanes is de Nationale Markt- en CapaciteitsAnalyse (NMCA)². Voor de NMCA zijn prognoses opgesteld en knelpunten benoemd voor 2030. Voor de analyse van de Olympic Lanes is op verzoek van het Ministerie gebruik gemaakt van de prognose 2030 met het hoogste economische

¹ <http://www.london2012.com/olympic-route-network/home.html>

² Wij hebben tijdens onze analyse in het voorjaar van 2011 gebruik gemaakt van een conceptversie van de NMCA. De definitieve versie is Kamerstuk 313035, nr 196. De definitieve versie leidt niet tot nieuwe inzichten met betrekking tot de door ons gesignaleerde knelpunten ten aanzien van de Olympische Spelen.

scenario: Global Economy (GE). Voor de situatie in 2030 zonder Olympic Lanes constateert de NMCA knelpunten op de onderstaande relevante wegvakken (Randstad). Voor de knelpuntenanalyse hanteert de NMCA de reistijdnormen van de Nota Mobiliteit. Deze normen gaan ervan uit dat de reistijd in de spits tussen de steden maximaal anderhalf en op stedelijke ringwegen maximaal twee keer zo lang mag duren als in een congestievrije periode.

> **Identificeren van de knelpunten**

Op basis van de veronderstelde verkeersintensiteit en de beschikbare wegcapaciteit in de NMCA 2030 is een knelpuntenanalyse uitgevoerd voor de gedefinieerde Olympic Lanes. Voor wegvakken waar een Olympic Lane is voorzien is de wegcapaciteit met één rijstrook per richting verminderd. Vervolgens is de verhouding tussen de verkeersintensiteit en wegcapaciteit (I/C-waarde) bepaald. Dit is gedaan voor de spits (piek) en de restdag (dal). Uit het beeld van de restdag wordt tevens een globale indicatie verkregen van het effect van een scenario met minder economische groei dan het GE-scenario. In deze indicatieve verkennende analyses (quickscan) is geen rekening gehouden met herverdelingseffecten van het verkeer ten gevolge van het verminderen van de capaciteit op de wegen met Olympic Lanes.

Op de verkeersintensiteit is –op basis van een analyse van bestaande tellingen van Rijkswaterstaat Dienst Verkeer en Scheepvaart (DVS)- geen correctie voor de zomerperiode toegepast. In deze analyse is voor de spits maar weinig verschil tussen de seizoenen geconstateerd. Bovendien mag worden aangenomen dat veel Nederlanders ten tijde van de Olympische Spelen thuis zullen blijven en ervoor of erna met vakantie zullen gaan. Aan de andere kant blijkt uit voorgaande Olympische Spelen, dat veel mensen het drukke gebied met de Spelen per auto vermijden. Daarom is voor het bepalen van de maatregelen op de wegen met Olympic Lanes uitgegaan van de cijfers voor de restdag.

Een I/C-waarde boven de 1,0 – de verkeersintensiteit overstijgt de wegcapaciteit- leidt tot congestie. Voor wegvakken met een I/C-waarde tussen de 1,0 en 1,2 is aangenomen dat de situatie tijdens de Olympische Spelen met slimme maatregelen / verkeersmanagement op een acceptabel niveau kan worden gehouden. Indien wegvakken een I/C-waarde boven de 1,2 hebben is sprake van een serieus knelpunt (langdurig stilstand verkeer) dat niet meer met verkeersmanagement kan worden beheerst.

In de navolgende tabel zijn wegvakken met knelpunten op het rijkswegennet weergegeven voor de autonome situatie in 2028 (spits en restdag) en voor de situatie met de Olympic Lanes (alleen restdag). De beoordeling vindt dus niet plaats op de spitsituatie met Olympic Lanes. Verondersteld is veel mensen de congestiegebieden zullen mijden en dat meer grootschalige maatregelen alleen te verantwoorden zijn als zelfs in de restdag (buiten spitsperiode) sprake is van een knelpunt. De gehanteerde beoordeling met intensiteit/capaciteit (I/C) waarden is een bewerking van DHV.

Naast de wegwitbreidingen zal een omvangrijk pakket aan mobiliteits- en (dynamisch) verkeersmanagementmaatregelen nodig zijn om de situatie op de Nederlandse wegen in de hand te houden. Dit pakket is in samenwerking met DVS en Traffic Quest gedefinieerd. Het is een eerste inschatting van de benodigde maatregelen en kosten om tijdelijke Olympic Lanes in te richten, toe- en afritten aan te passen, de doorstroming te verbeteren en omleidingen in te stellen. Het gaat het om een pakket aan maatregelen bijvoorbeeld vergelijkbaar met wat er nodig is als een weg wordt aangepakt voor groot onderhoud (zoals toegepast bij A10-west) met onder andere:

- communicatie (Londen is al gestart met communicatie richting de weggebruikers voor de zomer van 2012);
- route-informatiepanelen;
- meetapparatuur zoals camera's, matrixborden, meetlussen;
- toeritdosering;
- tijdelijke afsluiting van toe- en afritten;
- spitsstroken;
- kleine infrastructurele aanpassingen;
- opschalen bemensing verkeerscentrales, verkeerbegeleiders, verkeerspolitie, incidentmanagement-teams (handhaving);
- P+R terreinen voor de overstap naar het openbaar vervoer.

Voor een verdergaande onderbouwing voor de investeringkosten van het verkeers- en vervoersmanagement van de Olympische Spelen is een nadere analyse van de situatie en effecten nodig (inclusief de verdeling naar maatregelen voor de autonome situatie en maatregelen puur voor de Olympische Spelen).

³ Voor de benoemde knelpunten kunnen oplossingen van verschillende aard/omvang worden voorgesteld. Hierbij gaat het dus niet altijd om de uitbreiding van infrastructuur met extra rijstroken, maar bijvoorbeeld ook de reconstructie van een knooppunt.

>

Benoemen van maatregelen per variant

Omdat de korte periode van de Olympische Spelen een uitzonderlijke situatie betreft is gesteld dat alleen wordt ingezoomd op wegvakken die zelfs in de restdag een I/C-waarde boven de 1,2 aangeven. Voor deze wegvakken met Olympic Lanes zijn capaciteitsvergrotenende maatregelen nodig.³ Vervolgens is getoetst of deze wegvakken in de autonome situatie van de NMCA 2030 reeds als knelpunt zijn benoemd. In dat geval is een permanente (structurele) oplossing te verantwoorden. Voor de dan nog resterende wegvakken (geen knelpunt in autonome situatie, wel knelpunt met Olympic Lanes)

is bezien hoeveel rijstroken deze bevatten. Gesteld is dat wegvakken met 2 rijstroken per richting –en waarvan één rijstrook een Olympic Lane is- tot een onacceptabele situatie zullen leiden. Hier is uitbreiding met een rijstrook per richting nodig. Voor wegvakken met 3 rijstroken of meer is gesteld dat knelpunten voor de relatief korte periode van de Olympische Spelen geaccepteerd moeten worden.

- IJ-spelen Amsterdam en Amstelspelen Amsterdam: een knelpunt is zichtbaar op de A4 tussen Schiphol en Amsterdam en bij variant IJ-spelen Amsterdam ook op de A10-west. Verondersteld wordt dat met het (tijdelijk) afsluiten van afritten en omleiden van verkeer over de A5 Westrandweg deze knelpunten beheersbaar zijn.
- Stadsspelen Rotterdam en Deltaspelen Den Haag – Rotterdam: met Olympic Lanes vanaf de luchthaven ontstaat een knelpunt op de A4 tussen Schiphol en Leiden en ter hoogte van Den Haag. In de autonome situatie in de spits is deze weg al zeer druk. Door het afkruisen van de linkerrijstrook voor de Olympische Spelen ontstaat een fors knelpunt. In de NMCA is deze weg ook als knelpunt in beeld. Daarom gaan we hier uit van een permanente capaciteitsverhoging. Verder is het op de A4 tussen Leiden en Den Haag en op A13 tussen Den Haag en Rotterdam ook druk, maar door de Olympic Lanes ontstaat nog geen groot knelpunt volgens de eerder aangegeven criteria. In het Bestuurlijk Overleg MIRT van voorjaar 2011 zijn onder andere afspraken gemaakt over de maatregelen die ook in beeld zijn als structurele maatregel voor de verschillende ruimtelijke varianten. Op basis van deze afspraken zijn sommige van deze maatregelen gedeeltelijk bekostigd. In deze studie is in de ramingen van de structurele maatregelen alleen het deel opgenomen waarvan de bekostiging nog niet is geregeld. De maatregel blijft genoemd bij structureel omdat hij in zijn geheel nog niet is zekergesteld.
- Deltaspelen Den Haag – Rotterdam: Naast de bovenstaande knelpunten en maatregelen ontstaat met Olympic Lanes over de nog te openen A13-A16 op deze weg een knelpunt. In de NMCA is deze weg als knelpuntlocatie in beeld. Hier is uitgegaan van een structurele maatregel die leidt tot voldoende capaciteit.
- Randstadspelen Amsterdam – Utrecht – Rotterdam – Den Haag: de genoemde knelpunten bij Stadsspelen en Deltaspelen gelden voor deze variant ook. Aanvullend ontstaat een knelpunt op de A20 tussen Rotterdam en Gouda. In de NMCA is deze weg als knelpuntlocatie in beeld. Hier moeten op grond van de NMCA maatregelen worden genomen die leiden tot voldoende capaciteit. Een deel van deze capaciteitsverhogende maatregelen is dmv afspraken in het kader van het MIRT voorjaar 2011 reeds bekostigd. Het deel dat nog niet zeker is gesteld, is opgenomen in de kosten voor de Structurele maatregelen.

Overzicht bereikbaarheidsmaatregelen

Bereikbaarheidsmaatregel	IJ-spelen	Amstel-spelen	Stads-spelen	Delta-spelen	Randstad-spelen
Olympisch Tijdelijk/Specifiek (alleen nodig voor de Spelen)					
Aanleg metrostation Duivendrecht Amsterdam aan Gaasperplaslijn					
Capaciteitsuitbreiding station Duivendrecht Amsterdam (o.a. 2 extra doorrijsporen + toeleidende infra)					
Capaciteitsuitbreiding station Stadionpark Rotterdam (2 extra perronsporen + toeleidende spoorinfra)					
Pakket OV verkeersmanagement maatregelen (o.a. optimaal benutten spoorcapaciteit)					
Pakket mobiliteits- en verkeersmaatregelen voor de weg	Investeringsniveau onderscheidend per variant				
Tijdelijk treinstation Nieuwe Hemweg Amsterdam (met 4 perronsporen + toeleidende infra)					
Metroinfra Isolatorweg – Nieuwe Hemweg en nieuw metrostation Nieuwe Hemweg Amsterdam					
Op- en afstapplaatsen voor inzet ferry's					
Verlengen tramlijn 11 Den Haag			Geen Big Five	Geen Big Five	
Olympisch Structureel (mogelijk ook nuttig voor autonome ontwikkeling)					
HOV verbinding Ahoy – Stadionpark – Kralingse Zoom					
Ontvlechten metronet Amsterdam (verkeersmanagement en kleine infra maatregelen)					
Ontwikkeling van station Stadionpark Rotterdam					
Capaciteitsuitbreiding A4 kp de Hoek – kp Zoeterwoude dorp					
Capaciteitsuitbreiding A13/A16 verbindingsweg					
Capaciteitsuitbreiding A20 Rotterdam – Gouda					

Overzicht bereikbaarheidsmaatregelen (vervolg)

Bereikbaarheidsmaatregel	IJ-spelen	Amstel-spelen	Stads-spelen	Delta-spelen	Randstad-spelen
Maatregelen nulalternatief (autonome ontwikkeling, in 2028 aanwezig)					
Westtangent (bus Sloterdijk – Schiphol)					
Vergroten transfercapaciteit station Amsterdam Zuid zoals in het project Zuidas					
Oostelijke ontsluitingsweg IJburg II					
Programma Hoogfrequent Spoor					
OV SAAL korte termijn					
Tweede Coentunnel					
Randstadrail					
A13-A16					
Ring Utrecht					
A4 Midden-Delfland					
Legacy-maatregelen (niet nodig voor de Spelen, maar interessante optie bij vervolgonwikkeling)					
Sluiting kleine ring Amsterdam (nieuwe Hemweg - Centraal Station)					
HOV-bus Zuidtangent Oost (Bijlmer Arena – IJburg II)					
HOV verbinding Ahoy - Stadshavens - Schiedam Centrum (zuidtangent)					
Tramlijn Binckhorst / Vlietzone					
Tram Utrecht Centraal - Leidsche Rijn - station Vleuten					

Beoordeling I/C-waarden

Wegvak	NMCA*	Autonoom 2028		Situatie met Olympic Lanes 2028				
		Knel-punt	Spits	Rest Dag	IJ-spelen	Amstel-spelen	Stads-spelen	Delta-spelen
A10 (west) De Nieuwe Meer-Coenplein	ja							
A10 (zuid) De Nieuwe Meer-W.graafsmeer	ja							
A4 De Nieuwe Meer- Badhoevedorp	nee							
A4 Badhoevedorp-Schiphol	ja							
A4 Schiphol-De Hoek	ja							
A4 De Hoek-Zoeterwoude Dorp	ja							
A4 Zoeterwoude Dorp-Pr. Clausplein	nee							
A4 Pr. Clausplein-Ypenburg	ja							
A13 Ypenburg-Berkel en Rodenrijs	nee							
A13 Berkel en Rodenrijs-Kleinpolderpl	nee							
A13/A16 Berkel en Rodenrijs-Terbregsepl.	ja							
A16 Terbregseplein-Feijenoord	ja							
A2 Amstel-Holendrecht	nee							
A2 Holendrecht-Oudenrijn	nee							
A9 Badhoevedorp-Holendrecht	nee							
A12 Pr. Clausplein-Gouwe	nee							
A12 Gouwe-Oudenrijn	nee							
A20 Gouwe-Terbregseplein	ja							

*Toelichting

Voor de benoemde knelpunten kunnen oplossingen van verschillende aard/omvang worden voorgesteld. Hierbij gaat het dus niet altijd om de uitbreiding van infrastructuur met extra rijstroken, maar bijvoorbeeld ook om de reconstructie van een knooppunt.

- I/C-waarde <0,9 Geen knelpunt
- I/C-waarde 0,9-1,2 Druk, maar met verkeersmanagement op acceptabel niveau
- I/C-waarde 1,2 < Knelpunt met langdurig stilstaand verkeer
- Wegvak heeft geen Olympic Lanes

Richtlijnen en interpretaties		
	IOC eisen / richtlijnen / referenties	Interpretatie DHV/Must
Perscentrum	<ul style="list-style-type: none"> Oppervlakte: ca. 150.000 m² (voor ca. 20.000 journalisten, broadcasters, fotografen) Groot vloeroppervlak Voldoende vrije hoogte 	<p>Wij gaan uit van 150.000 m²</p> <p>London 2012: alle ruimtes bij elkaar ca 100.000 m².</p> <p>London 2012: verdieping: 8-10 m hoog. 2 verdiepingen</p>
Olympisch stadion	<ul style="list-style-type: none"> Ca. 75.000 toeschouwers Evenementen/onderdelen: <ul style="list-style-type: none"> Openingsceremonie Sluitingsceremonie Atletiek 	<p>Wij gaan uit van 75.000 zitplaatsen met ruimte voor veiligheidsmaatregelen eromheen</p> <p>Twee mogelijke varianten:</p> <ul style="list-style-type: none"> Olympisch stadion inclusief atletiek. Na Spelen transformeren in voetbalstadion. Olympisch stadion is tijdens spelen voetbalstadion. Atletiek in apart stadion.
Basketbalhal	<ul style="list-style-type: none"> Ca. 15.000 a 18.000 toeschouwers 2 sporthallen Trainingfaciliteiten 	<p>Wij gaan uit van 18.000 toeschouwers</p>
Zwemcomplex	<ul style="list-style-type: none"> 22.000 toeschouwers (12.000 zwemmen, 5.000 duiken/schoonspringen, 5.000 waterpolo). 3 zwembaden <ul style="list-style-type: none"> 50 meter zwembad, 10 banen Schoonspringbad Waterpolobad Trainingsfaciliteiten 	<p>Wij gaan uit van:</p> <p>IOC richtlijn: 22.000 toeschouwers (12.000 zwemmen, 5.000 duiken/schoonspringen, 5.000 waterpolo).</p> <p>London 2012: 22.500 toeschouwers (inclusief aparte waterpolo venue).</p> <p>Beijing 2008: 17.000 toeschouwers</p> <p>Aantal tijdelijke zwembaden voor training: 5</p>

Eisen bereikbaarheid

	IOC eisen / richtlijnen	Interpretatie DHV/Must
Bereikbaarheid	<ul style="list-style-type: none"> • Afstand / reistijd: <ul style="list-style-type: none"> • Olympisch Dorp – belangrijkste sportaccommodaties 50 km OF 1 uur rijden ('normale' wegen / verkeersomstandigheden); ANDERS: 2 Olympische Dorpen • Vervoermiddel: openbaar vervoer (bus) <ul style="list-style-type: none"> • Publiek/supporters – sportaccommodaties • (Hotel)accommodatie: <ul style="list-style-type: none"> • 40.000 bedden 3-5* hotels binnen 50 km van referentiepunt • Accommodatieconcept: <ul style="list-style-type: none"> • 10.000 bedden 3-5* hotels • Binnen 10 km van referentiepunt 	<p>Sportersvervoeren met wegvervoer. Idem voor geaccrediteerden en Olympische familie.</p> <p>Geen maximale reistijd (wel kwalitatief hoogwaardig ov vereist)</p> <p>Referentiepunt = Olympisch stadion</p>

Wij hebben aannames gedaan op basis van programma's van andere Olympische steden (met name Londen) voor:

- Aantal benodigde hectares
- Aantal parkeerplekken
- Percentage kantoorruimte in het perscentrum
- Het aantal en de oppervlakte van de woningen in het Olympisch Dorp

Deze zijn opgenomen in het geheime deel van het rapport.

Bronnen:

- International Olympic Committee (2005) Technical Manual on Venues – Design Standards for Competition Venues.
- International Olympic Committee (2005) Technical Manual on Olympic Village.
- International Olympic Committee (2005) Technical Manual on Transport.

Eisen / richtlijnen faciliteiten Olympisch Dorp

Standard Space Requirements	Olympic Games (m ²)	Olympic Winter Games (m ²)
Residential Building		
- Single Bedroom	9 m ²	9 m ²
- 2-person Bedroom	12 m ²	12 m ²
NOC Office / Medical / Storage Space	Refer to the table p. 89	
Dining Hall	20,000 m ²	6,000 m ²
- Dining Area for Athletes and Officials	10,000 m ²	3,000 m ²
- Staff Dining Area	850 m ²	600 m ²
- Main Dining Hall - Back of House	8,000 m ²	2,000 m ²
- McDonald's Counter	60 m ²	40 m ²
- Baggage Check Area	400 m ²	150 m ²
- Casual Dining Hall	3,000 m ²	N/A
Polyclinic	3,000 m ²	800 m ²
NOC Services Centre	1,000 m ²	400 m ²
Sports Information Centre	500 m ²	300 m ² (Can be part of NOC Services Centre)
Chef de Mission Hall	400 m ²	200 m ²
Resident Centres (including Laundry Facilities)	5,000 m ²	1,500 m ²
Security Command Centre	500 m ²	500 m ²

Bron: International Olympic Committee (2005) Technical Manual on Olympic Village.

Eisen / richtlijnen faciliteiten Olympisch Dorp

Standard Space Requirements	Olympic Games	Olympic Winter Games
Religious Centre	1,000 m ²	300 m ²
Recreational Activities	6,000 m ²	1,500 m ²
Recreational Sports Complex	20,000 m ²	5,000 m ²
Village Communications Centre	50 m ²	40 m ²
Olympic Village Plaza	4,000 m ²	2,500 m ²
- Village Amphitheatre	500 m ²	250 m ²
- Village General Store	1000 m ²	850 m ²
- Bank	250 m ²	100 m ²
- Photo Store	170 m ²	100 m ²
- Village Call Centre	200 m ²	150 m ²
- Cyber Café	430 m ²	200 m ²
- Hair Salon	200 m ²	100 m ²
- Florist	80 m ²	50 m ²
- Dry Cleaning	50 m ²	25 m ²
- Café	500 m ²	500 m ²
- Travel Agent	100 m ²	50 m ²
- Post Office	180 m ²	75 m ²
- Olympic Museum	50 m ²	40 m ²
- WADA	50 m ²	40 m ²
Operational Zone		
- Guest Pass Centre	600 m ²	300 m ²
- Welcome Centre	10,000 m ²	4,000 m ²
- Village Media Centre	2,000 m ²	800 m ²
- Transport Mall	20,000 m ²	10,000 m ²
- NOC Dedicated Vehicle Parking	1,000 car parking spaces	300 car parking spaces
- Facility Services Centre	10,000 m ²	3,000 m ²

Bron: International Olympic Committee (2005) Technical Manual on Olympic Village.

Maximale loopafstand van openbaar vervoer naar sportaccommodaties

Walking Distances from the Transport Drop-off (continued)

Constituent Group	Walking Distances
Spectators / Sponsors	Recommended at a maximum of 1200 metres from transport drop off to entry points and 800 meters from the entry to spectator areas.
Workforce	Recommended at a maximum of 800 metres from transport drop off to entry points and 800 metres from entry to work area.
Accessible	Recommended at a maximum of 200 metres from transport drop off to entry points and 400 metres from entry to spectator areas.

Venues situated in a cluster may have greater walking distances because the transport drop-off may be located at a greater distance than for stand-alone venues.

Bron: International Olympic Committee (2005) Technical Manual on Transport.

Sharing Venues

- A key principle relevant to venue design is sharing venues wherever possible according to the technical feasibility and competition format and schedule.
- Venue sharing and venues located adjacent to each other will eliminate some duplication of functional area spaces and services (e.g. a joint Venue Media Centre (VMC) covering two or more adjacent venues).
- In the venue design process some options for sharing venues are:

SUMMER

- Athletics & Football Finals (Ceremonies/Main Stadium); Marathon & Race Walk may finish in main stadium.
- Badminton & Rhythmic Gymnastics
- Basketball Preliminaries & Handball Finals
- Basketball Finals & Gymnastics - Artistic & Trampoline
- Cycling Time Trial may take place on sections of road course or share with the Triathlon cycling event.
- Judo & Wrestling
- Modern Pentathlon – use of existing venues (see capacity table for explanation)
- Rowing & Canoe-Kayak Flatwater
- Swimming & Water Polo Finals
- Table Tennis & Taekwondo or Gymnastics-Rhythmic
- Taekwondo & Handball Preliminary

Bron: International Olympic Committee (2005) Technical Manual on Venues – Design Standards for Competition Venues.

Samenvatting van belangrijkste onderzoeken uit het voortraject

> Schetsboek Ruimte voor Olympische Plannen⁴

In opdracht van het Ministerie van VROM hebben twee bureaus in de periode van december 2007 tot en met mei 2008 ruimtelijke verkenningen verricht naar de mogelijkheden voor grootschalige sportevenementen in Nederland. Hierbij lag de focus op het grootste evenement, namelijk de Olympische Spelen.

Tijdens deze verkenningen zijn er aan de hand van 5 ateliersessies, met experts van verschillende soorten partijen, punten aangeleverd die als startpunt kunnen dienen voor ruimtelijke debatten over de Olympische Spelen. Het onderzoek leverde een schat aan informatie op, onder andere over de spelen in het recente verleden en de nabije toekomst (Londen 2012). Vanwege het verkennende karakter van de ateliers was het nog te vroeg om concrete keuzen en beslissingen naar aanleiding van de uitkomsten te maken. Wel ontstond een groot aantal inzichten en een besef van de ruimtelijke vereisten en mogelijkheden van mogelijke Olympische Spelen. Eveneens ontstond gevoel voor de kosten en de ruimtelijk-economische baten.

Het kán in Nederland. Nederland beschikt over voldoende ruimtelijke mogelijkheden om grootschalige (sport)evenementen zoals de Olympische Spelen te organiseren. De verkenningen en modellen laten dit zien. Er zal onmiskenbaar grote ruimtedruk uitgaan van de eisen van mobiliteit en huisvesting/accommodaties. Dit zal grote, maar haalbare inspanningen vergen die tegelijkertijd grote kansen bieden. Het is nuttig voor Nederland. De Olympische Spelen kunnen voordelen genereren voor een reeks van (ruimtelijke) vraagstukken. De organisatie van de Spelen stelt namelijk eisen die vanuit zichzelf al van belang zijn voor de inrichting van Nederland. Dit kan katalyserend werken bij bijvoorbeeld het verbeteren van de bereikbaarheid. De legacy kan daarmee in ruimtelijk opzicht minstens zo belangrijk zijn als de Spelen zelf.

Plannen met een harde deadline. De katalyserende werking van de Spelen zit niet alleen in de inhoudelijke versterking van thema's. Ook de besluitvorming en bestuurlijke/strategische discussie is gebaat bij het plannen volgens een gemeenschappelijk doel én met een keiharde deadline, namelijk de opening van het sportevenement.

Gedragen door het hele land. De organisatie van de Spelen is een onderneming voor Nederland als geheel. Nederlandse steden zijn in omvang te klein om de schaal van de Spelen op te vangen. Toch ligt een zwaartepunt in relatief stedelijk ontwikkelde regio's voor de hand vanwege de afzet van de infrastructuur na de Spelen. Verbetering van deze infrastructuur is cruciaal om aan de voorwaarden van de Spelen te kunnen voldoen. Dit werkt twee kanten op: de Spelen zullen helpen bij het verbeteren van die infrastructuur, maar de bepaling van de locatie(s) ervan zal in sterke mate afhangen van de nu al aanwezige infrastructuur.

Het bedrijfsleven draagt en stuurt; waar verdienen we ons geld mee in 2028? Toerisme uit Azië, entertainment industrie, leisure en well-being zijn verwachte groeimarkten. Met de organisatie van grootschalige (sport)evenementen zoals de Olympische Spelen kan hierop worden ingespeeld. De economische structuur en vestigingsbeleid voor deze ontwikkelingen lopen voor een belangrijk deel parallel met die van de Spelen: hotels/logies, grote entertainment hallen/terreinen, internationale ambiance/uitstraling.

⁴ Bureau Nieuwe Gracht en Twynstra Gudde (2008)

De sport draagt en stuurt; waar welke sport? Op dit moment voldoet vrijwel geen enkele sportaccommodatie aan de eisen van het IOC. Er ligt dus nog een grote bouwopgave. Procedureel (en ruimtelijk) gezien is 2028 nú. Gelet op de doorlooptijd (10-15 jaar) van de procedures voor grote ruimtelijke en infrastructurele vereisten, is er een grote urgentie om nu aan de slag te gaan. In feite moeten alle procedures in 2021 (het jaar van een eventueel bid) zijn doorlopen. Om de Spelen in 2028 mogelijk te maken, moet men nu al starten met een preciezere en lokale invulling van het ruimtelijk programma van eisen.

> **Ontwerpverkenning 'Ontwerpen aan de Olympische Hoofdstructuur; plannen met een deadline'** ⁵

De Ontwerpverkenning Olympische Hoofdstructuur (OHS) is dit voorjaar afgerond. Op 2 maart 2011 werden de resultaten gepresenteerd op het Ministerie van Infrastructuur en Milieu. In het onderdeel 'Positiespel' zijn, langs een aantal thema's en middels het schetsen van eerste structuren, de mogelijkheden en kansen onderzocht om de Olympische en Paralympische Spelen in 2028 ruimtelijk in te passen op een manier die de legacy voor Nederland maximaliseert.

De ontwerpogave is verkend vanuit drie gezichtspunten, die samenhangen met de verschillende doelen van de OHS: Kwaliteit, Opportuniteit en Techniek. Kwaliteit is enerzijds vertaald naar de acht ambities voor Nederland zoals die zijn opgetekend in het Olympisch Plan 2028 en de vertaling hiervan door het kabinet in haar kabinetsstandpunt 'Uitblinken op alle niveaus'. Anderzijds vertegenwoordigt Kwaliteit de unique selling points waarmee Nederland zich internationaal kan verkopen. Opportuniteit is ingevuld met de grote ruimtelijke opgaven in Nederland voor de komende twintig jaar die mogelijk kunnen profiteren van en bijdragen aan de Olympische Hoofdstructuur. Techniek is vertaald naar de minimale eisen waaraan de hoofdstructuur moet voldoen om de knock-outs van het bidproces succesvol te doorlopen.

Door de drie gezichtspunten met elkaar te verbinden ontstaat synergie. De combinatie van Opportuniteit en Techniek geeft de mogelijkheid tot 'Werk met Werk Maken': een ontwikkelagenda. Uit de verbinding van Kwaliteit met Opportuniteit ontstaat 'Sneller en Beter': een ontwerpagenda. De verbinding tussen Techniek en Kwaliteit stelt de vraag naar (inter)nationale verankering en 'draagvlak voor allemaal': een procesagenda. Het maken van een routekaart van nu tot 2028, met het oog op legacy voor langere termijn, kan dienen als planningsinstrument om gefaseerd steeds meer focus te geven aan de hoofdstructuur. Een flexibele marsroute biedt volgens de opstellers van het rapport ruimte aan maatschappelijke ontwikkelingen en innovaties. Door daarbij actief te anticiperen op veranderingen in de wereld en bij het IOC, kan daarmee ook gewerkt worden richting een Spelen die de legacy en daarmee ook het draagvlak voor de Spelen in Nederland nationaal én internationaal maximaliseren. Dit wordt 'agency' genoemd.

In het rapport zijn drie zoekgebieden gedefinieerd waarbinnen weer meerdere varianten mogelijk zijn. De zoekgebieden zijn gebaseerd op overwegingen vanuit het perspectief van techniek, kwaliteit en opportuniteit. Het zijn de regio Rotterdam, de regio Amsterdam en een combinatie van beide. Afhankelijk van de wens tot een zekere legacy of de concentratie op een specifieke legacy, thema of unique selling point kunnen vele varianten onderzocht worden. De eerste stap richting 2028, is om de alternatieven verder te onderzoeken zodat bepaald kan worden welke basiskeuzes gemaakt moeten worden om de

⁵ *One Architecture en Zwarts & Jansma Architecten (2010)*

Spelen mogelijk te maken.

> **Sportlandkaart** ⁶

De Sportlandkaart is een verkenning naar de ruimtelijke inrichting van grootschalige en bovenregionale sportaccommodaties in Nederland. De Sportlandkaart Nederland heeft verschillende doelen:

- Een overzicht van aanwezige en geplande topsportaccommodaties, geschikt voor wedstrijden en van bestaande topsportambities in een voor iedereen toegankelijk document;
- Bieden van een basis voor samenwerking op het gebied van topsportaccommodaties;
- Leveren van inzicht in de geschiktheid van wedstrijdaccommodaties voor organiseren van EK / WK's en andere topsportevenementen;
- Scheppen van een basis voor het afstemmen van investeringen in wedstrijdaccommodaties voor topsport.

De Sportlandkaart bestaat uit een aantal 'lagen'. De eerste laag of het eerste niveau is het basisniveau. Hierin is de topografische ondergrond van Nederland opgenomen en er staat basisinformatie in over vervoerssystemen en bereikbaarheidsprofielen, bevolkingsdichtheid, regionale sportorganisaties en de bijbehorende onderwijsinstellingen waar trainings- en leertraject voor topsporters op elkaar worden afgestemd etc.

De tweede laag is het niveau van de sporten (profilering en (top)sport). In deze laag komen de lokale en regionale speerpunt- of focussport(en) aan de orde. De ambities en faciliteiten voor topsportevenementen komen o.a. op dit niveau aan bod.

Het internationale niveau komt in de derde laag van de sportlandkaart aan de orde. Hierin staat waar en voor welke locaties sportbeoefening op EK en WK niveau mogelijk is of wat er nodig zou zijn om dit niveau te kunnen halen. Hierdoor wordt duidelijk wat voor soort sporten bij welke stad of regio passen en waar en hoe op een effectieve manier investeringen in (dure) accommodaties gedaan zouden kunnen worden.

De laatste laag is het Olympisch niveau. In deze laag wordt aangegeven welke extra inspanningen, op basis van het bestaande aanbod, nodig zijn voor de Olympische Spelen en wat de betekenis en legacy hiervan is voor het niveau van de sporten en het internationale niveau

Wij gebruiken in dit onderzoek de Sportlandkaart als overzicht van mogelijkheden in Nederland voor het organiseren van Olympische onderdelen van de Olympische Spelen buiten de zogenaamde Big Five (zie paragraaf 1.5).

⁶Bureau Nieuwe Gracht (2011)

Keuzes en aanscherpingen in de alternatieven en varianten

- > Met behulp van de werksessies zijn de alternatieven en varianten continu aangescherpt. Voor de eerste werksessie zijn de drie zoekgebieden uit de Ontwerpverkenning OHS (fase II) als startpunt genomen. De drie zoekgebieden, omgedoopt tot alternatieven, zijn gebaseerd op overwegingen vanuit het perspectief van techniek, kwaliteit en opportuniteit. Binnen deze alternatieven zijn afhankelijk van de wens tot een zekere legacy (bereikbaarheid, woonklimaat, leisure en economie) vele varianten mogelijk. We noemen de belangrijkste:
- Alternatief Regio Amsterdam
 - Variant Waterspelen: grote ontwikkelingen rond het IJmeer en de oevers van Zaan-IJ worden verbonden met de stedelijke dynamiek van de Zuidas en omgeving;
 - Variant Internationale Spelen: koppeling tussen Schiphol en de Zuidas met uitlopers naar Duivendrecht (ArenA-gebied) en de Haarlemmermeer;
 - Variant Stadsspelen: maakt gebruik van de binnenstedelijke gebieden: Zaan-IJ, Zuidas, Duivendrecht, aangevuld met het Jaarbeursterrein in Utrecht.
 - Alternatief Regio Rotterdam
 - Variant Stadsspelen: richt zich op de grote locaties in de stad met een eventuele connectie met het gebied rond Rotterdam-The Hague Airport;
 - Variant Delta Spelen: maken de verbinding tussen Rotterdam en Dordrecht en de tussen Rotterdam en Dordrecht gelegen Deltapoort;
 - Variant: Zuidvleugel Spelen: strekken zich uit over heel Den Haag en Rotterdam en betrekken Scheveningen, Binckhorst, Vlietzone, Midden Delfland.
 - Combinatie van Rotterdam-Amsterdam: ROAM
 - Variant Westelijke structuur: benut de binnenstedelijke locaties van Amsterdam en Rotterdam met verbinding naar Den Haag;
 - Variant Oostelijke structuur: benut de binnenstedelijke locaties van Amsterdam en Rotterdam met verbinding naar Utrecht.

Tijdens de eerste werksessie zijn in subgroepen de alternatieven en varianten tegen het licht gehouden. Doel was om deze, met de criteria in het achterhoofd, aan te scherpen. Algemeen werd opgemerkt dat de varianten voldoende onderscheidend van elkaar moeten zijn. In de varianten uit de Ontwerpverkenning OHS is nog veel overlap en onvoldoende focus. De varianten worden uiteindelijk modulair opgebouwd waardoor goed inzicht ontstaat op onderdelen en waardoor het, in een later stadium, mogelijk is om onderdelen van de ene variant te gebruiken voor de andere. Daarnaast draagt een goede benaming ook bij om de vinger te leggen op de legacy-ambitie van de desbetreffende variant.

Op basis van de discussies met de partners bij de werksessies is voor de tweede werksessie het aantal varianten teruggebracht, waarbij overlappende onderdelen zijn geschrapt en bepaalde componenten zijn herschikt om focus aan te brengen. In de regio Amsterdam worden twee varianten verder uitgezocht. Het aansluiten bij bestaande plannen zoals de Structuurvisie Amsterdam is het belangrijkste argument om de varianten Amstelspelen en de IJ-spelen verder uit te werken. Een mogelijke variant waarbij een groot deel van de Big Five accommodaties landt in de Haarlemmermeer wordt niet langer als verder te onderzoeken variant meegenomen.

Er is gezocht naar diversificatie binnen Rotterdamse varianten. Maar er kwam toch steeds maar één optimaal model voor Rotterdam uit de bus. Uiteindelijk is er gekozen voor een Rotterdamse variant

(stadsspelen) met twee mogelijke locaties voor het Dorp.

Dit leidde tot de volgende alternatieven en varianten:

- Alternatief Amsterdam
 - Variant IJ-spelen: een meer compacte en gecombineerde versie van de Amsterdamse Waterspelen en de Stadsspelen waarbij de focus ligt op de Zaan- en IJ-oever;
 - Variant Zuidasspelen: gelijk aan de Internationale Spelen met uitzondering van de locatie Haarlemmermeer. Draaipunt in de Spelen is de Zuidas.
- Alternatief Rotterdam
 - Variant Stadsspelen: richt zich echt op de binnenstedelijke locaties van Rotterdam;
 - Variant Deltaspelen: gelijk aan de eerste werksessie.
- Combinatie van beiden (Rotterdam-Amsterdam: ROAM)
 - Variant Mainport Spelen Amsterdam: gelijk aan de variant Oostelijk structuur met focus op de A2-corridor Amsterdam-Utrecht;
 - Variant Mainport Spelen Rotterdam-Den Haag: combinatie van de Rotterdamse Zuidvleugel Spelen en de variant Westelijke structuur uit de eerste werksessie, waar ruimtelijk gezien veel overlap was. Focus ligt om de relatie Rotterdam-Den Haag;
 - Variant G5-Spelen: gebruik maken van binnenstedelijke locaties in de grote vier steden in de Randstad en Eindhoven.

De tweede werksessie bracht naar voren dat –de situering van de ‘Big Five’ de varianten weliswaar hun kleur geven, maar dat er uiteindelijk veel meer accommodaties nodig zijn en dat heel Nederland mee zal doen. Daarnaast werd opgemerkt dat de Spelen een verhaal moeten uitdragen. Dit zou dan ook voor iedere variant het geval moeten zijn. Iedere variant zou zijn eigen ‘goede verhaal’ moeten hebben.

In de tweede sessie werd er kritisch gekeken naar de ROAM Mainport-varianten. Uiteindelijk komen in deze varianten de ‘Big Five’ accommodaties in Rotterdam of Amsterdam terecht en zijn ze onvoldoende onderscheidend van de stedelijke varianten. Binnen het ROAM-alternatief zijn daarom uiteindelijk uitgangspunten wat betreft spreidingsmogelijkheden van de (sport)voorzieningen en bereikbaarheid gedefinieerd. De focus op de Randstad, benutting van bestaande faciliteiten en het optimaal gebruik maken van de knooppunten stonden centraal bij de vormgeving van dit alternatief. Uiteindelijk is ROAM gedefinieerd in één variant, waarbij de Big Five zijn gespreid over de stedelijke knooppunten in de Randstad en een plek hebben gekregen op basis van aansluiting bij huidige ruimtelijke plannen en vervoersknooppunten

Op basis van deze discussie kwamen de volgende alternatieven en varianten op. Deze zijn in de derde werksessie geoptimaliseerd. Zo ontstonden de uiteindelijke varianten die verder zijn doorgerekend en uitgetekend.

- Alternatief Amsterdam
 - Variant IJ-spelen: focus blijft gelijk;
 - Variant Amstelspelen: gelijk aan de Zuidasspelen. Enige verschil is de benaming om het verhaal van de spelen beter uit te dragen.
- Alternatief Rotterdam
 - Variant Stadsspelen: focus blijft gelijk;

- Variant Deltaspelen: voormalige Mainport Spelen Rotterdam-Den Haag, nu duidelijker gepositioneerd als een meer gespreide versie van de Stadsspelen.
- Combinatie van beiden (Rotterdam-Amsterdam: ROAM)
- Variant G4-Spelen: gelijk aan de G5 uit de tweede werksessie, maar dan zonder Eindhoven.

Bijlage 6 Toeristisch aanbod

> Overnachtingsmogelijkheden

Een belangrijk onderdeel van de Olympische Hoofdstructuur is het aanbod voor bezoekers, voor de journalisten en voor de Olympic Family. Wij denken hierbij aan overnachtingsmogelijkheden, horecafaciliteiten en fanzones. Dit aanbod is niet meegenomen in de kostenramingen bij de varianten. Daarin zitten alleen de overnachtingen voor de sporters (Olympisch Dorp). Wij gaan er in dit stadium van onderzoek vanuit dat de markt voor dit aanbod kan zorgen of dat dit marktconform door de organiserende stad kan worden verzorgd. Ook is het toeristische aanbod niet specifiek opgenomen in de ruimtelijke schetsen van de varianten. Dit is niet gebeurd omdat het aanbod dusdanig gespreid is dat het niet tot sterk geconcentreerde vervoersstromen zal leiden en dus ook niet tot extra bereikbaarheidsmaatregelen.

Dit alles neemt niet weg dat er voldoende aanbod moet zijn voor deze groepen bezoekers. En als er niet voldoende aanbod is, dan is het van belang te kijken hoe dit tijdelijk zou kunnen worden gerealiseerd.

We beginnen bij de toeristische bezoekers. Hierbij gaan we, in navolging van de RebelGroup, uit van de aannames van ARUP⁷. ARUP geeft aan dat 60% van bezoekers verblijft in een (commerciële) verblijfsaccommodatie. We gaan er daarbij, eveneens op basis van de ervaringen uit Londen, vanuit dat de gemiddelde kamer bezet wordt door 1,33 personen. Voor deze personen zijn dus rond 116.000 kamers in commerciële accommodaties nodig, waarmee een capaciteit van $116.000 \times 1,33$ personen = 213.000 personen is gerealiseerd en we uitgaan van een maximale bezoekerscapaciteit van $213.000 / 60\% = 355.000$. Omdat de Spelen 17 dagen duren is deze capaciteit goed voor maximaal $17 \times 355.000 = 6,0$ miljoen bezoekersdagen tijdens de Spelen.

Naast buitenlandse toeristen zijn er ook andere bezoekers die vanwege hun werk ten tijde van de Spelen in Nederland zijn. Op basis van de verwachte aantallen 'professionele bezoekers' uit de MKBA voor Londen 2012⁶ gaat de RebelGroup uit van 1.800 vertegenwoordigers van het IOC, 800 vertegenwoordigers van internationale sportfederaties en 1.750 vertegenwoordigers van nationale Olympische Comités. Daarnaast gaan we uit van 7.000 sponsors, 17.000 mediamensen, 2.700 officials en scheidsrechters, en 1.100 medewerkers van het OCOG (organiserend comité). Dit zijn in totaal 32.150 personen. We gaan ervan uit dat deze voor 100% in commerciële instellingen verblijven. Uitgaand van een gemiddelde bezetting van 1,33 personen per kamer zijn voor deze bezoekers rond 24.000 kamers nodig.

Het IOC stelt echter andere richtlijnen:

- 40.000 bedden 3-5 sterren op korte reisafstand (50 km)
- 10.000 bedden 'binnen 10 km van referentiepunt'
- 1.800 bedden 5 sterren voor officials
- Tenslotte blijkt uit interviews met voormalig IOC-leden dat de aanwezigheid van 1000 bedden in de directe nabijheid van de grote stadions (Zwemcomplex en Olympisch Stadion) gezien wordt als zeer gewenst.

In de rest van deze paragraaf onderzoeken wij de mogelijkheden waarin Nederland en de organiserende steden tegemoet zouden kunnen komen aan de vraag.

⁷ Arup (2002). *London Olympics 2012 Costs and Benefits. Final Report.*

> **Totale capaciteit**

De IOC-richtlijnen zijn dus aanzienlijk hoger dan de berekeningen van ARUP in 2002 voor Londen, en zou neerkomen op 51.800 bedden / 1.33 = 39.000 kamers.

Uitgaand van de verwachte toeristenstromen in Londen en de IOC-richtlijnen zijn dus maximaal 116.000 + 39.000 = 155.000 kamers in commerciële accommodaties nodig. Kan Nederland dit aan?

In 2009 waren er volgens het CBS 99.855 hotelkamers in Nederland, met in totaal 202.582 slaapplekken. Hierbij komen nog 996.066 slaapplekken in overige accommodaties in Nederland, zoals, kampeerboerderijen en recreatieparken. Alles bij elkaar zijn er op dit moment 1.198.648 slaapplekken in Nederland. De afgelopen tien jaar is de voorraad steeds met 3,44% toegenomen en het ligt voor de hand dat die groei zeker zal worden voortgezet, gezien het aantal uitbreidingsplannen waarvan momenteel sprake is.

De RebelGroup zet de maximaal nodige capaciteit af tegen een pessimistische verwachting en gaan uit van het aantal kamers in 2009 in hotels en slaapplekken in overige commerciële accommodaties. Hieruit blijkt dat er, zelfs als er tot 2028 geen kamer meer bijkomt, voldoende ruimte is om tijdelijke piek van bezoekers aan de Olympische Spelen op te vangen. Wel is er dan, vooral in de hotels, niet veel ruimte meer voor andere bezoekersgroepen die om niet-olympische redenen een hotel zoeken. Het aanbod van Antwerpen, dat met HSL vanuit Rotterdam in een half uur en vanuit Schiphol in een uur bereikbaar is, laten wij niet onvermeld: het gaat hier om 47 hotels met 3.637 hotelkamers. Daarnaast moet worden opgemerkt dat er nog veel plannen in uitvoering zijn om het hotelaanbod verder uit te breiden, vooral in Amsterdam en, in mindere mate, in de overige grote steden. Het zou, volgens opgave van de betreffende steden, om 13.000 extra kamers gaan. Wij verwachten dat dit aantal het aantal onttrekkingen van hotelkamers in dezelfde periode ruimschoots zal overtreffen. Er komen per saldo naar verwachting dus nog een aantal duizenden kamers bij.

In de volgende tabel zijn de serieuze en vergevorderde plannen voor hoteluitbreidingen in de vier grote steden (Utrecht stad + provincie) aangegeven. Wij baseren ons op gegevens zoals opgegeven door de vier grote steden.

Aanbod hotelkamers in de grote vier steden					
	Amsterdam	Rotterdam	Den Haag	Utrecht	Totaal
Totaal	7.752	2.200	1.170	1.889	13.011
★	371		0	0	371
★★	0	80	72	80	232
★★★	4.378	404	250	371	5.403
★★★★	2.278	786	407	1.015	4.486
★★★★★	423		263	210	896
klasse onbekend	302	930	178	213	1.623

> **IOC: 50 kilometercirkel**

De volgende vraag is of er ook voldoende hotelkamers in het hoge segment zijn en of er binnen de door het IOC gestelde afstand van 'het referentiepunt' voldoende kamers beschikbaar zijn.

Over het referentiepunt: DHV heeft voor drie locaties een GIS-analyse gemaakt (bron Bedrijfschap Horeca) om vast te stellen hoeveel hotelkamers er binnen een straal van 50 kilometer van de betreffende locatie liggen. In de analyse zijn alle kamers in gemeenten die geheel of gedeeltelijk binnen deze straal liggen, meegeteld. Dit brengt een zekere onnauwkeurigheid met zich mee, maar het geeft wel een prima indicatie. Hieruit blijkt dat vanuit Utrecht de meeste kamers binnen 50 kilometer bereikbaar zijn.

Bereik hotelaccommodaties		
Locatie	Aantal hotels binnen een straal van 50 kilometer	Aantal hotelkamers in gemeenten binnen een straal van 50 kilometer
Amsterdam Arena	942 hotels	57.890 hotelkamers
Rotterdam Stadionpark	741 hotels	43.845 hotelkamers
Utrecht Jaarbeurs	1.102 hotels	69.313 hotelkamers

Het IOC vraagt om 40.000 bedden (= 30.000 kamers) in de 3-5 sterren categorie binnen een straal van 50 kilometer. Minimaal 80% van het aantal hotelbedden in Nederland valt in de 3-5 sterrencategorie (bron: bedrijfschap Horeca). Hiermee rekenend kunnen we dus concluderen dat het aantal kamers waarom het IOC vraagt binnen de gestelde reisafstand voldoende is, zowel gerekend vanuit Amsterdam, Utrecht als Rotterdam, zeker als we ervan uitgaan dat er netto nog een hoeveelheid van enkele duizenden kamers bij komt.

> **IOC-10 kilometercirkel**

Een tweede richtlijn is het hebben van 10.000 bedden binnen 10 kilometer van het referentiepunt. Amsterdam heeft, samen met de gemeenten binnen 10 km van het referentiepunt
In de 1-5* categorie 319 hotels met 24.000 kamers
In de 3-5* categorie 184 hotels met 21.100 kamers

Rotterdam heeft, samen met de gemeenten binnen 10 km van het referentiepunt

In de 1-5* 65 hotels, met 4.700 kamers

In de 3-5* 46 hotels, met 4.400 kamers

Rotterdam haalt deze richtlijn van het IOC dus niet, uitgaand van de 1,33 personen per kamer. Ook als we de uitbreidingsplannen in de stad meetellen voldoet Rotterdam nog niet aan deze richtlijn. Rotterdam zal dus eventueel extra capaciteit moeten realiseren, bijvoorbeeld met behulp van luxe cruiseschepen.

> **IOC-vijfsterrencategorie**

Het IOC vraagt tevens of er minimaal 1.800 bedden in de vijfsterrencategorie kunnen zijn voor officials.

Aanbod vijfsterren-accommodaties			
	Aantal kamers 5 sterren, 2010	Geplande uitbreiding 5* in aantallen kamers	Totaal aantal 5* kamers zoals nu bekend
G4, Schiphol, Noordwijk	4.030	Minimaal 896	Minimaal 4.926
Amsterdam 2010	2.625	423	3.048
Rotterdam 2010	231	onbekend	Minimaal 231

De conclusie is dat volgens de IOC- richtlijnen Amsterdam voldoende 5-sterreaanbod heeft. Rotterdam heeft dat niet.

De 1800 bedden in de vijfsterrencategorie die het IOC vraagt lijken echter niet voldoende om de totale vraag naar kamers en bedden in deze categorie te dekken. Als we er vanuit gaan dat de 4.350 leden van de IOC-family en de 7.000 vertegenwoordigers van sponsors in vijfsterren accommodaties verblijven, komt Nederland in dit segment – als we uitgaan van een autonome groei naar 4.926 kamers – nog 3.600 kamers in de vijfsterrencategorie tekort. Een deel van deze groep zal genoeg nemen met een viersterrenkamer en voor een ander deel kunnen tekorten worden opgelost door middel van het invaren van tijdelijke hotelcapaciteit.

> **IOC-wens: 1000 bedden direct bij de Big Five**

Zoals gezegd kwam uit interviews met voormalig IOC-leden naar voren dat er een sterke wens bestaat om 1000 leden van de IOC-family te huisvesten in één of twee luxe hotels direct naast de stadions van de Big Five. Dit is niet mogelijk uitgaand van het huidige hotelaanbod, noch in Amsterdam, noch in Rotterdam. Echter ruimtelijke varianten waarbij de grote accommodaties direct bij een diepe haven / aanlegplaats zijn gesitueerd, bieden de mogelijkheid tot het invaren van tijdelijke hotelcapaciteit.

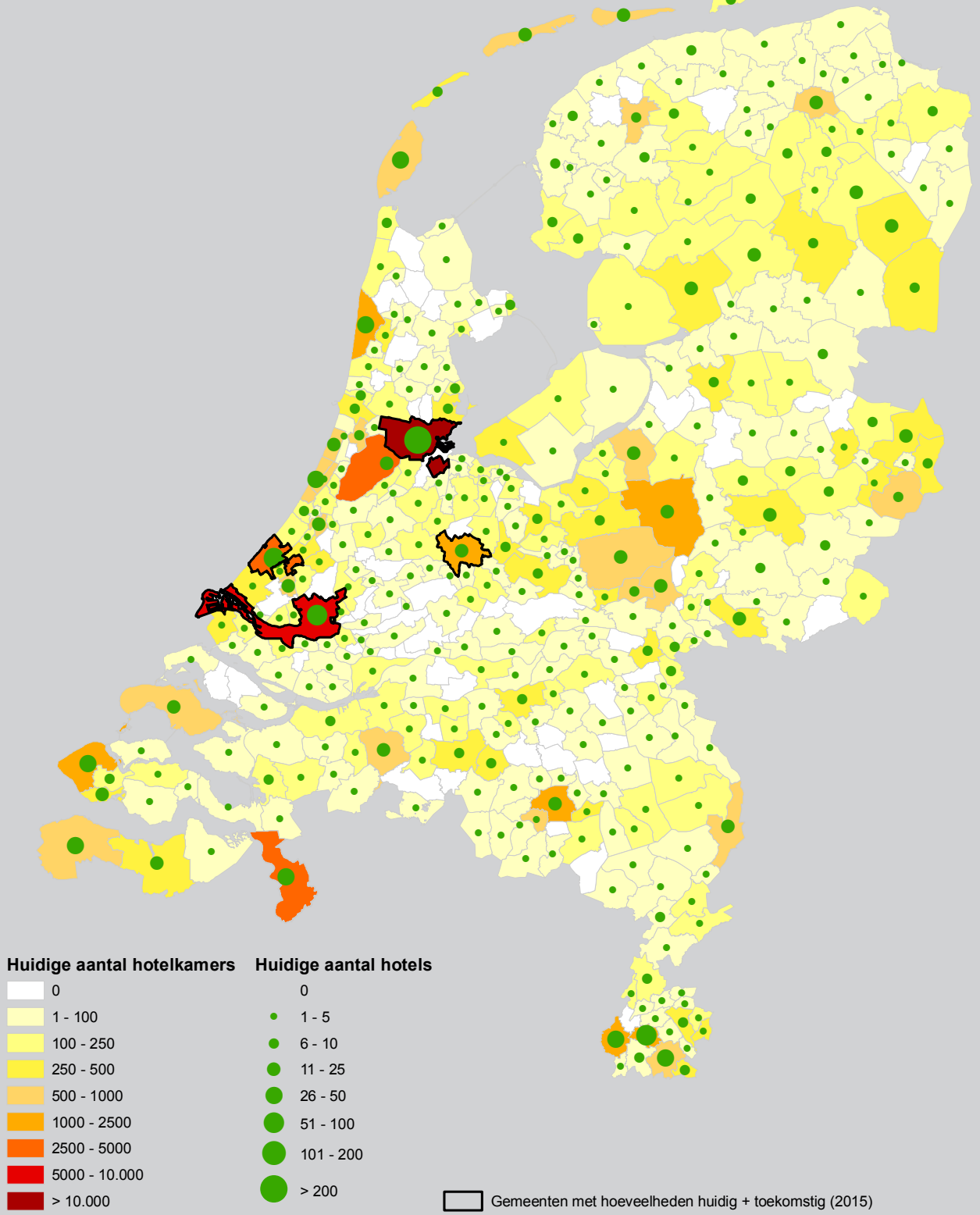
Tijdelijke hotelcapaciteit kan worden gerealiseerd door middel van het afmeren van één of meerdere cruiseschepen in de nabijheid van de Olympische locaties. Dit is al vaker zo opgelost in Olympische steden met een zeehaven. Navraag bij Cruise Port Rotterdam leert dat het invaren van cruiseschepen bij de Spelen van Sydney en Athene kostendekkend mogelijk was. De stad reserveert een bepaald schip vier jaar van te voren voor een vast bedrag. De verhuur van de hotelkamers weegt volgens Cruise Port Rotterdam op tegen de reserveringskosten. RebelGroup gaat tevens uit van een zichzelf dekkende exploitatie, ook al komt men tot een gemiddelde charter van 356 euro per kamer per dag. Ook in Amsterdam is zoiets mogelijk, mocht er behoefte zijn aan aanvullende hotelcapaciteit. Het voordeel van een luxe cruiseschip is tevens de zeer grote concentratie van kamers in één 'gebouw', waardoor het mogelijk wordt een belangrijk deel van de Olympic Family geconcentreerd onder te brengen. De eisen van het IOC veranderen met de jaren. Op een later tijdstip moet worden onderzocht of de door het IOC gevraagde luxestandaard van de schepen ook in 2028 inderdaad beschikbaar is.

> **Horeca**

De Spelen zullen een enorme omzetvergroting voor de plaatselijke horeca betekenen. Maar de vraag of de Nederlandse horeca in staat zal zijn de benodigde capaciteit te leveren kan zonder twijfel positief worden beantwoord. De publieksstromen en de horecabehoeftes laat zich behoorlijk goed voorspellen, waardoor de sector goed kan anticiperen met (tijdelijke) voorzieningen en personeel.

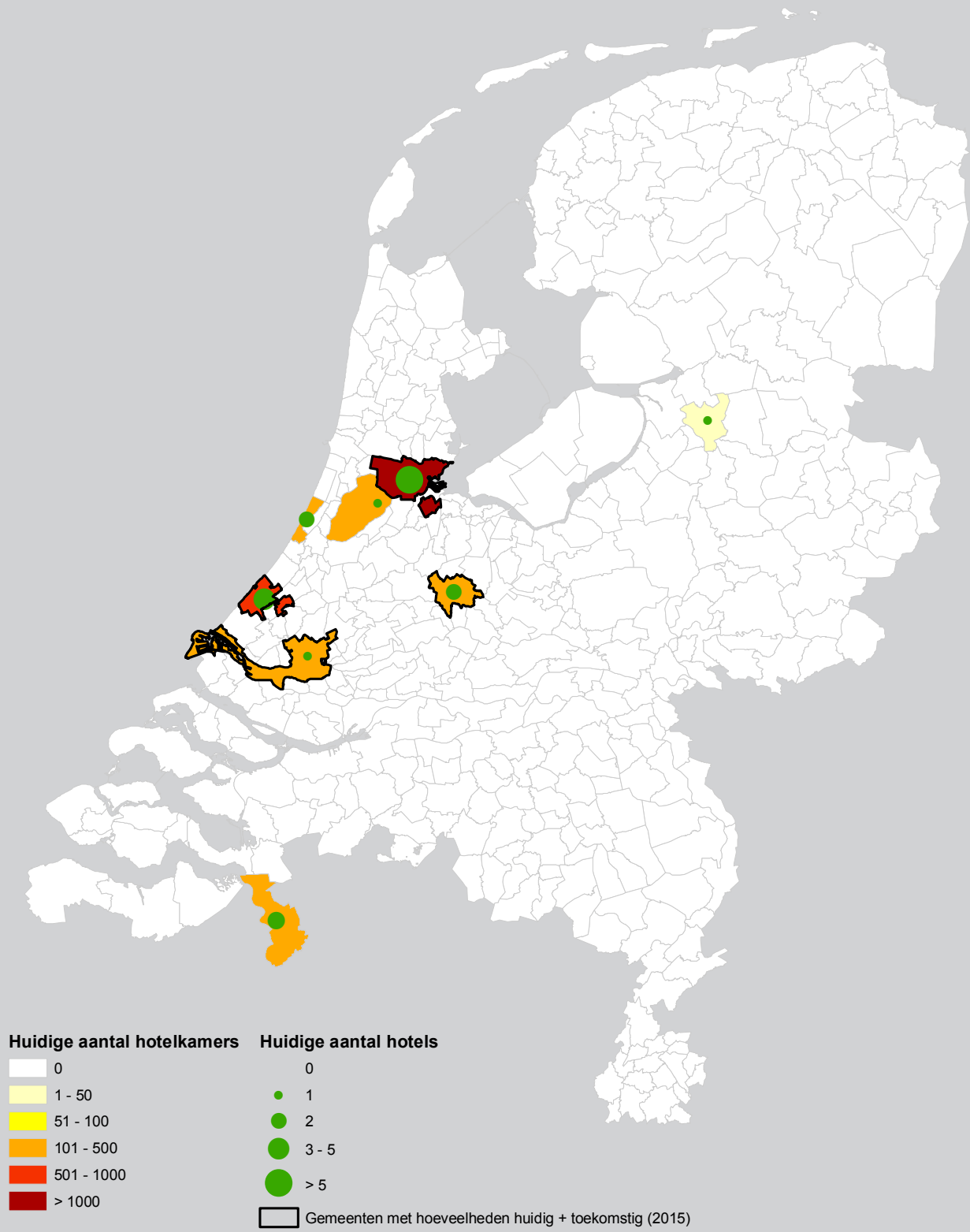
De Olympische Spelen zullen ook veel publiek op de been brengen dat zich komt vermaken buiten de stadions en overige wedstrijdlocaties. Het zijn enerzijds bezoekers die wel een kaartje hebben, maar hun wedstrijdbezoek combineren met een citytrip van een aantal dagen. Anderzijds zullen er ook bezoekers zijn zonder kaartje die afkomen op de sfeer en de gezelligheid. Voetbalkampioenschappen, Uitmarkten en Koninginnedagen en -nachten hebben aangetoond dat de grote steden de nodige ervaring hebben met het afhandelen en beheersen van grote publieksgroepen. Mits er op meerdere plaatsen, en, liever nog, in meerdere steden tegelijk iets te doen is voor het grote publiek, is Nederland goed in staat honderdduizenden bezoekers tegelijkertijd te accommoderen op de straten, in de pleinen en parken van de grote steden.

Aanbod 1- tot 4-sterren hotelaccommodaties in Nederland (+ Antwerpen)

Bronvermelding: Bedrijfschap Horeca en Catering (2011), Gemeente Amsterdam – Onderzoek en Statistiek (2007), ZKA Consultants & planners (2008), Gemeente Utrecht, Beleidsnota Hotels Utrecht 2010-2020 (2010), KU Leuven – Steunpunt Toersime (2011)

Aanbod 5-sterren hotelaccommodaties in Nederland (+ Antwerpen)

Bronvermelding: Bedrijfschap Horeca en Catering (2011), Gemeente Amsterdam – Onderzoek en Statistiek (2007), ZKA Consultants & planners (2008), Gemeente Utrecht, Beleidsnota Hotels Utrecht 2010-2020 (2010), KU Leuven – Steunpunt Toersime (2011)

Ministerie van Infrastructuur en Milieu
Olympische Hoofdstructuur - Alternatieven en hun implicaties
GO-AF20110003

Opdrachtgever	:	Ministerie van Infrastructuur en Milieu
Project	:	Olympische Hoofdstructuur Voorbereiding besluitvorming
Dossier	:	BA3696-100-100
Omvang rapport	:	138 pagina's
Auteurs, onderzoek en kaartmateriaal	:	Jan Oosterman (DHV), Wouter Veldhuis (Must), Marieke Smit (DHV), Sebastian van Berkel (Must), Marije Poel (DHV-NPC) met hulp van vele anderen
Projectleider	:	Jan Oosterman
Projectmanager	:	Job van den Berg
Datum	:	27 oktober 2011

DHV en Must danken medewerkers bij IenM, overige ministeries, provincies, regio's, gemeenten en overige betrokken organisaties voor hun opbouwende commentaren en verbeteringen van onze conceptversies.

